

પી ગયેલા પ્રખર વિદ્વાનો જોયા છે, છતાં તેમનામાં, જે પ્રકારની આત્મ-
શ્રદ્ધા ઇશ્વરાવતારના સંબંધમાં આવેલા સર્જનોના હૃદયમાં જોવામાં
આવે છે તેનો સહસ્રાંશ પણ જોવામાં આવતો નથી. કારણ કે
આ ખીયારામાં લક્ષણાવૃત્તિ-હું બ્રહ્મ છું, હું ઇશ્વરરૂપ છું, એ પ્રકારની
લક્ષણાવૃત્તિ જાગ્રત્ જ થતી નથી. તે પોતે મોટેથી બોલતા હોય છે, અને
મનથી પણ માનતા હોય છે, પરંતુ તેમની આ વૃત્તિ કોઈ અર્થને સાધનાર
હોતી નથી અર્થાત્ તે વધ્યા સ્ત્રીજેત્રી હોય છે. હું ઇશ્વરરૂપ થઈ શકું
તેમ છે, મારામાં, ઇશ્વરમાં જે અનંત જ્ઞાનસ્વરૂપ વિદ્યમાન હોય છે, તે
સર્વ જાગ્રત્ થઈ શકે છે, એ પ્રકારની ૬૬ આત્મશ્રદ્ધા-સંકલિપ્ત-
રહિત આત્મશ્રદ્ધા, જે સુમાળી સર્જનો આવા મહાપુરુષોના પરિચયમાં
આવ્યા હોય છે, તેમનામાં જ જાગ્રત્ થઈ શકે છે, અને યોગ્ય સમય જતાં
આ પુરુષવરો પણ તેમના સદૃશ થઈ શકે છે. મનુષ્યરૂપમાં ઇશ્વરને અવતાર
ધારણ કરવાનું આ જ એક પ્રધાન અને બળવાન કારણ છે. પોતાના
વિશુદ્ધ સ્વરૂપને, પોતાના બ્રહ્મરૂપને મનુષ્યો અજ્ઞાને કરીને ભૂલી જાય છે,
અને તેથી અસ્પષ્ટ અને પરતંત્ર દશામાં તે ચૂકાય છે, અને અધોગતિને
પામતા નાના દુઃખ ક્લેશોનો અનુભવ કરે છે. અખંડ સ્વરૂપમાં, સ્વરૂપની
મસ્તીમાં, સ્વરૂપના અનુભવમાં રમતા મહાપુરુષને જ્યાં અધિકારી સર્જનો
જુએ છે, કે તરત તેમની વૃત્તિમાં, બકરાના ટોળામાં રહેનારસંહનુ બચ્ચુ
જેમ સિંહને જોતાં હું બકર નથી પણ સિંહ છું, એ પ્રમાણે માનવા
લાગે છે, અને તેનામાં જે કંઈ પૂર્વના તંત્રકારોએ કરીને બકરાપણાની
ભાવના અથવા માન્યતા રહેલી હોય છે તે અસ્પષ્ટ સમયમાં જ નિર્મૂલ
થાય છે, તેમ બ્રહ્મભાવના, કે ઇશ્વરભાવના ખડી થઈ જાય છે, અને
હું વસ્તુનઃ ઇશ્વર અથવા બ્રહ્મરૂપ છું, અને મારામાં પણ આ પુરુષની પેઠે
સર્વ જ્ઞાનસ્વરૂપ પ્રકટ થઈ શકે તેમ છે, એ પ્રમાણે તે ૬૬ શ્રદ્ધાથી માનવા
લાગે છે. આ પ્રકારની પ્રત્યક્ષ દષ્ટાંતવડે અધિકારીમાં લક્ષણાવૃત્તિ જાગ્રત્
કરનાં મારે જ ઇશ્વરનું આ ભૂમિતિપર અતરણુ થાય છે. ખીજી

કારણોને લેધને થતું હશે, પણ મને તો આ એક પ્રયોજન સર્વ કરનાં વિશેષ બળવાન અને વિશેષ હિતકારક જણાય છે. બંને ઇશ્વર અવતાર લેધને ખીલનું ગમે તેવાં કાર્ય કરે પરંતુ જો આ કાર્ય તે ન કરતા હોય તો મારા મનથી તેની વિશેષ મહત્તા નથી.

+ + + + +

ચમત્કારને માટે પ્રભુએ કેટલું ચમત્કાર કર્યા જ નથી. પણ તેમનું જીવન જ એવા અદ્ભુત ઐશ્વર્યવાળું હતું, કે પળે પળે તેમના જીવનમાં મનુષ્યદૃષ્ટિ જણાતા. ચમત્કાર થતા. તેમ છતાં પ્રભુશ્રીનો, ચમત્કાર-કહેવાતા ચમત્કાર કરવાનો કોઈ આશય હોય તો એ જ હોવો ઘટે છે, કે પોતાની પામેના અથવા પોતાના સંબંધમાં આવતા અધિકારી જતો જોઈ જાણી શકે, કે ઇશ્વર અનંત જ્ઞાનઐશ્વર્યસંપન્ન છે, અને તે સર્વ જ્ઞાન ઐશ્વર્ય મનુષ્યમાં પ્રકટ થઈ શકે છે. જો મનુષ્યમાં જે પ્રકારની દીનતા, અપખતતા, તથા અપશક્તિમત્તા જેવામાં આવે છે, તેથી વિશેષ અંશમાં આવા પુરુષવરોમાં કંઈ પણ જ્ઞાનૈશ્વર્ય ન જેવામાં આવે તો જહી મનુષ્યમાં અને તેમનામાં જોઈતી પ્રતીતિ કેવી રીતે થઈ શકે ? હું પૂર્વે જણાવી ગયો જ છું, કે ચમત્કારની ખાતર કંઈ આવા પુરુષવરો ચમત્કાર કરતા નથી, પણ જે જૂનિકામાં તે સ્થિત હોય છે, તદનુસાર તેમની હીયા, તેમનું વર્તન સહજ સ્વભાવે જ થઈ જાય છે, જહી પોતાના ઐશ્વર્યને પ્રચ્છન્ન રાખવાને બંનેને તેજો ગમે તેટલો પ્રયત્ન કરે.

તેમ છતાં હું એવો તો કાલો નથી જ કરતો, કે જેવા રૂપમાં પ્રભુ હતા તેવા રૂપમાં મેં તેમના સ્વરૂપનું યથાર્થ વર્ણન કર્યું છે. ઇશ્વરાભિ-મુખ થએલી તથા યથાશક્તિન શાસ્ત્ર જેને કર્મ અને ઉપાસના કહે છે, તેવાં કર્મ અને ઉપાસનાવડે વિશુદ્ધ થએલી મારી અરૂપ મતિમાં પ્રભુશ્રીના મદિમાનું જે કંઈ મને બાન થયું હતું, તેને સ્થૂલ રૂપમાં પ્રકટ કરવાને મેં યથામતિ યથાશક્તિ પ્રયાસ કર્યો છે! તેમાં જે કંઈ દોષો હોય તે મૂળ પુરુષના વિશુદ્ધ સ્વરૂપના નથી, પણ તે લેખકની અરૂપ મતિથી ઉપજેલા

છે, એમ તે સ્વીકારે છે. 'વસ્તુતઃ પ્રભુશ્રી સ્વરૂપનું' મથાર્થ રીતે વાણીથી વર્ણન કરી શકાતું નથી અને સ્થૂલ શબ્દોમાં ઉતારી શકાતું નથી. કારણ કે તે તો એક અનુભવથી જ મથાર્થ સમજાય તેમ હોય છે; તેથી હું આ અનુભવગમ્ય વસ્તુને કેવી રીતે યોગ્ય રૂપમાં તમારા આગળ સ્થૂલ શબ્દોમાં વર્ણી બતાવું ? મારા કહેવાનો બાવ આપ સુઝ સમજી શકતા હશે જ. મારા કહેવાના તાત્પર્યને આપ સમજીને આત્મકલ્યાણને સાધશે, એ જ મારી આપ સર્વને નમ્ર પ્રાર્થના છે.

+ + + + +

શ્રીમાત્ પરમાનંદજીનાં માત્ર બે જ પદ આ બિંદુમાં પ્રકટ થઈ શક્યાં છે. બીજાં પદ મને યથાસમય નહિ મળવાથી આ બિંદુમાં પ્રકટ થઈ શક્યાં નથી, જે ઇશ્વરેચ્છાથી અત્યુચિત્ત બિંદુમાં પ્રકટ થશે.

x x x x

બીજું વિશેષ તો હું શું કહું ? અંતમાં માત્ર એટલું જ જણાવું છું, કે આ પુસ્તકમાં પ્રભુશ્રીના જીવનની જે કંઈ રૂપરેખા સ્વરૂપમાં જણાવવામા આવી છે, તેમાંથી જે કંઈ પોતાને હિતકર અને કલ્યાણજનક જણાય તેને પોતાના જીવનમાં ઉતાવળે સુખેચ્છકે આત્મકલ્યાણને સાધી સુખી થવું.

સવત્ ૧૯૮૧ આષાઢ કૃષ્ણ ૮
રવિવાર તા. ૧૩-૭-૨૫.
વડોદરા.

પડિત જગન્નાથ પ્રભાસંકર.

પાર્થનાયુક્ત મંગલ.

૫ રમાત્મનૃ । આપને આદિ, મધ્ય, કે અંત નથી. આપ વિશ્વેશ્વર છો. આપ પરબ્રહ્મા છો. આપ આ જગતના આશ્રયરૂપ છો. આપ જ એક સનાતન પુરુષ છો. આપ ધર્મનું પાલન કરનાર છો. આપ અનંતવીર્ય છો. આપનાથી આ વિશ્વભ્રમરૂપ આપ્ત છે. મનુષ્યરૂપે આપ જાણતા છતાં આપ સર્વવ્યાપક છો. આપ અનંત જ્ઞાનવાળા છો. દેવ, મહા, ગાંધર્વ, આદિ આપની નિરંતર સ્તુતિ કરે છે. વેદો આપના મહિમાનું જ્ઞાન કહે છે. રીષ અને શારદા પણ આપને જ અર્ચન કરે છે. આપ ભક્તજનના સર્વાધાર અને તેમના પ્રાણુભૂત છો. આપ ક્ષમાના મહાસાગર છો. આપ શ્રદ્ધારૂપ છો. અને નેત્રી આપ સર્વથી શ્રેષ્ઠ હોવાથી સર્વના આપ વદ્ય છો. આપ યોગી, ઋષિ, મુનિ, અને સિદ્ધ એ સર્વના ઈશ્વર છો. આપના સંપૂર્ણ મહિમાને સંપૂર્ણ રૂપમાં મેં ઇંદ્રિયો વડે જાણી શકે છે. આપના મહિમાના પારને પામી શકવાને અસમર્થ એવો હું આપને સદ્ભજન: પ્રણામ કરું છું, પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર કરું છું.

૫ રમ શ્રેયસ્કર અને અત્યંત કલ્યાણકારક આપના મહિમાનું જ્ઞાન વાંચીને મેં મેળવ્યું છે, તેવાં આપના ચરિત્રામૃતનાં આ જિંદગી પ્રકટ કરવાનો લેખકનો એ જ આશય છે, કે સુસુષ્ક અને સાંધુ પુરુષો અધિક ઈશ્વરભક્તિરૂપ થઈ ભક્તિપરાયણ થતા આપના પદને સત્વર પામે; તો તે જનહિતકર આશયને આપ સફળ કરવા કૃપાશુ થશે.

 હે

અનંત ઐશ્વર્યાધિપતિ સર્વજ્ઞ શુરભહારાજ ! મેં જોયું છે કે કંઈ આપત્રીના જ્ઞાનઐશ્વર્યના સંબંધમાં લખ્યું છે તે જોવા રૂપમાં મેં જાને જોયું અનુભવ્યું હતું તેવા જ રૂપમાં લખ્યું છે, અને તેમાં જરાપણ અતિશયોક્તિ કરી નથી બીજા અત્ર લોકો જાણે, કે ન ન જાણે પરંતુ આપ તો મારા અંતર્યામીરૂપે રહેલા હોવાથી જાણે જ છે, કે આપત્રીના આ અનંત જ્ઞાનઐશ્વર્યનું સ્વરૂપ વર્ણવતા મને ઘણી મુશ્કેલી થઈ છે, અને મારે શી રીતે મેં જે જોયું અનુભવ્યું છે તેને સ્થૂળ શબ્દોમાં વર્ણવવું ને સુઝવું નથી; છતાં મારા અધિકારપ્રમાણે જેટલા અંશમાં મારાથી બની શક્યું તેટલા અંશમાં મેં તેની રૂપરેખા આલેખી છે; હું તો માનતો જ આવ્યો છું કે આપના મહિમાને યથાર્થ રીતે વર્ણવવાને રૂપ સારદા શક્તિમાન નથી તો મારું શું મળ્યું ?

કપિલાત્રયનો આપત્રીમાં કેવલ અભાવ હતો, જેથી લોકેષણા આદિની આપત્રીને લેશ પણ ન્યૂહા કે છંદા ન હતી, એ હું સાચી રીતે જાણું છું. જેથી મેં રીતે આપની કીર્તિને વધારવાના મિથ્યા પ્રયોજનમાં આપના અનુગ્રહપાત્ર આ વ્યક્તિ ખમ્ પડે નેમ નથી. આપની કીર્તિ કરા કરાં પ્રસરેલી હતી તે હું જાણું છું. આ લોકના હિમાલય આદિ અથોના સમર્થ યોગીઓ તથા સિદ્ધ પુરુષો, તેમ જ આ પૃથ્વી ઉપર રૂશીઆઆદિ સ્થળે નિવસતા સમર્થ સિદ્ધપુરુષો સ્થૂળ અથવા સૂક્ષ્મ શરીરે આપને મળવા આવના હતા, તેમ જ લોકાંતરમાં પણ આપત્રીની ખ્યાલિ અનેક લોકમાં વિસ્તરેલી હતી, એવાને આપ તેમની કીર્તિને હું શું વધારી શકવાનો હતો ?

પણ ન કરે નોપણ સહિ માધ પોતાના ધર્મનું પાલન કરે અને પોતાને પ્રાપ્ત કર્તવ્ય મેળા ને કરે પોત ના વડીલ કાકાપ્રતિ પણ પોતે પૂજ્યભાવ રાખે પોતાને ત્યાં તેઓ આવે ત્યાર નેમને ચાલુ વગેરે જે જોઈએ તે વખતસર મગે તેને માટે પોતે જાને દાગજીથી બંધેબંધત ગમે જમના બેસતી વખતે પોતે તેમને પોતાની જોડે બેસાડીને દેવગુણ જોજન જમાડે બેન બાણેજ, બનેલી, જમાઈ વગેરે પ્રતિ પોતે અપૂર્વ પ્રેમભાવ રાખે અને ચંચલગના પ્રત્યેક પ્રસંગે તેમને પોતે સારી રીતે આપણુ ધરે તે આપે. ન્યાતનાગાપ્રતિ પ્રભુશ્રીનાં પછો બાન રહેતો. જે મધ ન્યાતના મનુ થો આવે તેમને દમેશા પોતે ઉપર ધીનુ જોજન જમાડે ન્યાતનાગા મનુજોરે અદેખા તથા ધર્મવાગા હોય છે, જે સહિ કોઈના અનુકંપની વાત છે, તે પ્રમાણે પ્રમગે પ્રસંગે ન્યાતના કોઈ મધ મનુથો પ્રભુશ્રીની કૃપા કરતા તથા તેમના ન્યાતિજોજન વગેરે પ્રસંગે નાસ આપવાનો પણ પ્રયત્ન કરતા, તે છતાં પોતે નો પોતાની નમુતાપ્રતિ અને પેતાના ધર્મ-પ્રતિ જોના અને તેમના કર્તવ્યપ્રતિ ઉપેક્ષા સેવીને તેમનુ કર્તવ્ય જ પોતે ધ્વજતા અને કરતા ઘણાએ મનુપોએ પૂર્વે પ્રભુશ્રીના કાર્યમા વિમ્નાખવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો, છતાં પ્રભુશ્રીએ તેમની કૃતિપ્રતિ જોયુ નમ્મ, પણ માત્ર તેમનુ દિન ચાય ને પ્રતિ જ જોયુ છે, અને પ્રભુશ્રીના આ વર્તનના પ્રભાવે ન્યાતે પોતાના તમામ સગા અને ન્યાતના તમામ મનુથો પ્રભુશ્રીના નિ સ્વાર્થ શુદ્ધ પ્રેમને સ્મરીને હૃદયમા કુળી ચાય છે શ્રીમાન અને મહાત્મા ગણાતા મનુ શેના બાઈજી, પિતરાઈઓ અને ન્યાતના મનુ થો તેમને માટે શુ બોલે છે, અથવા તેમના પ્રતિ તેમનો પ્રેરો ભાવ રોય છે, જે મુપ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ આ પ્રભુશ્રીના પ્રતિનો આ સર્વનો અપૂર્વ પ્રેમ ભાવ જોડામા આનંદો હતો સગા વહાલા, ન્યાતના મનુથો અને પો પ્રિયો પણ પ્રભુશ્રીને પ્રભુશ્રીને જાણે છે અને તેના આપથી તેમને આજે પણ માદ થે છે આવુ મૃદસ્થ જીવન મારા જોવામા આવે પછુ આવુ નથી નહીં મનુથો પણ પ્રભુશ્રીને માટે પરોક્ષમા બોલે કે મહા-

ગાજી તો અમારી ન્યાતના બપણુરૂપ છે, અમારા મુકુટરૂપ છે કે ?
 મેં તો કહે, કે ન-સિદ્ધ મહેતાએ જેમ નાગની ન્યાતને જગતમા
 દીપાની હતી તેમ, આ પ્રભુને પણ અમારી ન્યાતને તરી લીધી છે. આ
 પ્રમાણે સહ મેં પ્રભુશ્રીને માટે પરોક્ષ અપરોક્ષ વચનો બોલતા
 અનેક મોટા મોટા અમરદારો અને કંઈ રાજાઓ પ્રભુશ્રીના ચળુમા
 પોતાનું માથું નમાવવા તે છતાં ન્યાતના મનુષ્યો આગળ પ્રભુશ્રી અત્યંત
 નિગ્મિમાનપણે વર્તે “હું તો તમારા ચરણની રજા છું,” એ પ્રમાણે
 પોને ન્યાતના મનુષ્યો આગળ બોલે આવા પ્રભુશ્રીના તન્નવચન માંભળીને
 મેં કદી કદી આખમા તો પાણી આવી જાય પ્રભુ પ્રેમથી, સાચા
 પ્રેમથી, નિઃસ્વાર્થ પ્રેમથી અપરણ પ્રેમ સર્વને વગ કરી લેતા, અને
 આના પ્રેમથી જ સર્વને તે વશ કરી શકના છે આને પણ પ્રભુશ્રીનું રમણ
 થના હજારો હાથમા વિદ્યુતતા થઈ આવે છે, એ પ્રભુશ્રીના અતુલ
 પ્રેમનો જ પ્રભાવ છે

અનેક શુભાશુભ પ્રસંગે પ્રભુશ્રીના હાથે વ્યવહાર થના છે અને તે
 જેના તો કિતમ પ્રકારે પ્રભુશ્રીને ઉજવ્યા છે, કે કંઈ રહેવાની વાત નહિ
 ખરી રીતે જોઈએ તો દ્રવ્યનો સત્વ પ્રભુશ્રી પાસે દી જ મને નહિ
 એટલે ખરે જેતા નો એક નિષ્કલ્પન આહાલુજોગ પોને હતા, છતાં વ્યવહાર-
 ના પ્રસંગે મોટા શ્રીમાળ અને રાજાઓ પણ ન ખરચી શકે તેનું ખૂબ
 પોને કૃતા આના પ્રસંગે માત્ર બોજન ખરચ કરે એટલું જ નહિ, પણ
 આહાલુજોને દક્ષિણા આપે, દક્ષાણા કરે, અને નિકટના તથા દૂરના પૂજ્ય સમા-
 નને આપનું ધરે તેના કરતા પણ આપે મેં એક પ્રસંગ જોયો છે કે તે
 પ્રસંગે પોને ૧૬ ખરચ કર્યું હતું આ પ્રસંગ જોઈદ ગામમા પોના
 બાણેજની વડના મીમતનો હતો તે પ્રસંગે પોને તમામ ખરચ ઉપાડી
 લીધું હતું પોનાને ત્રણ પુત્ર અને મેં પુત્રોની પ્રજા છતાં પોતાના માં
 મોતીમાંઈની બન્ને દીકરીઓને પોને મજુમરમા જ પોતાને ધેર પરણાવી
 તમામ ખરચ પોને જ કર્યું હતું આ ખત્ય પણ સમારણ રીતે નહિ, પણ

તો

પણ હે અનંત જ્ઞાન ઐશ્વર્યસંપન્ન શુભદાસરાજ !

આપશ્રીના આ અદ્ભુત અને અનુપમ જ્ઞાનઐશ્વર્યનું

વર્ણન સાંભળીને ભણાભણા વિદ્વાનોને પણ વ્યામોહ થાય છે; અને કે કોઈકોઈ તો હાસ્ય કરતા પણ જણાય છે કે આ પ્રકારનું અશ્રુતપૂર્વ, અદ્ભુત જ્ઞાનઐશ્વર્ય આપશ્રીમાં વિદ્યમાન હશે, કે કેમ. તેથી મારી આપશ્રીને આ પ્રસંગે એટલી જ પ્રાર્થના છે, કે જો આપશ્રીમાં મેં જેવા પ્રકારના જ્ઞાનઐશ્વર્યનું વર્ણન કર્યું છે તેવું અદ્ભુત જ્ઞાનઐશ્વર્ય ખરેખર ! હોય, અર્થાત્ જો આપ તેવા અદ્ભુત જ્ઞાનઐશ્વર્યને ખરેખર ! પ્રાપ્ત હો, તેમ જ મેં જે લખ્યું છે, તે કેવલ સત્ય હોય, તથા હું તે પ્રમાણે સાચી શ્રદ્ધાથી માનતો હોઉં, તો આપ દયા લાવીને એટલું કરજો, કે આ વ્યક્તિનું શરીર પડે તે પૂર્વે સંપૂર્ણ અથવા તેમ યોગ્ય ન જણાય તો ન્યૂનાધિક અંશમાં પણ આપશ્રીના આ અનંતજ્ઞાનઐશ્વર્યને આ અભિમાનીમાં પ્રકટ કરજો, કે જેથી આ લોકો આપશ્રીવિષે મેં જે લખ્યું છે તે સત્ય છે તેવું અનુમાન કરી શકે, તથા મારું અને આપનું હાસ્ય થઈ પણ ચડે.

શ્રી મુકુટલોલામૃત

તૃતીય વિંદુ.

એક ગૃહસ્થતરીકે પ્રભુશ્રીનું જીવન.

મેં ધણાએ ગૃહસ્થ જીવન જોયા છે, પરંતુ આણું પૂણું અને આકર્ષી ગૃહસ્થ જીવન ખીજે મેં ઠેકાણે મારા જોવામાં આવ્યું નથી પ્રભુશ્રીનો ગૃહસ્થાશ્રમ તે પ્રભુના જોવા જ હતો. આખા સજ્જને મુખ્ય ઉપજાવતું, એ પોતાનો ધર્મ હતો. પિતા, માતા, સ્ત્રી, પુત્ર આદિ મર્વપ્રતિ જે પ્રકારનું વર્તન ગણવું જોઈએ, અથવા તેમના પ્રતિનો પોતાનો જે ધર્મ બજાવવો જોઈએ તે પ્રકારનું વર્તન પોતે સખતા હતા અને તે ધર્મનું ઉત્તમ પ્રમાણ ખાનન કરતા હતા. પૂજ્ય શ્રી મોટા મહાનજપ્રતિ પોતાનો અપૂર્વ પૂજ્ય બાવ રહેતો હતો. તેમની પ્રત્યેક આજ્ઞાનું પોતે ખાનન કરતા હતા. કોઈ પણ વાતે તેમને અસનેષ ઉપજે તેનું કોઈ પણ વર્તન પોતે કદી કરતા નહિ. વીનેપ્રતિ જે પૂજ્ય માનથી વર્તવું જોઈએ તે પૂજ્ય ભાવથી પોતે વર્તતા. પોતાશ્રીની માતૃશ્રીની પ્રકૃતિ અસ્વસ્થ હાય તો પોતે જાને તેમની ચાકરી કરે એક વખતે કહે છે, કે તેમની પ્રકૃતિ અસ્વસ્થ હતી ત્યારે તેમને જે કંઈ ખાનાનું આપવાનું હોય તે પોતે જાતે તૈયાર કરી આપતા. પોતે તેમના પગ પણ ચાપે કુકુળના સર્ન મનુષ્યેને પોતે દ્વિરકા, જગતાય વગેરેની જગત પણ કરાવી હતી. કુકુળના સર્ન મનુષ્યે. પ્રભુશ્રીની જાણાતને નિત્ય કંપોન કરતા હતા. પ્રભુશ્રીના વરની વ્યવસ્થા જ ગ્રેવી, કે પોતે મેં કંઈ

પશુ ન મ્હુ નોપશુ સહ મેષ પોતાના ધર્મનું પાલન કરે અને પોતાને
 પ્રાપ્ત કર્તવ્ય હોય તે કુટે પોતાના વડીલ કામપ્રતિ પશુ પોતે પૂજ્યભાવ
 રાખે પોતાને ત્યાં નેચો આવે ત્યારે તેમને ચાકા વગેરે જે જોઈએ તે
 વખતસર મંગે તેને માટે પોતે જાને નળજીથી બદોબસત ગાયે જમના
 બેસતી વખતે પોતે તેમને પોતાની જોડે બેસાડીને ઇચ્છાનું લ બોજન
 જમાડે. બેન બાણેજ, બનેલી, જમાઈ વગેરે પ્રતિ પોતે અપૂર્વ પ્રમમાન
 રાત્રે અને ચમદારના પ્રત્યેક પ્રસંગે તેમને પોતે સારી રીતે આપતું ઘરે
 તે આપે ન્યાતવાગાપ્રતિ પ્રભુત્રીને ધજો બાવ ગહેનો જે મેષ ન્યાતના
 મનુષ્યો આવે તેમને દમથા પોતે ઉપર ધીન બોજન જમાડે ન્યાતવાગા
 મનુષ્યો અદેખા તથા ધધિયાગા હોય છે, તે સહિ મેષના અનુકંપની વાત
 છે, તે પ્રમાણે પ્રત્યેક પ્રસંગે ન્યાતના મેષ મેષ મનુષ્યો પ્રભુત્રીની કબી
 કરતા તથા તેમના ન્યાતિબોજન વગેરે પ્રસંગે રાસ આપવાનો પશુ
 પ્રયત્ન કરતા તે જાણે પોતે નો પોતાની રમતાપ્રતિ અને પોતાના ધર્મ-
 પ્રતિ જોતા અને તેમના કર્તવ્યપ્રતિ ઉપેક્ષા સેરીને તેમનું પાશુ જ
 પોતે ઇચ્છતા અને કરતા ધણાએ મનુષ્યોએ પૂર્વે પ્રભુત્રીના માર્ગમા વિદ્ય
 નાખવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો, છતાં પ્રભુત્રીએ તેમની કૃતિપ્રતિ જોયું નહીં,
 પશુ માત્ર તેમનું દિન ચાલ તે પ્રતિ જ જોયું છે, અને પ્રભુત્રીના આ
 વર્તનના પ્રભવે આજે પોતાના તમામ સગા અતેન્યાતના તમામ મનુષ્યો
 પ્રભુત્રીના નિ સ્વાર્થ શુદ્ધ પ્રેમને સ્મરીને હૃદયમા દુખી થાય છે ત્રીમાન
 અને મહાત્મા ગણાતા મનુષ્યોના બાદજો, પિતરાઈઓ અને ન્યાતના
 મનુષ્યો તેમને માટે શુ બોલે છે, અથવા તેમના પ્રતિ તેમનો ખેલ બાવ
 હોય છે, એ સુપ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ આ પ્રભુત્રીના પ્રતિનો આ સર્વનો અપૂર્વ
 પ્રેમ બાવ જોવામા આવતો હતો સગા વડાના, ન્યાતના મનુષ્યો અને
 પડોશીઓ પશુ પ્રભુત્રીને પ્રમુતરીકે જાણે છે અને તેવા બાવથી તેમને
 આજે પશુ યાદ કરે છે આવું મૃદસ્થ જીવન મારો જોવામા આવેલું પશુ
 આવ્યું નથી ન્યાતના મનુષ્યો પશુ પ્રભુત્રીને માટે પરોક્ષમા બોલે કે મહા

ગાંધીજી તો અમારી ન્યાતના બળભૂત છે, અમારા મુકુટ ૧૩ મે ૧૯
 ૩૬ તો ૩૬ કે નગસિદ્ધ મહેતાએ જેમ નાગની ન્યાતને જગતમાં
 દીપાવી હતી તેમ, આ પ્રભુ પશુ અમારી ન્યાતને તરી લીધી છે આ
 પ્રમાણે સહિ મેં પ્રભુશ્રીને માટે પરેક્ષ અપરેક્ષ વચનો જોના
 અનેક મોટા નોંધ અમનદારો અને ડહરાજીમાં પ્રભુશ્રીના ચરણમાં
 પોતાનું માથું નમાવવા તે જ ન્યાતના મનુષ્યો આગળ પ્રભુશ્રી અત્યંત
 નિગમિમાનપણે ના " ૩ તો તમારા ચરણની રજ છુ, " એ પ્રમાણે
 પોને ન્યાતના મનુષ્યો આગળ જોને આવા પ્રભુશ્રીના નમ્ર વચન માંભળીને
 મદને મદની આખમા તો પાણી આવી જાય પ્રમ પ્રેમથી, સાચા
 પ્રેમથી, નિસ્વાર્થ પ્રેમથી અકારણ પ્રેમની સર્વિ વગ કરી લેતા, અને
 આવા પ્રેમથી જ સર્વિ તે વગ કરી રહ્યા છે આજે પશુ પ્રભુશ્રીનું રમરણ
 થતા હજારા દૃશ્યમા વિમુક્તતા થઈ આવે છે, એ પ્રભુશ્રીના અનુપમ
 પ્રેમનો જ પ્રમાણ છે

અનેક શુભાશુભ પ્રસંગે પ્રભુશ્રીના હાથે વનદાર થયા છે અને તે
 જોના તો કુતમ પ્રકારે પ્રભુશ્રીએ ઉજવ્યા છે કે ડહરાજીની વાત નહિ
 ખરા રીત નેદરે તો દ્રવ્યનો સત્ત્વ પ્રભુશ્રી પાસે મદી જ મજે નહિ
 એટલે ખરે જોતા તો એ નિષ્કલ્પન આલિષ્ઠ્યને જ પોનેહતા, છતાં વ્યવહાર
 ના પ્રસંગે મોટા શીમાળ અને ગભરવો પશુ ન ખરચી શકે તેનું ખચ
 પોને મોટા આવા પ્રસંગે માત્ર ગોળન ખરચ મેં એટલું જ નહિ, પશુ
 આલિષ્ઠ્યને દિદિયા આપે, જાણ્યા કરે, અને નિષ્ઠના તથા દૂરના પૂજ્ય સંગા
 ને આપત ઘટે તેના કરતા ઘડ આપે એ એક પ્રસંગ જોયો છે કે તે
 પ્રસંગે પોને ૧૦, ખરચ ૩૫ હતું આ પ્રસંગ જરોદ મામમા પોનાના
 માણેજની વડના મીમતનો હતો તે પ્રસંગે પોને તમામ ખરચ ઉપાડી
 લીધું હતું પોને નહુ પુત્ર અને એ પુત્રીની પ્રજા છતાં પોતાના માઈ
 મીત્રીમ ધની જન્મે દીકરીઓને પોને મનુષ્યમા જ પોતાને ઘેર પરણારી
 તમામ ખરચ પોને જ મુકું હતું આ ખરચ પશુ સવાળણ રીતે નહિ, પશુ

ઉત્તમ પ્રકારે કૃષ્ણ, દુર્ગા, આ પ્રમાણે પોતે સગાં વહાણાંને માટે ઝમ લેતા અને તેમને સાંદાઈ કરતા. સ જાનો એન જાનેને યાતિ ઘંડા મધુનતિમ-એના જન્મથી વંશ ઉન્નતિને પામે છે, તેના જન્મ સાર્યક છે, અથવા તે જન્મ્યો છે, એ વચનપ્રમાણે પોતાના વંશને અને પોતાની જાતિને પોતે પોતાના જન્મવડે ગેરમાર્ગે હતી તથા તેમની ઉન્નતિ કરી હતી. પોતાના સાળાના છોકરાને પણ પોતે પરણવી આપ્યો હતો અને તેનું સધળું ખર્ચ પોતે કર્યું હતું. તે પ્રમંથ આવવાનો હતો ત્યારે પોતે જાને જવાના છે એમ મેં જાણ્યું હતું. મને એમ થયું હતું કે માળાના છોકરાને પરણાવવાને માટે પોતે શા માટે પધારતા હશે ? પણ પછીથી તેનું મહત્ત્વ મારા સમજવામાં આવ્યું હતું. તેના ધમ્મને ભિન્ન નહીં કર્યો ત્યારે ઘીના પાંચ સ્તત્ત્વ ડાબા મળુસરથી પોતે પ્રથમથી મોકલી આપ્યા હતા. મને પોતે આ પ્રસંગે કહેલું, કે “હું જવાનો છું, તેથી મારે એમનું ન જમવું પડે માટે મેં આ ડાબા મોકલ્યા છે. મારે શીદ એમનું ખાવું પડે ? પછીથી પોતે આ પ્રસંગે પધાર્યા હતા. પણ એવું બન્યું, કે આ પ્રસંગે પોતાના સાળાને કોઈએ ગામર્ય ઘેર આવતા હશે તે વખતે રસ્તામાં માથામાં ડાંગ મારેલી નથી તેમને જેમાન ગિથતિમાં ઘેર લાવવા પડ્યા હતા. સગ્ન પૂરું થઈ ગયું, અને જાતિભોજન વગેરે થઈ ગયું, ત્યાંસુધી ત્રણદિવસ સુધી પ્રભુશ્રી તેમની પાસે જાને જેમી રહ્યા હતા. પછી વરદાન્ય ને વરાધ્યા પછી અને તેમને મળુમર મોકલ્યા માટે આગાડીમાં જેસાડ્યા પછી પ્રભુશ્રીએ કહ્યું, કે હવે તમારે દહીં, દુગ્ધ, સમથ લાકુ વગેરે જે કંઈ તૈયારી કરવી હોય તે કરો. હવે મહાભય શુધી શકે તેમ નથી. તમને જ સર્વ તૈયારી કરવામાં આવી હતી અને તેમના પ્રાણ છુટી ગયા હતા. તેમની દહનક્રિયા વગેરે કરીને પ્રભુશ્રી ઘેર પધાર્યા હતા. સંખેષનું નિર્વહણ કરવામાં પ્રમુખા આવા હતા.

પ્રભુશ્રીના પોતાનાં સગાં વહાણાંશ્રી આ પ્રકારનો એમ રહેલો હતો તે છતાં પ્રભુશ્રીને આ સંસરનાં સર્વ મનુષ્યોના હૃદયમાં જોડે રાગ જોડામાં

આવે છે તેવો રાગ લેશ પણ ન હતો. ગૃહસ્થાશ્રમનું આ પ્રકારે તેઓ પાન કરતા હતા છતાં પોતે જાણે સર્વથી ન્યાગ હોય તેમ કમનપત્રવત્ સર્વથી ન્યારા રહેતા હતા, અને મામરિય રાગથી લેશ પણ ગાતા નહિ આ ગાયનો નેમનામા સમૂહ અભાન હતો.

હાથોદ બાધ કરીને ઘમડીઆ એકડાના એક ટોળાનીઆ શાહજીનો પ્રમુદ્રી સાથે સબધ હતો. પ્રમુદ્રીને ત્યાં પોતે વારંવાર આવતા અને જે અને તે સેવા કરતા આ બાધની સ્થિતિ સુઘમા જેની હતી, તેમની કન્યાને પોતે મનુસરમા પોતાને જે પરણારી હતી અને નુશ પાનેનરથી માડીને તમામ ખરચ પોતે કર્યું હતું. વેનાઈને આપનાતા સર્વ પદાર્થો તેમને સતોય હોયજે તેટલા પ્રમાણમાં પોતે આપ્યા હતા એક બાલકનું હોકરને આ પ્રમુદ્રી જોતાં પણ મોને દીધું હતું આ પ્રમાણે વચ્ચા પ્રસંગે કહે છે, કે પ્રમુદ્રીએ પોતાની સાથે સબધ રાખનાર અને ન રાખનારના વ્યવહાર કાર્ય કર્યાં છે પોતાની સાથેના મબધનો આ પ્રમુદ્રી નિર્વાહ કરના આવી પ્રમુદ્રી બાધ બાધિ મારા તેનામા તો નથી આવી સહિ પ્રમુદ્રી પોત પોતાના વ્યર્થની વાતો કરતા આ દામમાં જોનામા આવે છે આ પ્રમાણે કાર્ય કરતું, એ કેટલું કઠિન છે, અને તેમા કંટો આત્મભોગ આપવો પડે છે, એ જે ન્યૂનાધિ અશમા આ પ્રમાણે જીવન ગાળતા હોય છે, તેમને જ ખમર હોય છે સ્વાર્થપરાયણ જગતતા જીવેને આ વાર્તાનો ચિના આવવો પણ કઠિન છે.

પ્રમુદ્રીને પોતાનું કામ કરાવેને કહેતું જ ન પડે પણ પોતે તરત જ અને શાની જરૂર છે તે તરત જાણી જાન, અને જ્યાં જયુ રહેતાં પોતે જાને જઈને તેનું કાર્ય કરી આવે ને વખરે ન માગે આમત્રણ કંઈ આ પ્રમુદ્રી દયાનુ, અને પ્રેમનુ નિર્ણય થઈ રાખે તેમ નહીં.

એક પ્રમુદ્રી—ગામમાં મોને પદાર્થ રાંધતા એક મનુષ્યને ત્યાં આ પ્રમુદ્રી એક મરણની પત્રિકા હતી પ્રમુદ્રી વગર ગમે ત્યાં કરે, કે આનો માગ આપસેથી છે મારે અને પ્રેમને તમામજો એક છે. પછી પોતે

રમશાનમાં ખાસ પધાર્યા હતા અને મને વ્યવસ્થા થઈ રહી હતી જો એ
આવ્યા હતા. આ પ્રસંગે પ્રભુશ્રી હાજર ન હોવાનો આ સંદર્ભને ધ્યાન
માં આવે તેમ હતું. પરંતુ પ્રભુશ્રીની વિધવાનના લાંબા દેહ યં કે મુ
કરી સકયું ન હતું.

આવા એક બે, સો બેસો નહિ, પણ હજારો પ્રસંગો છે કે જે પ્રસંગોએ
પ્રભુશ્રીએ સંબંધિતું નિર્વહણ ઉત્તમ પ્રકારે કર્યું છે. જેની સાથે આપણે
સંબંધ હોય તેનાથી બને તે કાર્ય જે તે આપણે માટે વખતે ન કરી શકે
તો, તેની સાથે સંબંધ રાખ્યો પણ શા કામનો ? પરંતુ આ કાળમાં મહો-
દેહ વ્યાધિને અંગે જ સંબંધ રાખના જેવામાં આવે છે. જ્યાં ખીજાને
માટે કંઈ પણ શારીર, આર્થિક કે સમયના ભોગવું કદ વેડવાનો પ્રસંગ
આવે છે, ત્યાં યુવં યુવં, વયં વયં થઈ જાય છે. પણ પ્રભુશ્રીને તો કાળખળ
અપરાં કરી શકે તેમ નહતું. જેથી પોતે સંબંધનો નિર્વહ ઉત્તમ પ્રકારે
કરના હતા. પ્રભુશ્રી પ્રભુશ્રી, હૃદયની વિગાળના, સર્વમા આત્મેભાવના વગેરે
છંદો સદૃશો. પણ આવા જ હૃદયમાં પ્રકટે છે, એ જાણે પ્રભુશ્રી કેમ
પોતાના આ પ્રકારના જીવનવંદે દર્શાવી મુલા ન હોય !

પ્રભુશ્રીને ત્યાં જે દેહ અતિથિ આવે તેનું ચોક્કસ સન્માન હંમેશા થાય,
અતિથિસત્કાર એ મહાથ હવનનું ભૂજ્ય છે. તે જેવો પ્રભુશ્રીના આ-
શ્રમમાં થતો તેવો ખીજો દેહ દેકાણે થયો નથી અને થવાનોએ નથી.
અતિથિનું પે.તાને, ઘેર જે ખરચ હતું તે બહુ બારે હતું. રોજ રોજ તે રસોડે
પાંચ પચીસ, પચાસ, સો સુધી મળ્યાં જો. હું માત્ર આ સંબંધમાં
એ.જી જ વાચકવર્ગની દૃષ્ટિએ લખવા હચું છું, કે બાહ્ય! તમે જરા વિચાર
કરી જુઓ, કે રોજ આટલાં મનુષ્યોને સાંજ સવાર જમાવવાની તથા મુલા
વગેરેની વ્યવસ્થા કરતાં કેટલો પરિશ્રમ પોતાને પડ્યો હશે ? રોજને રોજ
મેમાન પ્રભુશ્રીને ત્યાં હોય જ. એક પણ દિવસ ખાલી ન હોય. ખીજાને કદાચ
આ પરિશ્રમનો ચિતાર નહિ આવે, પરંતુ ન્યાયી અંશમાં પણ જે અતિથિ-
સત્કાર કરવાના ધર્મનું પાલન કરે છે, તેમને કંઈક અંશમાં તેનો ચિતાર

આનરો જ. જે ચાર દહાડા મેં મેંમાન આપણે ત્યાં રહે છે તો આપણે અકળાઈ જઈએ છીએ, અને જે વધારે નહિ પણ બેચાર મનુષ્યો જ પાચ સાત દહાડા આપણે ત્યાં રહે છે તો આપણી અકળામણનો પાટ રહેતો નથી. તો જેમને ત્યાં જીવસેને સાત દહાડા અતિથિઓના રોલે ટોળા આવતા હશે તેમને તેમની વ્યવસ્થા કરવાને કેમ થતું હશે ? અને તે છતાં કોઈને પણ અસતોષ ન ઉપજે પણ મરવે ન તોય ઉપજે તેવી રીતે મર્વતું અતિથિ થાય, અને સર્વ પ્રમન્ન થઈને જાય આમા એકલા પૈસાનો પ્રશ્ન નથી પણ ધરના મનુષ્યોને ડેટનો ધ્રમ પડે કે, અને તેમને પગ વાળીને ઘડી પણ બેસવાનો પ્રસંગ આવતો નથી, એ એ છુ ત્રાસનક નથી, છતાં પ્રભુશ્રી બને જરૂર પડે તો અતિથિસેવા કરવા મઠી જાય, એટલે બીજાને ધ્રમ થેવો પડે તો તેમા તે સમય સીરીતે ગમી સકે !

પ્રભુશ્રી પોતાને ત્યાં જે વધારે તેને આવે ભાઈ, પગાંગે પ્રભુ, વધારે ભગવાન એ જ પ્રમાણે કદે સર્વના વિષે પોને પ્રભુશુદ્ધિ જ રાખે પોતાને બુદ્ધિ નહીંને પણે પણ ન વાગના દે અને જ્યાં તે નીચે વળીને પણે લગના જાય, કે જાય ભગવાન, વધારા ભગવાન કહીને, તેના હાથ ઝાલીને તેને ઉભો કરી દે

મારી સાથે પ્રભુશ્રીનો મજબૂત થયા પછી પ્રભુશ્રી જીવડી શકના હતા કે, મારા ઉપર પણ અતિથિ ભગવાનની પૂર્ણ કૃપા છે, અને મને તેમના દર્શન થયાવિના ભાગ્યે જ દિવસ ખાની જાય છે એક પ્રસંગે મને પ્રભુશ્રીએ પૂછ્યું કે તમારે ત્યાં મેંમાનનું બુદ્ધિ ખરય છે, ખર ? મેં કહ્યું, હા, છે તો ખર, પણ ભગવાન નીભાવે છે પ્રભુશ્રીએ કહ્યું, કે જુઓ, હું તમને એક કુચી બતાવું, કે જેથી તમને અડચણ નહિ આવે મેં કહ્યું, બહુ સારી વાત પ્રભુશ્રીએ કહ્યું કે જુઓ તમારે ત્યાં મિત્ર, ઓળખાણવાળો, સગો, ન્યાતનો કે છતર મેં પણ મનુષ્ય મેં પણ જાતનો આવે તેને તમારે મિત્ર, સગો, કે ન્યાતનો મનુષ્ય ન ધારવો, પરંતુ તે સાક્ષાત્ પ્રભુ છે ભગવાન છે, એમ ધારવું અને આ શુદ્ધિથી તેનો યથાશક્તિ સત્કાર કરવો.

સમે આ બુદ્ધિ નમાય અતિધિઓપરિ, મેમાનો નિરો રાખશે તો તમને
ઠેરી અચયુ નહિ આવે, અને તમારે કાર્ય નીજે જગે મે પ્રભુની ન
આ વચન મસ્તકે ચક્રાધ્યા દના

પ્રભુના પદને પામતુ કે, મુખિ મેળની, એ ગૃહસ્થાશ્રમમા બન
શકવુ મનિ છે, એમ મનાવ છે, તે છતા પ્રભુનીએ, પોતાનો ગૃહસ્થાશ્રમ
વિસ્તૃત છતા જગતને દર્શાવી આપ્યુ હતુ કે ગૃહસ્થ દયામા પણ મનુષ્ય
ધારે તો ઈશ્વર ॥ પદને મેળની રાંધે છે, અને કૃતકૃત્ય થઇ શકે છે

ધણા મનુષ્યો જુઓ પાડે છે, કે અમને ગૃહસ્થાશ્રમમા પ્રભુમ ન
કરનાનો અથવા સાધનો માધવાનો સમય મળતો નથી, પણ આવાર્તા સાચી
નથી, એ પ્રભુશ્રીએ બાતાવી આપ્યુ હતુ ગમે તેટલુ મમ હોય તો પણ
મનુષ્યને છ ક્યાકજેટનો સમય તો પરમાર્થમાટે મળી શકે તેમ હોય છે
મનુષ્ય વ્યવહારનુ આદેશ ક્યાક કામ કરે, અને આ કામ હાથમા કાડે તો
પણ ખાના પીનાનો વખત જતા તેને છ કલાક ઓછામા ઓળ નિવૃત્તિના
મળી શકે છે કે જેમા તે પારમાર્થિક સાધન માધી શકે છે તેને સાચી છંછા
હોની જોઈએ, એટલુ જ રાત્રીના ત્રણચારથી સવારના આઠસુધીનો વખત
ગમે તે મનુષ્ય પારમાર્થિક સાધન સાધવામા ગાળી શકે છે આ ગમે
તેવા વ્યવહારમા ગુધાએનો અથવા ગુચાએનો છતા મનુષ્ય જો આ
પ્રાત કાનના સમયનો ત્રણથી છ નાક સાનનો સાધવામા ઉપયોગી છે
તો તે આ જ જન્મમા જીવનમુખ્ય અને કૃતકૃત્ય થઇ રહે છે પણ તેજો
અખડ ધાર બદ નિત્ય શાંતિથી સાધનો સાધવા જોઈએ

x x x x x

શાકમા ગૃહસ્થ ધર્મનુ આ પ્રમાણે કે છ કલાક સ્થળે સ્વસ્થમા વર્ણન
કેતુ છે, તે સર્વ ગૃહસ્થના ધર્મો પ્રભુનીના ગૃહસ્થ જીવનમા પ્રવર્તતા હતા
પોતાનુ ગૃહસ્થ જીવન ઉત્તમ કરવા છંછનારને માટે આ ધર્મો સ્વસ્થમા
અત્ર જણાવવામા આવે છે,

અહિંસા સત્યવચનં સર્વભૂત નુકમ્પન્મ્ ।

શમોદાન યથાગતિ ગાર્હસ્થો ધર્મ યતે ॥

અહિંસા સત્યવચન, સર્વભૂત-ગ્રાહી Cપર જુદા દામ, ૫ ॥ શકિત
જ્ઞાન એ ગૃહસ્થના ધર્મ કેવાય ॥

પરદારેષ, સંસગો ધર્મસ્ત્રીપરિરક્ષણમ્ ।

અદત્તાદાનવિમો મધુર્માસવિવર્જનમ્ ॥

પરસ્ત્રીનો અસસર્ગ, ધર્મ તથા સ્ત્રીનું પરિચાલ કરવું, ન આપેલા
એવા દાનથી વિરાગ પામવું, મધમાસને વર્જિત કરવું.

કામં ક્રોધં મયં નિદ્રાં ગીતવાદિવ્રતનર્તનમ્ ।

દ્યુતં જનપરિવાદં સ્ત્રીપ્રેક્ષાલાપનં તથા ॥

પરોપતાપ પૈશૂન્યં પ્રયત્નેન વિવર્જયેત્ ॥

કામ, ક્રોધ, મય, નિદ્રા, ગીતનાચ નર્તન, દ્યુત, જુગાર, વાદવિવાદ,
પરસ્ત્રીનું દર્શન તથા તેની સાથે વાર્તાલાપ, પૈશૂન્ય, આ વસ્તુઓ
પ્રયત્નવડે ત્યાગવી

સંધ્યાસ્નાનરત્નો નિશ્ચયં પ્રહાયણપરાયઃ ।

અનસૂયો મૃદુર્દાન્તો ગૃહસ્થ સંગ્રવર્તતે ॥

ગૃહસ્થ પુરુષ સંધ્યાસ્નાનમાં નિત્ય રત હોય છે, અહાયણ કરનાર
હોય છે, કોઈની ઈર્ષ્યા કરતો નથી, તથા મૃદુ હોય છે

સાનન્દ્યં સદનં સુગાઞ્ચ સુધિય કાન્ત્વા મનોહારિણી ।

સન્નિમત્રં સધનં સ્વયોપતિરતિ સ્વાહ્યાપરાઃ સેવકા ।

આતિથ્યં શિવપૂજનં પ્રતિદિનં મિષ્ટાન્નપાનં ગૃહે ।

સ ધોઃસદ્ગુણાસતે હિ સતતં ધન્યો ગૃહસ્થાશ્રમ ॥

આનંદયુક્ત ધર હોય, પુત્ર સુપુત્રિવાળા હોય, સ્ત્રી મનોહારિણી
હોય, સન્નિમત્ર હોય, ધન પ્રાપ્ત હોય, સ્વસ્ત્રીમાં રતિ હોય, આરાને વશ
વર્તનાર સેવક હોય, જેમાં આતિથ્ય થતુ હોય, શિવપૂજન થતુ હોય,
જેમાં નિત્ય મિષ્ટાન્નપાન ઉચ્ચ હોય, સાધુ પુરુષનો નિત્ય સગ થનો હોય
તે ગૃહસ્થાશ્રમને ધન્ય છે

પ્રભુશ્રીના ગૃહસ્થાશ્રમમાં આ સર્વ હવે, અને તે ઉપરાંત પણ બીજાં
ધણ હવે. પ્રભુશ્રીનું ધાગ સાક્ષાત્ અઠમદન હવે હજારો નહિ પણ
લાખો મનુષ્યો પ્રભુશ્રીનો ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય છે, એ પ્રમાણે બોલતાહતા.

એક બ્રાહ્મણુતરીકે પ્રભુશ્રીનું જીવન.

ઇશ્વર અથવા જીવનમુક્ત પુરુષો જે વર્ણાશ્રમમાં જન્મ્યા હોય છે, અથવા જે વર્ણાશ્રમમાં તે હોય છે તદનુસાર તે જીવન ગાળે છે. જે, કે વસ્તુનાં નો તેમને વર્ણાશ્રમનાં કર્તવ્યનું બંધન હોતું નથી તથા તેમને અમુક જ પ્રવૃત્તિ કરવી, એવો જીવોની પેઠે રાગ અથવા આગ્રહ હોતો નથી, છતાં પણ તે પ્રાપ્ત ધર્મને અનુસાર સર્વ પ્રવૃત્તિ કરે છે. એક અવતાર ક્ષત્રિય જાતિમાં થાય છે તો તે ક્ષત્રિયના ધર્મને અનુકૂળ સર્વ પ્રવૃત્તિ કરે છે; એક અવતાર બ્રાહ્મણના કુળમાં થાય છે તો તે બ્રાહ્મણ ધર્મને અનુસાર સર્વ પ્રવૃત્તિ કરે છે, તે છતાં અર્ધાવજનનેની પ્રવૃત્તિમાં બેઠું હોવા છતાં બંને ઇશ્વરના અવતાર હોય છે અથવા બંને ઇશ્વરરૂપ હોય છે. એક જીવનમુક્ત પુરુષ ગૃહસ્થ દશામાં હોય છે તો તે ગૃહસ્થના ધર્મનું પાલન કરે છે અને જીવન ત્યાંની અવસ્થામાં હોય છે તો તે ત્યાંનીના ધર્મનું પાલન કરે છે. આ બંનેની પ્રવૃત્તિ જૂદી જૂદી જણાય છે છતાં તે બંને જીવનમુક્ત હોય છે.

જીવનમુક્ત પુરુષ, કેમ જોશે છે, કેમ ચાહે છે, કેમ બેસે ઉઠે છે, કેમ વિવિધ પ્રવૃત્તિ કરે છે એ જેમ જોવા જેવું હોય છે, તેમ ઇશ્વરના અવતારો પણ વિવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરી રીતે કરે છે તે પણ જોવા જેવું હોય છે. જેમના સદ્ભાગે આ જીવનમુક્ત પુરુષોની અને ઇશ્વરના અવતારોની પ્રવૃત્તિ જોવાનો મુયોગ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમનાં જીવન ધન્ય છે અને તે મહાભાગ છે; અને તેમાં પણ જે તેમની પ્રવૃત્તિનું સ્વસ્થ મમત્ત શક્યના અધિકારી છે તે તો કૃતાર્થ છે, અને તેમનો બેડો પાર છે.

ભગવાન નમિંદસ્યાર્થજી, ભગવાન રામકૃષ્ણ પરમહંસ તથા ભગવાન મુકુટરામ મહારાજશ્રી જોવાને જે અધિકારી પુરુષો તેમને જાણખીતે તેમને ઇશ્વરતરીકે જાણને જાણખાવે છે તેમના સંબંધમાં જે

લોકો ધધરના અનારોતુ રહસ્ય નમન શકનાના અનધિકારી છે, તેતો એમ-
પણ કહેતા જેવામા આવે છે કે જે આ પુરુષો ધધરના અવતારો હોય તો
તેમણે શામાટે અંગ્રેજોને આ દેશમાથી હાંટી કાઢવા ન જોઈએ ? અથવા
તેમણે ધધર જ હોય તો તેમને આ કાર્ય કરવું શામાટે કઠિન હોવું જોઈએ ?

પરંતુ આ લોકો આ પ્રકારની જે શંકા કરે છે, તે પોતાની અપ-
મતિઅનુસાર કરે છે, અને જે પોતાની મતિપ્રમાણે આ પુરુષો વર્તન
કરે તો અમે તેમને ધધરના અવતાર માનીએ એમ તે માને છે, અથવા
કહે છે. પરંતુ ધધરના અવતારરૂપે આ ભૂમિધિપ અવતરતા આના
પુરુષો સર્વજ્ઞ હોય છે અને જે દેશમા, અને જે કાળમા તે અવતર્યા હોય
છે તે સમયમા તેમણે શું કર્તવ્ય છે, તે ઉત્તમ પ્રકારે તે જાણતા હોય છે
અને તે જ કર્તવ્ય તે કરે છે, અને તે કર્તવ્યના અનધિકારી તે આ લોકોને
છોડીને અથવા પ્રાંત શરીરને ત્યજીને સ્વસ્વરૂપમા તે સ્થિતિ કરે છે. આ
લોકો આ જ પુરુષોને માટે આની શંકા કરે છે, એમ નહિ પણ રામચંદ્રજી
આદિને માટે પણ તે આવી જ શંકા કરે છે તેમને માટે ને કહે છે, કે જો
રામચંદ્રજી ધધરના અવતાર હતા અને તે બધું જાણતા હતા અથવા
સર્વજ્ઞ હતા તો શામાટે તેમને સીતાને પોતાના આશ્રમમાથી રાવણને
લેઈ જ ના દીધા અથવા શામાટે તેમણે તેમને લેઈ ગયા પછી વિવાહ કર્યો
વગેરે વગેરે યતુરિચિતિથી આ લોકો અજ્ઞાન હોય છે અને તેથી જ તે
આના કૃતક અથવા આની શંકાઓ કરે છે એવા લોકોની આ પ્રકારની
શંકાઓનું સમાધાન અત્ર કરવું, એ આપણો આશય નહોવાથી આપણે તેની
ઉપેક્ષા કરી જે અત્ર જાણનાનો આપણો ઉદ્દેશ છે તે જ જણાવીએ છીએ.

શ્રી ભગવદ્ ગીતામા કવ્ય પ્રમાણે ધધરના અવતારો માધુ
પુરુષોનું પરિત્રાણ કરવા માટે, દુષ્ટ મનુષ્યોનો નાશ કરવા માટે, ધર્મનું
સંરક્ષણ કરવા માટે અને અધર્મનો નાશ કરવા માટે આવે છે તેમાથી
મોટાકા અવતારો દુષ્ટ મનુષ્યોનો નાશ નહિ કરતા માત્ર સાધુ પુરુષોનું
ત્રાણ કરીને જ પોતાના કર્તવ્યની સમપ્તિ કરે છે. મોટે ભાગે દ્વિત્રિય

શરીરમાં ઉત્પન્ન થતા કૃષ્ણરના અવનાશ દુષ્ટ અને અધર્મી મનુષ્યોને નાશ કરે છે. આત્મલુપ્તિ તે કર્તવ્ય ન હોવાથી તે આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કરતા નથી, તે તો માત્ર સાધુ પુરુષોનું પરિત્રાણ કરે છે, અને ધર્મનું સંસ્થાપન કરે છે.

જ્યારે જ્યારે દુષ્ટ અને અધર્મી મનુષ્યોથી સાધુ, મન્દચિત્ત પુરુષોને દુઃખ ઉપજે છે, ત્રાસ થાય છે, અને અધર્મી લોકો તેમને પીડે છે ત્યારે ત્યારે કૃષ્ણ દયા કરીને અવતાર ધારણ કરે છે, આવા પુરુષો અધર્મી અને દુષ્ટ પુરુષોનો સમન્વય કે કૃષ્ણચંદ્ર જેવો નાશ કરતા નથી પણ જે જે સત્પુરુષો છે, જે જે ધર્મપરાયણ પુરુષો છે તેમનું પરિત્રાણ કરે છે, તેમને તે પોતાના પ્રતિ આકર્ષીને એવો સન્માર્ગ દર્શાવે છે, કે તેમને દુષ્ટ લોકોથી અપાય (હાનિ) થતો નથી. આ પુરુષો જે રીતે આવા કાળમાં પણ સુખી થઈ શકે, અને જીવંતિને પામી શકે અને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી શકે તેવો માર્ગ તે દયા કરીને તેમને દર્શાવે છે, અને તેમનું કલ્યાણ કરે છે. જે સમયમાં પ્રજા વિવિધ દુઃખથી પીડાતી હોય છે તે સમયમાં પણ આ સાધુ પુરુષો સુખ શાંતિથી રહી શકે, અને પ્રાપ્ત કર્તવ્યને નિર્વિઘ્ને કરતાં જીર્ણોત્થાને પ્રાપ્ત કરી શકે, તેવો માર્ગ અથવા તેવાં સાધનો તે દર્શાવે છે. આ પ્રમાણે તે સાધુ પુરુષોનું પરિત્રાણ કરે છે, વળી તે પોતાના અમિત આત્મભજન અને ઐશ્વર્યવંતે અંધર્મમાં વહેતી પ્રજાને પણ ધર્મમાં આપે છે અને તેમને નીચે જતી અટકાવે છે.

ભગવાન મુકુટશ્રમ મહારાજનું તનુ પણ સાધુપુરુષોનું પરિત્રાણ કરવા માટે તથા અધર્મનો ઉચ્છેદ કરી ધર્મનું સંસ્થાપન કરવામાટે પ્રકટ્યું હતું. જે જે અધિકારી સાધુ પુરુષો, સન્ધિચરન પુરુષો હતા, અથવા જે જે મુમુક્ષુ હતા તેમને પોતાના પ્રતિ આકર્ષીને તેમનું પરિત્રાણ કરવારૂપ પોતાનો ધર્મ મળવ્યો હતો. વળી અનેક મનુષ્યો નેમણે ધર્મના માર્ગમાં પણ વાળ્યાં હતાં અને તેમનાં જીવન ધર્મપરાયણ કર્યાં હતાં.

પોતે આદ્યજ્ઞાતિમાં જન્મેલા હોવાથી આદ્યજ્ઞાતિ ધર્મને અનુસાર પોતાનું જીવન ગળ્યું હતું. પ્રમુશ્રીમાં આદ્યજ્ઞાતિનાં, કિતમ આદ્યજ્ઞાતિનાં અદ્યવિદ્ આદ્યજ્ઞાતિનાં સર્વ લક્ષણો જોવામાં આવતાં હતા. આદ્યજ્ઞાતિ એટલે શું, તે જોવું હોય તો પોતાના શરીર ઉપરથી જોઈ શકાય હતું. આજ કાલ સંવેદના લોભે આદ્યજ્ઞાતિની નિંદા કરી રહ્યા છે, પણ આદ્યજ્ઞાતિ એટલે જગદ શુભ આદ્યજ્ઞાતિ એટલે સર્વ વર્ણમાં શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ, આદ્યજ્ઞાતિ એટલે રાજાઓના પણ પૂજ્ય, અને આદ્યજ્ઞાતિ એટલે આ જગતમાં સર્વોત્તમ વ્યક્તિ, એ વાર્તાની સત્યતા પ્રમુશ્રીના જીવનને જોવાથી પ્રત્યક્ષ જણાતી હતી આદ્યજ્ઞાતિ કંઈ કહેતો નથી, કે હું બધાથી શ્રેષ્ઠ છું, તે છતાં તેની યોગ્યતા જ એવી હોય છે, કે જગતને તેને શ્રેષ્ઠ આપવું જ પડે છે. તે તો પોતાના ધરને ખુણે રહ્યો રહ્યો સ્વર્ગસ્થિત કરતો હોય છે, છતાં જગત તેને શોધી કાઢીને તેને પૂજ્ય ગણે છે, અને તેને શ્રેષ્ઠ આપે છે. કનિષ્ઠ શ્રેષ્ઠને નમસ્કાર જોઈએ, એ આ જગતનો નિયમ છે. આદ્યજ્ઞાતિ, યથાર્થ આદ્યજ્ઞાતિ શ્રેષ્ઠ છે અને તેના આગળ ખીજ સર્વ કનિષ્ઠ છે.

એક આદ્યજ્ઞાતિરીકિતું પ્રમુશ્રીએ જેવું કર્તવ્ય કર્યું હતું તેવું કર્તવ્ય કરનાર ભાગ્યે જ ખીજ કોઈ વ્યક્તિ આ કાળમાં આપણા જોવામાં આવે. અને આ આદ્યજ્ઞાતિરીકિતો કર્તવ્યથી આ પ્રકારની આ વિશ્વમાં ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ સ્થિતિ અથવા પદ પ્રાપ્ત થાય છે, એ પોતાના જીવનપદે જાણે બતાવવાનો પોતાને આશય કેમ ન હોય તેમ જણાયું હતું. અને આ લેખક માત્ર તેમનું પોતાની જીવન ઉપરથી નહિ, અનુમાનથી નહિ, સાસ્ત્રાધારે નહિ, પણ સ્વાનુભવથી કહી શકે છે, કે જે આદ્યજ્ઞાતિ આદ્યજ્ઞાતિરીકિતું પોતાનું કર્તવ્ય કરે તો તે જે ગિતિમાં આવે છે તેમાં ન રહે પરંતુ આ જગતમાં જેટલા અંશમાં તે આદ્યજ્ઞાતિને પ્રાપ્ત થય તેટલા અંશમાં સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થિતિને પ્રાપ્ત થઈ રહે.

પ્રભુશ્રી હમેશાં ચાર વાગે પ્રાતઃકાલે ઉઠે, અને સ્નાન કરીને સધ્યા આદિ નિત્યકર્મનાં બેસે. મને ઘણે છે કે એમના જીવનમાં અમુક વર્ષ પછીનાં વર્ષોમાં સૂર્યનો ઉદય તેમના અર્ધ આધ્યા પૂર્વે ભાગેય જ ધમે. જ્યો. અપવાદરૂપે પણ એવા દિવસો તેમના જીવનમાંથી નહિ નીકળી આવે. આ જાળનમાં પ્રભુશ્રીએ કદી પણ પ્રમાદ એવો નથી ઉઠે છેવટના ત્રણ ચર દિવસોમાં પ્રભુશ્રીની પ્રકૃતિ અસ્વસ્થ હતી તે વખતે પ્રભુશ્રીએ કરેલી લીલા અમૃતિપટ ઉપરથી કદી પણ જૂસાય તેમ નથી. ચાર વાગે એટલે પાને કહે કે મને જાનણ કરાવો. પછી શોચ જતું હોય તો જઈ આવે. તે પછી કહેશે, કે મને જ્ઞાન કરાવો. દર જઈ સકય તેમ ન હોવાથી પોતાના પવંગનાં પાસે એક મોટી કથગૃહ મૂકીને તેમાં પોતાને ઉચકીને જ્ઞાન કરાવામાં આવતું હતું. પછી ધોએતુ વસ્ત્ર પહેરીને પોને સંધ્યા કરવા બેમે. આ વખતે અધિ મંદવાડ ક્યાએ જતો રહે અને પોને પૂર્ણ નિરામય હોય તેમ જણાય અર્ધ આપીને સંધ્યા કરે અને તે પછી જપ કરનાં કરતા ધ્યાનસ્થ થઇ જાય. ઘોડીવારમાં પોને જાગ્રત દશામાં આવે અને કહે, કે હવે મને ખાટલામાં સૂવાડો. જાગે ઉઠી બેમી ન શકાય એવી અશક્તિવાળી ત્રિથિતિમાં પણ છેક છેવટના દિવસપર્યંત પોને સંધ્યા કરી છે.

નિયત કુલ કર્મલ્યં કર્મ જ્યાયો હ્યકર્મણઃ—સંધ્યાવંદન વગેરે નિત્ય કર્મને ઘું નિત્ય કર, કારણ કે (આવાં) કર્મ ન કરવાં તેનાં કરતાં કર્મ કરવાં સારાં છે, એ શ્રી ભગવદ્ગીતાના વચનપ્રમાણે પોતેશ્રીએ અંતપર્યંત એક આત્મજુના ધર્મને અનુકૂલ એવાં સર્વ કર્મ કર્યાં છે. કારણ, કે પ્રભુ જાણે છે, કે ચક્ર્યદ્ જાનર્વાતિગ્રેષ્ઠઃ તત્તદેવેતરોજના :— મહાપુરુષો જેવી પ્રજ્ઞા કરી છે તે પ્રમાણે સાધારણ મનુષ્ય પણ આ ચરણ કરે છે, આ પ્રમાણે પોતાનો દૃષ્ટાંત લેધને ધાર જતો સ્વકર્મચર્યા પ્રમાદ ન મેવે નેટલા માટે અખંડ સાવધાનતાથી પોને અંતપર્યંત આમદપૂર્વક પ્રાપ્ત કર્યાંબને કરી ગયા છે. એ જ ભગવદ્ગીતા મા કહ્યું છે, કે

न मे पार्थास्ति कर्तव्यम् त्रिपुरलोकेपु किंचन
नान्वाममवाप्तव्यं वर्तएवच कर्मणे ॥

હે અર્જુન ! મારે આ ત્રણ લોકમાં કંઈ પણ કર્તવ્ય કર્મ નથી; ત્રણ કે મારે નહિ મળેની એવી મેં પણ વસ્તુ મેળવવાની નથી, તથાપિ હું કર્મ કરું છું.

यद्विहाहेन वर्तयं जातु कर्गण्यस्तद्रित.

मम वर्तमानुवर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥

હું સાવધ થઈને જો મેં જિમ કર્મ કરે નહિ તો તે પૃથાપુત્ર અર્જુન ! સર્વ મનુષ્યો સર્વથી મારા માર્ગને જ અનુસરે અર્થાત્ કર્મ કરે નહિ. આ શ્રી વ્યસનપ્રભાણે પ્રભુશ્રીએ પ્રદર્શિત કરી હતી અને લોક-સંગ્રહની ઉપેક્ષા કરી ન હતી. નહિ તો પ્રભુશ્રીને મેં પણ પ્રકારનો રાગ દેખ, કે કોઈ પણ પ્રકારનું પ્રાપ્તવ્ય ન હતું.

આજે પ્રાણમાં વેદાતનો પ્રચાર થવાથી આવી સંસ્થાપન જેવી ક્રિયા કરવાને મનુષ્યોનો મોટો ભાગ મોટે ભાગે કાળજી ગણતો જણાતો નથી. કર્મ કરવાથી બંધન પ્રાપ્ત થાય છે, આત્મા તો નિત્યમુક્ત છે, તેથી તેને કર્મ કરવાની શી જરૂર છે, વળી આવા કર્મ કરવાથી કંઈ જ્ઞાન યત્ન નથી, એવા અનેક કારણો દર્શાવીને મનુષ્યો સધ્યાવદન આદિ કર્મોની ઉપેક્ષા કરે છે. આવા પરમ કર્મચાતુર્યકર સધ્યાવદનાદિ કર્મ કરતી વખતે તેમને જ્ઞાનનો બાધ આવે છે, અથવા તેમની જ્ઞાનીની અસ્થિમા ન્યૂનતા થઈ જાય છે. પરંતુ નિયમિત ખાતી વખતે, વ્યાગ, નોકરી કે ખીંજે પ્રાપ્ત ઉદ્યોગ કરતી વખતે તથા માદા પકવા રોષ તો ઘન્ટર કે વેળે રેર જતી વખતે કે દવા કરતી વખતે તેમને બાધ આવતો નથી, જો જોણુ આશ્ચર્યજનક નથી ! આ નેમનું મિથ્યા જ્ઞાન જ છે ખાતી ખીંજ વગેરેનો બ્યવહાર કરતી વખતે આ જ્ઞાનનો તે ઉપયોગ

કરતા નથી, કે તેના વિના ચલાવી લેતા નથી, પરંતુ સંધ્યા આદિ નિત્ય કર્મવિના ચલાવી લેવામાં અગ્રયણ સમગ્રતા નથી; એટલું જ નહિ પરંતુ ઉત્કૃષ્ટ પોતાના આ પ્રભાવને, તથા અમાવધાનપણાને મિથ્યા-સ્થાનપણે દાકે છે ।

સત્ય વાર્તા એવી છે, કે આ લોકોને આવી ક્રિયાઓના કળતું માન જ નથી, તેમને તેનો અનુભવ નથી. તેમણે જીવનમાં આગ્રહપૂર્વક થોડો વખત પણ આવાં સંધ્યાવંદન જેવાં કર્મ સંવધાનનાથી ક્યાં હોય તો તેમને થોડો ઘણો પણ અનુભવ હોય, કે તેમાં શું રહસ્ય રહેલું છે. પરંતુ આ પ્રકારની તેમની પ્રજ્ઞા નહિ હોવાથી જ તે તેના અનુપમ રહસ્યથી અજાણ્યા હોય છે.

આથી નાની અથવા ક્ષુદ્રસરખી જણાતી ક્રિયામાં પણ કેટલું રહસ્ય રહેલું છે, અથવા તેનું કેટલું મહાન રૂણ છે, તેની તેમને કल्पના પણ નથી. સ્વલ્પમત્સ્ય ધર્મસ્ય ગ્રાયંતે મહતો મયાત—સ્વરૂપતરખા ધર્મનું પણ નિત્ય અનુષ્ઠાન કરવામા આવે છે તો તે મહાન ભયમાંથી ઉગારે છે, તે પ્રમણે આવી ક્ષુદ્રસરખી જણાતી ક્રિયાનું મહાન રૂણ છે નાની નદીના પ્રવાહનો આશ્રય લેનાર જેમ સમુદ્રમાં જઈ બળે છે, તેમ આવી નાનીસરખી ક્રિયા પણ અદ્વાસકિતપૂર્વક નિત્ય આગ્રહથી શાંતિપૂર્વક કરવામાં આવે છે, તો તે સમાધિની સ્થિતિપર્યંત સાધકને લેઈ જાય છે.

અર્ધપ્રદાનની ક્રિયાને પોતે બહુ મહત્તા આપતા, અને નિત્ય આગ્રહ-પૂર્વક સવારે સૂર્યોદય પૂર્વે અને સાંજે સૂર્યાસ્ત પૂર્વે અર્ધ આપતા. કદાચ વહેલું મોડું થઈ જતું તો માનસ અર્ધ જે તે સમયે પ્રથમ પોતે આપી લેતા અને પછી નિયમપ્રમાણે જળથી અર્ધ આપતા. પોતાથીની આ અર્ધની અંજલિએ કંઈ મૃત્યુના મુખમાંથી જવાબ્યા છે, એટલો પોતાના અર્ધમાં પ્રભાવ પ્રાપ્ત થયો હતો. અર્ધ, સંધ્યા, જપ, તપ અને સંબંધમાં પોતે કદી કોઈના આગળ બાધણો આપ્યાં નથી, કે ટ્રાદિ

તેના બોધ કર્યો નથી, પરંતુ માત્ર પોતે કર્તવ્ય કરીને જ કર્તવ્યથી જ લોકોને બોધ આપી ગયા છે, કે બાઈ રે ! તમે પણ મારી પેઠે આગ્રહથી ક્રિયાઓ કરશો તો તમને તેના મહાન લાભનું દર્શન થશે.

આ પ્રસંગને અનુરૂપ એક કથા મેં જાણેલી તે હું અત્ર જણાવું છું. અને આ પ્રસંગ જણાવવાસ બધામાં મેં પ્રથમ બિંદુમાં ઉલ્લેખ પણ કર્યો છે.

જરતકાર કરીને એક મુનિ હતા. તે વનમાં રહેતા હતા. બ્રહ્મચર્યને પાળતા હતા, અને નિષ્કામ સંધ્યાવંદન કરતા હતા. ગાયત્રીની ઉપાસના કરતા તે વનમાં વિચરતા હતા. તેમણે લગ્ન કર્યું ન હતું, અને બ્રહ્મચર્ય આશ્રમમાં જ તે રહેતા હતા. મોટી ઉંમર થયા છતાં પણ જ્યારે તેમણે લગ્ન ન કર્યું ત્યારે તેમના પિતૃએણે આવીને તેમને કહ્યું, કે તમે લગ્ન કરીને પ્રજાને ઉત્પન્ન કરો તો સારું. કારણ, કે જો તમે પ્રજાને નહિ ઉત્પન્ન કરો તો પછી અમને પિતૃદાન કોઈ કરશે નહિ અને તેથી અમારો પિતૃલોકમાંથી ઉદ્ધાર થશે નહિ. જરતકાર મુનિએ કહ્યું, કે તમે તમારો ઉદ્ધાર શા માટે કરતા નથી ? પિતૃએણે કહ્યું, કે પિતૃલોકમાં રહેલા એવા અમે અમારો ઉદ્ધાર કરી શકીએ તેમ નથી. માટે તમે જ અમારો ઉદ્ધાર કરી શકો તેમ છે. તેથી તમે લગ્ન કરો તો સારું. જરતકારે કહ્યું, કે બહુ સારું, હું લગ્ન કરીશ. પરંતુ સરત એટલી, કે જો મને મારા નામવાળી કન્યા મળશે તો હું લગ્ન કરીશ, તથા એક પ્રજાથી વધારે પ્રજા ઉત્પન્ન કરીશ નહિ બહુ સારું, કહીને પિતૃએ સ્વયેાક્રમાં ગયા. પછી જરતકાર મુનિએ કન્યાની શોધ કરવા માડી આ લોકમાં તથા સ્વર્ગમાં તેમને કોઈ કન્યા પોતાના નામની મળી નહિ. પછી તે પાતાળમાં ગયા, તો તેમને ખખર પડી, કે વાસુકી નામની બેન જરતકાર નામની છે તેથી તે તેમની પામે ગયા. વાસુકીએ સન્માનથી તેમને બેસાડ્યા અને આવવાનું પ્રયોજન પૂછ્યું. મુનિએ બધી હકીકત કહી જણાવી અને અડચણ ન હોય તો જરતકારને લગ્નમાં આપ્તાની ઇચ્છા જણાવી.

વામુડીએ હા પાડી પણ મુનિએ કહ્યું, કે તમે જરૂરકારને પૂછી જુઓ કે મારી ઝેરી પ્રતિજ્ઞા છે, કે મને એક પ્રગ્ન થશે, એટલે પછી હું ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીશ નહિ, પણ વનમાં ચાલ્યો જશ્ય એ મગત વળે તેમને કશું ન હોય તો લગ્ન કર. વામુડીએ પોતાની બેનને આ હકીકત જણાવી અને જરૂરકારએ આ સગત કશું ન રાખી વામુડીએ બંનેના વડન કર્યા અને જરૂરકાર મુનિ સ્વપત્નીને લેદને આ લોકમાં આવ્યા અને એક પર્ણકુટિ બાધીને રહેના લાગ્યા. એક દિવસે એમ બન્ધુ, કે શ્રમથી આ મુનિ પોતાની સ્ત્રીના બોળામાં માથું મૂકીને ઉધી મયા હતા તેમને ઉધ વધારે આવી ગઇ અને સાયસધ્યાનો વખત થયા આવ્યો છતા તે જગ્યા નહિ જરૂરકાર જાણતી હતી, કે મારા પતિનો નિકાલ સધ્યા કરવાનો દૃઢ નિયમ છે, તેથી આ પ્રસંગે શું કરવું તેની સમજણ પડી નહિ તો હું નથી જગાડતી તો તેમનો નિયમ તુરે છે, અને જગાડુ છું અને વખતે ઢાંધે બરાબે તો મને ત્યજીને ચાલ્યા જશે આ પ્રકારની જરૂરકારને સુઝવણ થયા છતા તેણે પોતાના પતિનો નિયમ ન તુરે મારે તેમને જગાડ્યા અને કહ્યું, કે આપનો માયસધ્યાનો સમય થઇ જવા આવ્યો છે, અને સૂર્ય અસ્ત થવાની તૈયારીમાં છે આપ સત્વર અર્ધ આપી લો નહિ નો સૂર્ય અસ્ત પામી જશે, અને આપનો નિયમ તુરે. આ પોતાની પત્નીના વચનો સાબળીને જરૂરકાર મુનિએ કહ્યું કે " હું આ મારે ગમરાઇ ગઇ / તારે જોવું તો હવું, કે તારા પતિના અર્ધ લીધા વિના સૂર્યનારાયણ અસ્ત પામે છે કે નહિ । " આવા જ વના વચન જરૂરકાર મુનિ આ પ્રસંગે બોલ્યા છે

પછી તરત જ તે વનમાં જવાને તૈયાર થયા છે તે વખતે તેમની પત્નીએ પૂછ્યું છે તો કહ્યું, છે કે તારા ઉદરમાં ગર્ભ છે, અને તેથી આપણી સરત પૂરી થાય છે, એટલે હવે હું એકાકિ વનમાં વિચરીશ. પછી ઋષિ પત્નીને પેટે આસ્તિક મુનિ નામના સમર્થ ઋષિનો જન્મ થયો છે આ ભાવની કથા મહાભારતમાં છે

નાતપર્ષ, કે નાનીસરખી જાણતી અર્ધપ્રદાનની ક્રિયા ઘણી મહત્વવાળી છે, અને તેનો અહિંમા વર્તમાન પ્રજ્ઞના જાણવામાં નથી.

આપણે કોઈમિત્રને ઘેર અમુક સમયે નિત્ય જતા હોઈએ, અને એકાદ દિવસ એક કારણસર વિલાંબ થઈ જાય તો તે વખતે તે મિત્ર આપણી વાટ જુએ છે, અને તેને ખાસ અગત્યના કામે બહાર જવું. હોય છે તોપણ આપણે મારે થોડી વાર તે ખોટી યાચ છે. તે પ્રમાણે જેમણે પોતાના જીવનમાં નિત્ય અઘણપૂર્વક એક પણ દિવસ પડવા દિધાવિના બરાબર સૂર્યોદય પૂર્વે સવારે અને સૂર્યાસ્ત પૂર્વે સાંજે અર્ધ આખ્યા છે તેમના અર્ધની ભગવાન સૂર્યનારાયણ થોડી ફાળુ કે થોડી પણ વાટ જુએ છે. ભગવાન સૂર્યનારાયણ સર્વદા છે અને તે ત્રિભોજીના ઈશ્વર છે જેથી તે બધું જાણે છે તથા પોતાની ઉપાસના કરનારને યોગ્ય ફળ આપે ॥ જ.

ભગવદ્ ગીતામાં કહ્યું છે, કે યજ્ઞદાન તપઃ કર્મ ન ત્યાજ્યમ્ કાર્યમેવતત્ —યજ્ઞ, દાન, તપ, આદિ કર્મેતિ ત્યાગ કરેતો નહિ કારણ, કે યજ્ઞોદાતે તપથેવ પાવનાનિ મમીપિણામ્—યજ્ઞ, દાન, અને તપ મનુષ્યના મનની શુદ્ધિ કરનાર છે.

આ વચનપ્રમાણે પ્રભુશ્રીએ અંતપર્ષત આ કર્મેતિ ત્યાગ કર્યો ન હતો, પણ લોકસંગ્રહાર્થે તે છેલ્લી ફાળુપર્ષત આ કર્મેતિ કરતા રહ્યા હતા.

ત્યારે આ કર્મે કોઈ દશામાં છુટતા હશે કે નહિ, એ પ્રશ્ન આપણને સહજ યાચ છે, તો તેનું સમાધાન એ છે, કે જ્ઞાનની આઠ દશામાં જ્યારે અભિમાની શરીર મન આદિમાં ન રહેતાં સ્વરૂપે સ્થિતિ કરી રહે છે, અને જે દશામાં શરીરનું બાન રહેતું નથી તે દશામાં તે કર્મે એની મેળે જ છુટી જાય છે, કારણ, કે અભિમાની સ્વસ્વરૂપમાં લીન થયો છે.

જેમણે વાલ્મીકી રામાયણ વાંચ્યું હતું તેમને યાત્રા દશે જ દે
 ભગવાન રામચંદ્રજી જ્યાં જ્યાં વિચર્યા છે ત્યાં ત્યાં સાયંઠાજ યતાં
 તેમણે સાયંસંધ્યા કરી છે. પ્રાતઃકાલે પણ તે જ પ્રમાણે પ્રાતઃસંધ્યા
 કરીને તે જ્યાં જવું હોય ત્યાં જતા હતા. મહાભારતના યુદ્ધ પ્રસંગે પણ
 દ્રોણ, ભીષ્મ અદિ મહાસમર્થ ઋષિઓ પણ સાંજે યુદ્ધ બંધ પડતાં
 તરત જ સાયંસંધ્યા કરતા. શું આ ઋષિમુનિઓ અજ્ઞાની હતા, કે તે
 આ પ્રમાણે આગ્રહથી ત્રિકાળ સંધ્યા કરતા હતા. પણ તેના રહસ્યને તે
 ઉત્તમ પ્રકારે અનુભવથી સમજતા હતા અને તેથી તે નિત્ય આગ્રહથી
 ત્રિકાળ સંધ્યા કરતા હતા.

ભગવાન સૂર્યનારાયણે જો આ લોકના અને જે જે લોકોમાં તે
 પ્રકાશ આપે જ છે તે તે લોકોના સાક્ષાત્ ઈશ્વર છે, અને સંધ્યાવંદન
 એ તેમની એક અદ્ભુત ઉપાસનાની શ્રેણી છે, કે જે શ્રેણીએ ચરતાં સાધક
 યોગ, ભોગ અને મોક્ષ એ ત્રણેને પ્રાપ્ત કરે છે.*

વિશેષ તો શું પરંતુ જે લોકો સંધ્યાવંદનજેવાં સામાન્ય પારમા-
 યિક કર્મ પણ કરતા નથી તેમના મરણ વખતે જોયું હોય તો તે વક્ષ્યાં
 મારતા મરણ પામે છે, અને તેમના જીવનમાં અને જીવનના અંતમાં
 કોઈ પણ પ્રકારની શાંતિ અથવા સતોષ જણાતાં નથી. જે સદ્ભાગી
 સમજેને! આવી સંધ્યાજેથી સામાન્ય ક્રિયા પણ નિત્ય કરે છે,
 તેમનાં જીવન સુખ શાંતિમાં અને સતોષમાં વીતે છે, અને અંત
 વખતે પણ તેમને આત્મસતોષ પ્રકટે છે અને તે સુખ શાંતિપૂર્વક અને
 સતોષપૂર્વક આ શરીરને છોડતા ઊર્ધ્વગતિને પામે છે. આ વિના આવી
 સત્ક્રિયાના બીજા અનેક લાભ છે. જેથી જે દિન હોય તેમને હું

* આ સંબંધમાં અધિક વિવરણ સૂર્યારહસ્ય નામના પુસ્તકમાં
 ઈશ્વરેચ્છા તો થશે.

આગ્રહપૂર્વક ત્રિકાલ સંધ્યા કરવાની અને તે વડે પોતાનું માનવ જીવન સુખી અને સાર્થક કરવાની પ્રાર્થના કરું છું.

+ + + + +

પોતેથી હંમેશાં અધ્યાત્મિકતા પાળતા હતા. કોઈની પાસે કદી પણ કોઈ પણ વસ્તુની કે પૈસાની યાચના પોતે કરી ન હતી. તે છતાં પોતાના ચરણમાં જે કોઈ જે કંઈ મૂકે તે પ્રભુશ્રી પ્રેમથી સ્વિકારતા હતા અને તેનું કલ્યાણ કરતા હતા.

પોતાના આશ્રમમાં હંમેશા શંકર ઉપર અભિષેકપૂર્વક રૂદ્રિ યજ્ઞ જ કરે. કેટલીએ વખત પ્રભુશ્રીએ હોમાત્મક મહારૂઢ કર્યા હતા. સંવત ૧૯૭૯ ની સાલમાં જપાત્મક અતિરૂઢ કર્યો હતો અને સં. ૧૯૮૦ ની સાલમાં નંદકેશ્વરમાં હોમાત્મક અતિરૂઢ કર્યો હતો. પ્રભુશ્રીના આશ્રમમાં દેવગૃહમાં ગુપ્તેશ્વર નામના મહાદેવ છે તેમના ઉપર કેટલાએ અતિરૂઢ થઈ ગયા હશે.

દેવસેવા પ્રભુશ્રીના મંદિરમાં ઉત્તમ પ્રકારે થાય. ઘીના દીપકો બળ્યા કરે. પ્રસંગે જ્યારે નૈમિત્તિક પૂજા કરવાની હોય ત્યારે કેશર, કસ્તૂરી અંબર વગેરે પદાર્થો ચંદન ઘસવામાં વપરાય અને અત્યંત સ્વચ્છતા-પૂર્વક તથા ભક્તિભાવપૂર્વક દેવ પૂજા થાય. દેવ સેવા પછી નિત્ય નિયમિત આરતિ થાય. સાંજે પણ દેવને સ્નાન કરાવીને દીપધૂપ કરીને પુનઃ આરતિ કરવામાં આવે. આજે પણ આ નિયમ ચાલુ છે. દેવને વિવિધ જાતનાં પુષ્પ દગલા ખંધ ચડે. શાવણ માસમાં શંકરને પુષ્કળ ખીરી ચડે. તે ઉપરાંત સ્વેતકમળ ગમે તેટલે દૂરથી પણ પોતે મંગાવી શંકરને આર્પણો પામે ચડાવે.

પૂર્વના આશ્રણો કેવું જીવન ગાળતા હશે, તે પ્રભુશ્રીના જીવનઉપરથી સુરપાટ જણાઈ આવતું હતું. પ્રભુશ્રીના આશ્રમમાં આનંદ આનંદ જ્યાં

રહેતો. દુઃખ, ભય, ચિંતા, ગ્વાનિ, શોક, વગેરેનો પ્રભુશ્રીના આશ્રમમાં અભાવ જણાતો હતો. સહ દ્રાઢ આસ્થાનામાં કદનોત્ર કરતાં જણાતાં હતાં.

અહમોજન હમેશાં આશ્વ હોય જ. તેમાં પ્રમજે પ્રસજે પોતે વિશેષ આહ્વાણે જમાડે. આવા આહ્વાણે જમાડનાર મેં દ્રાઢ જોયા નથી. પોતે હમર, બે હમર, પાંચ હમર, દસ હમર, વીસ ખીસહમર નહિ, પણ ઘણી મોટી સંખ્યામાં આહ્વાણે જમાડ્યા હશે, કે જે સંખ્યાની ગણતરી થઈ શકે તેમ નથી. અને ભોજન પણ મને તેવું નહિ. પણ ઉત્તમ પ્રકારનું ભોજન જમાડે, અને તે પણ ઘણું પ્રેમથી. જમાડીને તેમને દક્ષિણા પણ આપે. પ્રથમ બે પંક્તિઓ જમી ઉઠે, પછી જ પોતે ત્રીજી કે ચોથી પંક્તિમાં જમે. આહ્વાણોના જમ્યા સિવાય પ્રભુ કદી જમે નહિ, એવો આહ્વાણોવિશે પ્રભુશ્રીનો પૂજ્યમાત્ર રહેતો હતો.

જ્યારે પ્રભુશ્રી મહારાત્ર કે એવો યત્ન કરે ત્યારે આહ્વાણે દક્ષિણા આપવામાં પણ સંકેત ન રાખે. તે સર્વ સંગ્રહ યાચ તેટલી દક્ષિણા તેમને આપે. આહ્વાણની સેવામાં પોતે હમેશાં તત્પર રહે.

જે દ્રાઢ પોતાની પામે આવે તેમને તે પછે તેવું ચોગ્ય ઉત્તર આપે અને તેના કાયાલુનો અને સુખનો ચોગ્ય માર્ગ દર્શાવે. પ્રભુશ્રીના વચનમાં એવો પ્રભાવ હતો, કે પોતે જે બોલે તે સિદ્ધ થતું. જેથી જે દ્રાઢ દુઃખી આળ્યો હોય તેવું મોટે ભાગે દુઃખ ટળતું. કેઈ દુષ્ટ પ્રારબ્ધવાનું જ દુઃખ ટળતું નહિ.

પોતે કેઈ ઉદ્દેશ કરવા ન જતા, તે છતાં પોતાને જોઈએ તેટલું આતી મળતું. એક પ્રસંગે એક આહ્વાણ જપોરના વખતે પ્રભુશ્રી પામે આળ્યો હતો. તેણે પ્રભુશ્રીને પોતાની સ્થિતિ સુધરવા સંબંધમાં પૂછ્યું હતું. તો પોતે કહ્યું, હતું, કે “ જાઓ મહારાજ ! રાજની આટલી ગાયત્રીની માળા કરજો અને જો તમારું પૂરું ન થાય તો આ મારું રસેડું ઉધાડું છે, તેમાં આવીને રાજ જમજો. આહ્વાણની પામે તો

એવું સાચું શસ્ત્ર છે કે તેમને કંઈ જ બીજો ધંધો કે નોકરી ન કરવી પડે અને તેમનું પોષણ ઉત્તમ પ્રકારે થાય; પરંતુ તે પોતાના કર્તવ્યને કરતા નથી, અને પછી જીમો પાડ્યા કરે છે, તેમાં કોનો દોષ ? જીમો મહારાજ ! હું માત્ર એ જ શુદ્ધરાત્રી ચોપડીઓ બોલ્યો છું, અને હું નોકરી કરવા જઈ તો મને કેંઈ દશ રૂપેઆ પણ ન આપે, એટલી મારી યોગ્યતા છે, તે છતાં મારા ઘરનું અડાઠક ખરચ નિભ્યા કરે છે, એ શ ને લીધે છે તે તમે જાણો છો ? એ બધો પ્રભાવ ગાયત્રી માતાનો છે મહારાજ ! પહેલાં ઋષિમુનિઓના આશ્રમમાં, કહે છે, કે કામદુધા ગાય બાંધી રાખતા હતા, અને મોટા રાજા જાય તો પણ તેનું ઉત્તમ પ્રકારે આતિથ્ય કરતા હતા. આ કામદુધા એ શુ હાતી તે તમે જાણો છો ? તે કામદુધા તે ગાયત્રી હતી. ગાયત્રીને ઋષિમુનિઓ તપવડે પ્રસન્ન કરી રાખતા હતા અને પછી તે તેમને બ્યારે જે જોઈએ તે આપતાં હતા. શું બધા ઋષિઓ કંઈ કામદુધાને પોતાને ઘેર બાંધી રાખતા હશે ? આ ગાયત્રી માતાનો બહુ પ્રતાપ છે મહારાજ ! પણ બ્રાહ્મણો ક્યાં સમજે છે ! ઘેર ઘેર બીખ માગતા ફરે છે, કે શુભામગીરી કરે છે, પણ તેમને પોતાનું ખર્ચ કર્તવ્ય શું છે તે ક્યાં મુઝે છે ? અદયા બ્રાહ્મણને તે શીદ બીખ માગી પડે કે શુભામગીરી કરવી પડે ! આ તમે મારો બ્યવહાર જુઓ, કે તે કેમ ચાલે છે, ” આ વગેરે વચનો પ્રમુખે તે બ્રાહ્મણને કહ્યાં હતા.

જગીને બપોરે પોતે સહજ વિત્રાંતિ લેતા. પછી ઉઠીને સ્નાન કરીને જે કોઈ પોતાને મળવા આવ્યું હોય તેમની સાથે વાર્તા કરવા દેવશુદ્ધ પામેના મોટા એરણમાં પધારતા. સર્વનું સમાધાન કરીને પછી પોતે આનંદવાર્તા કરતા. આ વાર્તા બકિનસંબંધી હોય કે સનસંબંધી હોય. પ્રસંગે યોગવાસિદ્ધ, રાગવદ્દત્રીના કે એવું કોઈ પુસ્તક પણ વંચાવે. પછી સાયંસંધ્યાનો સમય ચતાં પોતે સ્નાન કરીને સાયંસંધ્યા કરીને જમતા. તે પછી વળી સાંજની ગાડીએ કોઈ આવ્યું હોય તેમને મળતા અને તેના મનનું સમાધાન કરતા. રાત્રે પણ કોઈ પામે બગન ગવરાવે,

જ્ઞાન ભક્તિની વાર્તા કરે, અને પોતાની પાસે જે કંઈ આવ્યું હોય તે આનંદ કરાવે. પોતાની પાસે આવનાર પોતાને કંઈ મકે છે કે નહિ તે પ્રતિ પ્રભુશ્રીનું તદન અલક્ષ્ય હતું. તેના ઉપર ક્યા લાવીને તેનું દુઃખ દળવાનો માર્ગ બતાવે, અને તેને જમાડે, તથા રાત્રે તેને સૂવાની વ્યવસ્થા કરી આપે. રાત્રે દરેક વાગ્યાના સુમારમાં પોતે સુઈ જાય.

આ પ્રકારનું એક બ્રાહ્મણે જેવું જીવન ગાળવું જોઈએ તેવું જીવન પોતે ગાળતા હતા. પ્રભુશ્રીના એટલે બધા પ્રભાવ હતા, કે ક્ષત્રિય, શૂદ્ર, વૈશ્ય વગેરે પોતાને નમતા એટલું જ નહિ, પરંતુ પ્રભુશ્રીને જોતા, જોત સાધુઓ, મુસલમાનો અને પારસીઓ પણ નમતા અને પોતાને પૂજ્ય ગણતા. બ્રાહ્મણ એટલે વર્ણમાત્રના શુભ એમ જે કહેવાય છે, તે પ્રભુશ્રીના જીવનમાં પ્રત્યક્ષ થતું હતું. સહ કંઈ પોતાની શાંતિ, ધર્મ, કે પંથનું અભિમાન હોડીને પ્રભુશ્રીના ચરણમાં નમતા હતા, કહો કે તેમને સર્વને પ્રભુશ્રીના ચરણમાં નમવું પડતું હતું. પ્રધાન સત્તાઆગળ જોણ સત્તા હોમેશાં નમે છે, એ આ વિશ્વના નિયમપ્રમાણે સહ કંઈ પ્રભુશ્રીને રાજ્યપદ્ધત નમવું હતું.

આ રાજા છે, આ શેઠીઓ છે, આ દિવાન છે, આ મોરો અધિકારી છે, તેથી તેની સ્પૃહા રાખવી જોઈએ, એ પ્રમાણે પ્રભુ કદી કરતા નહિ. હા, તે સર્વ ઉપર પ્રભુશ્રી પ્રેમ રાખતા હતા, પરંતુ તેમની સ્પૃહા કદી રાખતા નહિ, કે તેમના આગળ કદી દીનતા દાખવતા નહિ. પોતાને જેની જ્યારે જરૂર પડે તે વસ્તુ ત્યારે આવીને હાજર થાય પછી પોતે શીદ કાઢી સ્પૃહા રાખે, કે દાદના આગળ દીનતા દાખવે ? પોતે પોતાની પ્રભુતામાં અખંડ રમતા. જેને પોતાની પાસે આવવું હોય તે આવે, અને ન આવવું હોય તે ન આવે. પોતે જે પ્રકારનું જીવન ગાળવાનું નક્કી કર્યું હોય તે પ્રમાણે જીવન ગાળતા અને જરા પણ કાંઈના સંકેપ રાખતા નહિ. પોતાને ત્યાં જમણું હોય ત્યારે બ્રાહ્મણોની પદ્ધતિમાં બ્રાહ્મણ બેસે, વાણીયાની

પકિતમાં વાણીઆ બેસે, અને પાટીદારની પંકિતમાં ખાટીદાર બેસે, એવી વ્યવસ્થા રહેતી હતી. અમુક તો શેક છે, અમુક તો મોટો અમલદાર છે, અમુક તો પૈસા વધારે આપે છે, માટે તેને બાહ્યણો માથે બેસાડવો જોઈએ, એવી ખોટી શરમ પ્રભુ કદી રાખતા નહિ, કે તેની મોટાઈથી અંબાઈ જતા નહિ, કે તેની ખુશામત કરતા નહિ. પ્રથમ બાહ્યણો જમવા બેસે, તે પછી જ વાણીઆ પાટીદારમા પતરાળા નીકળે. બાહ્યણો જ્યાસુધી જમવા બેઠા ન હોય ત્યાં સુધી ખીજી જ્ઞાતિના મનુષ્યોમાં પીરસણુ નીકળે જ નહિ. પોતાના આશ્રમના જે નિયમ હોય તે નિયમોનું પોતે પાલન કરતા, પછી તે નિયમોનું જેને પાલન કરવું હોય તે આવે, અને ન કરવું હોય તો ન આવે તેની પોતાને સ્પૃહા ન હતી. ખીજા ધર્મશુરુઓ કે આચાર્યોની પેઠે જગતમાં મોટા ગણાતા અને તે વર્ણના મનુષ્યોને પોતાની પાસે કે સર્વના ભેગા બેસાડીને શંભુભેગો પ્રભુ કદી કરતા નહિ. થોડા જ વખત ઉપર એક પ્રસંગે લેલે (ધણું કરીને અરવિંદ ઘોષના શુરુ ગણાય છે તે) પોતાના આશ્રમમાં આવ્યા હતા. તેમને પોતે જમવામાટે પોતાના રસોડા બહાર બેસાડ્યા હતા તેમણે કહ્યું, કે મને આપ બહાર કેમ બેસાડો છો ? પ્રભુશ્રીએ સ્પષ્ટ સખ્દોમા કહ્યું, કે આપ કે જે સર્વબક્ષી છો તેમને અમારા બાહ્યણના રસોડામા શી રીતે બેસાડી શકાય ?

x x x x x

શાસ્ત્રમા બાહ્યણનાં નીચેના લક્ષણો જણાવેલા છે, જે સર્વ પ્રભુશ્રીમા જોવામાં આવતા હતા

શૌચમાસ્તિક્યમભ્યાસો વેદેષુ ગુરુપૂજનમ્ ।

પ્રિયાતિથિત્વમીજ્યા ચ વ્રહ્મકાયસ્ય લક્ષણમ્ ॥

શૌચ, આસ્તિક્ય, વેદાભ્યાસ શુરુપૂજન, તથા દોષ દર્શો, એ બાહ્યણના શરીરના લક્ષણ છે.

શાન્તાઃ સન્તઃ પુર્ણોલાશ્ચ સર્વં ભૂતહિતેરતાઃ ॥

ક્રોધં વર્તુન ન જાનન્તિ એતદ્વાક્ષણલક્ષણમ્

શાન્તિ, સન્નિવૃત્તતા, સુશીલતા, પ્રાણીમાત્રના હિતમાં પ્રેમ, તથા અક્રોધ, એ બ્રાહ્મણનાં લક્ષણ છે.

સંધ્યોપાસન શીલશ્ચ સૌમ્યચિત્તો દૃઢવ્રજઃ ।

સમઃ પરેષુ ચ સ્વેષુ એતદ્વાક્ષણલક્ષણમ્ ॥

સંધ્યોપાસન, શીલ, શાંત ચિત્ત, દૃઢ મત, તથા સ્વપરમાં સમબુદ્ધિ, એ બ્રાહ્મણનાં લક્ષણ છે.

एकादशश्च सन्तुष्टः स्वस्वगती स्वरूपमैथुनः ।

ઋતુકાલાભિગામો ચ એતદ્વાક્ષણલક્ષણમ્ ॥

એક વખત જ મધુ, સંતોષ, અસ્થાદાર, અસ્થ મૈથુન, તથા ઋતુકાલા-ભિગમન, એ બ્રાહ્મણનાં લક્ષણ છે.

પરાન્નં પાવિત્રં ચ પથિ વા યદિ વા ગૃહે ।

ઋદ્ધત્તં નૈવ ગૃહાસિ એતદ્વાક્ષણલક્ષણમ્ ॥

જે પરાન્ન અને પર દ્રવ્યને આધ્યાયિના રસ્તામાંથી અથવા પારકાને ઘેરથી ગ્રહણ કરતો નથી, તે બ્રાહ્મણ છે.

સત્યં વ્રહ્મ તપો વ્રહ્મ વ્રહ્મ ચેન્દ્રિયનિપ્રદઃ ।

સર્વભૂતદયા વ્રહ્મ એતદ્વાક્ષણલક્ષણમ્ ॥

સત્ય એ બ્રહ્મ છે, તપ એ બ્રહ્મ છે, ઇન્દ્રિયનિપ્રદ એ બ્રહ્મ છે, સર્વ ભૂતપ્રા એ બ્રહ્મ છે, અને આ સર્વ લક્ષણો બ્રાહ્મણનાં છે; અર્થાત્ આ સર્વ લક્ષણો બ્રાહ્મણમાં રહેલાં છે.

યોગસ્તપો દમો દાનં સત્યં શૌચં દયાશ્રુતમ્ ।

ત્રિધા વિજ્ઞાનમાસ્તિક્યમેતદ્બ્રાહ્મણલક્ષણમ્ ॥

યોગ તપ, દમ, દાન, સત્ય, શૌચ, દયા, વેદાભ્યાસ, વિદ્યા, વિજ્ઞાન,
આસ્તિક્ય, એ બ્રાહ્મણનાં લક્ષણ છે.

અર્થાત્ બ્રાહ્મણ થવા ઇચ્છનારે પ્રભુશ્રીના જીવનમાં ઉપરના જે જે
લક્ષણો જોવામાં આવતાં હતાં તે સર્વ આગ્રહથી પોતાના જીવનમાં પ્રકટ
કરવાં પડે છે.

ગુરુ અથવા આચાર્ય તરીકે પ્રભુશ્રીનું જીવન.

આચાર્ય જીવ્યાવ્યાપ્રમાણે જેમ અધર્મનો ઉચ્છેદ કરી ધર્મનું સંસ્થાપન કરવા અર્થે તથા દુષ્ટ મનુષ્યોનો વિનાશ કરી સાધુપુરોનાં પરિત્રાણ કરીને તેમને દુષ્ટ ઉપજાવવા માટે જેમ ભગવાનના અવતારો થાય છે તેમ પ્રભુ જ્યારે કોઈ એક બાબતની પરાક્રાંત (Extreme) એ પહોંચે છે ત્યારે પણ ક્રમરૂપ અવતારો થાય છે. આ પરાક્રાંતરૂપ અવસ્થા અથવા સ્થિતિ એ વિષમ અવસ્થા છે અને તે દુ.ખકાર તથા ગર્હગતિની સાધક નથી. જ્યારે અરબસ્તાનમાં મૂર્તિપૂજનની પરાક્રાંત પહોંચી અને લોકો મૂર્તિપૂજનને નામે ધણું અનર્થ અને અધર્મ કરવા લાગ્યા ત્યારે મહામહા ધર્મગરબો અવતાર થયો. જ્યારે યજ્ઞયાગાદિકમાં પશુઓનો જ માંસ વધ થવા માડ્યો અને યજ્ઞયાગાદિનો આશય યજ્ઞકરનાર પ્રજાના હૃદયમાંથી લોપ પડ્યો, અને આ બહાને ધણું અનર્થ થવા માડ્યો ત્યારે ભગવાન યુદ્ધનો અવતાર થયો, અને પ્રાણીમાત્ર ઉપર દયા રાખવાનો તેમણે ઉપદેશ કર્યો આ ધૈર્યધર્મના સિદ્ધાંતનો પ્રચાર પણ જ્યારે એક હોડેથી બીજો હોડે થયો અને પ્રજા નાસ્તિક થઈ અનીશ્વરવાદી થઈ જવા લાગી તથા જ્યારે કર્મવાદની જ પ્રધાનતા આ દેશમાં મનાવા લાગી અને લોકો ઉપાસના અને જ્ઞાનને બૂલીને કર્મકંઠ થઈ ગયા તે વખતે ભગવાન શંકરાચાર્યનો અવતાર થયો, અને તેમણે ઉપાસના અને જ્ઞાનનું રહસ્ય પ્રજાને સમજાવ્યું. આ પ્રમાણે જ્યારે જ્યારે એક પરાક્રાંત એ પહોંચે છે, અને વિષમાવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે ભગવાન અવતાર ધારણ કરીને તેને મધ્ય અવસ્થામાં, અથવા સમ અવસ્થામાં

સ્થાપે છે, કે જે હિતકારક હોય છે. કાળ જતાં પ્રજા આ ભગવાનના ઉદ્દેશને ભૂલી જાય છે, અને પછી એક છેડા ઉપર અમુક સિદ્ધાંતને વળગી રહીને જતી રહે છે અને ઊર્ધ્વગતિને પામતી નથી ત્યારે ભગવાન અવતાર ધારણ કરે છે અને તેને જે દિશામાં તે વહેતી હોય છે, તે દિશામાંથી પાછી વાળીને સમસ્થિતિમાં સ્થાપે છે.

આચાર્યો અને ધર્મશુરો જ્યારે પોતપોતાના વાડા બાંધી પોતાને પંથ ચલાવવાની ખટખટમાં પડી ગયા હતા, બીજાનો ધર્મ તે નહારો, અને પોતાનો સારો એ પ્રમાણે જ્યારે આ લોકો બીજાના ધર્મની પરેક્ષ અથવા અપરેક્ષમાં નિંદા કરીને પોતાના પંથ કે ધર્મની ઉત્કૃષ્ટતા સાબીત કરવાને તથા પોતાના ધર્મની કઠોર બાંધવાને અથવા દીક્ષા આપવાને પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા; જ્યારે આ લોકો પોતાનામાં વસ્તુતઃ કંઈ પણ સાચા જ્ઞાનસામર્થ્યનો અંશ ન હતાં અથવા પોતે મનુષ્યત્વને પણ પ્રાપ્ત ન હતાં પોતાને ઈશ્વર, ઈશ્વરના અવતાર, યોગી, સિદ્ધ, કે એવા જ મનાવવાને અનેક પ્રકારના પ્રતારણા કરી રહ્યા હતા; જે વખતે આ લોકો પોતાના મનસ્વી અને શાસ્ત્ર, નીતિ, ન્યાય, તથા ધર્મથી વિરુદ્ધ વર્તનને, પોતે ઈશ્વરના અવતાર છે, એ પ્રમાણે કહીને પ્રજાને ઉંધું ઉંધું સમજાવીને પોતાનો ક્ષુદ્ર સ્વાર્થ સાધી રહ્યા હતા; જે વખતે આવા લોકો અને જગત્પું કલ્યાણ કરવા નીકળી પડેલા બીજા લોકો પૈસો અથવા કીર્તિને માટે વસ્તુતઃ પોતે પ્રયત્ન કરતા હતાં જગત્પું કલ્યાણ કરવાને નામે જગત્પું ભાષણો અને લેખોદ્ધારો બોધ દઈ રહ્યા હતા, કે જે લોકોએ આત્મકલ્યાણ શું છે, તે જાણ્યું નથી તો તેને સાધ્યું તો ક્યાંથી હોય; તથા જગત્પું સાચું કલ્યાણ કરવાને જે સાચું અનુભવજન્ય જ્ઞાન તથા જે સાચું સામર્થ્ય, જે સાચો વિરાગ, જે સાચા ક્ષુદ્ર પ્રેમ વગેરેની જરૂર છે તેનો જેમનામાં કેવળ અભાવ છે તેવા લોકો જ્યારે રણસંગ્રામમાં કુદી પડી જગત્પું કલ્યાણની અને ઊર્ધ્વગતિની વાતોએ ઠેકાણે ઠેકાણે કરી રહ્યા હતા; અને આ જ પ્રમાણે આ દેશમાં જ્યારે વિચિત્ર પ્રકારની

યુક્તિઓ, કે છજ કપટનો પોતાના આશ્રમમાં દેવલ આપ્યો હતો. લેખકનો જાતનો અનુભવ છે કે, જે સારી સંસ્થાઓ ગણાય છે, તે પણ આ આક્ષેપમાંથી મુક્ત નથી. બાકી પ્રભુશ્રીએ ધાર્યું હોય તો આપું હિંદુસ્થાન એક વખતે પોતાનું અનુયાયી કરી શકત. પોતાની પાસે આવનાર જૈન, મુસલમાન, પારસી વગેરે સર્વ પ્રભુશ્રીનો અતુલિત પ્રભાવ જોઈ પોતાના ચરણમાં મસ્તક નમાવતા હતા. પણ પ્રભુશ્રીની આવો કોઈ પંથ ચલાવવાની ઇચ્છા જ ન હતી. હિંદુસ્થાનમાં આજે ક્યાં પંથ ઓછા છે, કે પ્રભુશ્રી વળી એક, નવો પંથ વધારે ? તે છતાં પોતાની પાસે આવનાર હજારો મનુષ્યોનું પ્રભુશ્રીએ જ જે કસ્યાણ કર્યું છે, તેનું માપ નીકળી શકે તેમ નથી. ધર્મના વાડા કે પંથ ચલાવ્યાવિના પણ જનકસ્યાણ પ્રેમ ભાવે થઈ શકે છે, એ પ્રભુશ્રીએ બતાવ્યું હતું. એક પંથ કે એક ધર્મના જે જે બંધનો જોવામાં આવે છે, તેમાંનાં કોઈ પણ બંધન પ્રભુશ્રીએ રાખ્યાં ન હતાં. કારણ કે પ્રભુશ્રીને તે પ્રભાણે નવો પંથ ચલાવવો ન હતો. રાજાઓ, અને તેમાં પણ આખી દુનિયામાં કુશલમાં કુશલ ગણાતા રાજાને પ્રભુશ્રીએ વશ કર્યો હતો. અને જો પ્રભુશ્રીએ ધાર્યું હોત તો આવા રાજાઓની મારફત પોતે હિંદુસ્થાનમાં એક પંથ ચલાવી કરોડો મનુષ્યોને તેમાં દોરી શકત.

એક વખતે આ લેખકે આરંભમાં પ્રભુશ્રીને એવી પ્રાર્થના કરેલી કે પ્રભુ ! આપે ગાયત્રીની ઘણી ઉપાસના કરી જણાવ છે; વંણી આપ બ્રાહ્મણને તેવી ઉપાસના કરવાનું પણ જણાવો હો, તો આપ એક લાખેક રૂપેઆ ખરચીને ગાયત્રી દેવીનું એક સુંદર ભવ્ય મંદિર બાંધો તો સારું. પ્રભુશ્રીએ મને આ પ્રાર્થનાના જવાબમાં કહ્યું, કે અરે ! પંડિતજી તમે આ શું બોલ્યા ? ગાયત્રી માતા તો બ્રહ્મરૂપ છે, અને તે પિત્રભરમાં બ્યાપક છે, તેમને શા માટે આપણે એક સ્થાનમાં બદ કરીએ ! અથવા તે આવા નાનાસરખા સ્થાનમાં બદ થતાં હશે ખરાં ? આ પ્રભાણે મને

જવાબ આપીને મારી વાત ઉગ્રવી દીધી હતી. તાત્પર્ય, કે આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ પ્રભુશ્રીને કરવી ન હતી.

ખીલ શરૂઆત કહે છે તે જોડું છે, અને હું કેહું છું તે સાચું છે. અથવા ઉત્કૃષ્ટ છે, એવું પ્રભુશ્રીએ કહી કહ્યું નથી; પણ પ્રભુશ્રી જે યોગતા તે યત્ન અથવા જે માર્ગ દર્શાવતા તે સંકલ્પ થતો, તેથી લોકો પ્રભુશ્રીની ખીલ સર્વ કરતાં એકતા છે, એમ સ્વાનુભવથી જ જાણતા.

તું મારી દીક્ષા લે, કંઈ બાંધ, ઉપદેશ લે, એવું તો પ્રભુ કોઈને કહી કહે કહેવરાવે જ નહિ. છતાં જે કંઈ પોતાના કલ્યાણનો માર્ગ જણાવવા કહે તો પ્રભુશ્રી આડંબરવિના તરત જ તેને જણાવે. આ માર્ગ અનુસરતાં તેના લાભ તેને તરત જ સમજાય, એટલે તેની મહત્તા સોદો આપોઆપ જાણે. પ્રભુશ્રીની ઉપદેશ આપવાની પદ્ધતિ પણ જુદી. ન જોઈએ કુલ, ન જોઈએ ચંદન, ન જોઈએ હાર, ન ધૂપ, ન દીપ, ન એકાંત, ન નૈવેદ્ય, ન પૈસા, ન આડંબર, કે કંઈ જ. જે વખતે સાધક કે જીરાસુ યાચના કરે તે વખતે જ જ્યાં તે હોય તે વખતે જ તેને પ્રભુશ્રી ઉપદેશ કરી દે. વખતે જે વચન જે મંત્ર પોતાના મુખમાંથી નીકળી જાય તે જ તેને ગૃહસ્થ કરવાનું કહે. પ્રસંગે અશુદ્ધ પણ મંત્ર બોલી જાય. જો તે વખતે સામો મનુષ્ય પૂછે તો કહે, કે જે ભગવાને બોલાવ્યું તે ખરું. તમારે તેનો જ જપ કરવો. પેલો મનુષ્ય આ મંત્રનો જપ કરે, અને તેનું કલ્યાણ થાય. પ્રભુશ્રીના મંત્રો પણ અદ્ભુત. નવા નવા ઝમે તેવા મંત્રો બનાવી કાઢે, અને તે તક્ષણ જ. મંત્રમહોદધિ પોતે શોધવા ન જાય. પ્રભુના મુખનું ઝમે તેવું વચન મોટા મોટા મંત્રોથી પણ અધિક હતું, એ જેમને તેઓ શ્રીનો મંત્ર મળ્યો છે, તેમને યાત છે.

ખીલ શરૂઆત પોતાને પોતાનામાં કંઈ ન છતાં, સિદ્ધ, ચોગી, કે મધ્યર-તરીકે મનાવવાને પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, જ્યારે “હું તો એક સાધારણ માણસ છું” એ પ્રમાણે કહી પોતાનામાં જોણે કંઈ જ નથી, એમ જણાવે;

પ્રજ્ઞાતિ ચાલી રહી હતી અને લોકો જીવારા હોવામાંથી ચુલામાં પડવા જેવી સ્થિતિને પ્રાપ્ત થતા હતા, અને કોઈ ટેકાણે તેમને સુખચાંતિ ન જાણવાથી તથા ધર્મને નામે જ્યાં ત્યાં જળ પ્રપંચ થતા જેવામાં આદ્યથી જે વખતે લોકો ધર્મસંબંધી આવી સ્થિતિ હોવાથી ધર્મ કર્મને ઉંચે મૂકીને નાસ્તિક થઈ જતા હતા; અને જે વખતે વિજ્ઞાનની શોધોનું અને પાશ્ચાત્ય પ્રજ્ઞાઓનું અનુકરણ કરી તેમના જેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવામાં જ પ્રજ્ઞાની જીવંતિ અને પ્રજ્ઞાનું સુખ રહેલું છે, એ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાને દેશના સુધારકે મમજવી રજા હતા; જે વખતે દેશમાં લાખો વેદાંતનાં અને યોગનાં પુસ્તકો, છપાઈને પ્રજ્ઞાના આગળ ધરવામાં આવતાં હતાં, અને આ પુસ્તકોનું વાંચન વધારી પ્રજ્ઞાને જ્ઞાની કે યોગી કરવાના પ્રયાસ ચાલી રજા હતા, જના પ્રજ્ઞામાં કોઈ સાચા જ્ઞાની કે સાચા યોગી આ પ્રકારના વાચનથી પાકતા ન હતા તે વખતે; તથા જે વખતે માત્ર વેદાંતની અને જ્ઞાનની વાતો કરી લોકો ગમે તે પ્રકારનું આચરણ કરતા હતા તથા આચારવિચારને ભૂલી ગયા હતા અથવા ભૂલી જતા હતા; જે વખતે ભક્તિની યોગની, કે વેદાંતની વાતો કરી લોકો શુદ્ધ આચારને ભૂલી ગયા હતા, અથવા શુદ્ધ આચાર કેવો હોય છે, તેનું સ્મરણ કાળખળે કરીને જેમની અતિવૃત્તિમાંથી ભૂસાઈ જતાં હતાં; ટેકાણે ટેકાણે જે વખતે યોગ, ભક્તિ અને વેદાંતની ચર્ચા, બાષણો અને વાતો થતી હતી છતાં સાચો યોગ, સાચી ભક્તિ કે સાચું જ્ઞાન કેવું હોય છે તેની જે વખતે પ્રજ્ઞા કલ્પનાસરખી પથ્થુ કરી શકતી ન હતી, અથવા વિપરીત કલ્પના કરતી હતી તે વખતે; તથા જે વખતે માત્ર લોકો જ્ઞાનની કલ્પનાના જ પ્રદેશમાં રમી રજા હતા અને ગમે તેમ યથેચ્છ આચાર વિચાર સેવીને અનોતનો મુદ્દા થઈને અધોગતિને પામતા હતા તે વખતે; જે વખતે કર્મ અને ઉપાસના એ જ્ઞાનનાં પ્રથમ પગથીયાં છે, એને પ્રજ્ઞા ભૂલી ગઈ હતી, અને જ્ઞાનરૂપી મંદિરના સાત આગના સિખરે સ્થિત થવાને મિથ્યા કુદકા મારી રહી હતી તે વખતે કર્મ અને ઉપાસના એ વચલાં પગથીયાં ચલ્યા-

વિના જ્ઞાનમંદિરના શિખરે ચઢી શકાયું નથી, એ આચાર્યશ્રી કરી જગત્ને દર્શાવવા માટે; તથા સાચા શુરુ, સાચો યોગી, સાચો ભક્ત કે સાચો શાની કેવો હોઈ શકે તે દર્શાવવા માટે; તથા ઉપર જણાવી તે સર્વ બાબતમાં પ્રજાની દુર્દશા થઈ રહી હતી તે દુર્દશામાંથી પ્રજાને ઉદ્ધાર કરવા માટે તથા કયા રસ્તે પ્રજાનું સાચું ક'લાણુ થઈ શકે છે, અને ક્રોડ્ય પ્રજાનું સાચું ક'લાણુ ક'ગી શકે છે, એ દર્શાવવાને પ્રભુશ્રીનો અવતાર થયો હતો.

આચાર્યો, અને ધર્મશુરઓ પોતાનામાં યોગ્યતા ન જતા પોતાના વાઠા, કે પથ અમાબો પ્રજાની દુર્દશા આ દેસમાં ધણા વખતથી કરી ગયા છે, તથા પોતે ધર્મને નામે બધ કર પાપો કરી રહ્યા છે, એ વગેરે જોઈને પ્રભુશ્રીમાં શુરુ કે ધર્માચાર્ય ચવાની સર્વ પ્રકારનો સર્વ રીતે યોગ્યતા જતા આ પ્રકારની પ્રણાલિ પોતે ચલાવી ન હતી, પણ માત્ર જૂઠી જ રીતે પ્રવૃત્તિ કરી હતી હુ શુરુ છુ, અને તમે મારા શિષ્ય છો, એ પ્રકારનો ભાવ કદી પોને વૃત્તિમાં ઉપજવા દીધો નથી, કે પોતાની પાસે આવનાર અને પોતાની પાસેથી દીક્ષા લેઈ જનારના મનમાં પણ બધનરૂપે ઉપજવા દીધો નથી. પુનઃ આ માણસે પોતાની પાસે શિષ્ય ભાવે અધવડુ જ જોઈએ, અમુક દ્રવ્ય મૂકવુ જ જોઈએ, કે એવા જ પ્રકારનું ક્રોઈ પણ પ્રકારનું બધન કોઈને માટે પ્રભુશ્રીએ રાખ્યું ન હતું. પોતાની પાસે હજારો મનુષ્યો આવના હતા, છતાં પ્રભુશ્રીએ કોઈને માથે પથ અથવા ધર્મનું બધન નાખ્યું નથી. આજે સુધારાવાળા ધર્મસંસ્થાઓને માથે જે આક્ષેપો મૂકી રહ્યા છે અને તેમની જે નિંદા કરી રહ્યા છે, તે સર્વ જાણે પ્રભુશ્રીના જાણવામાં હોય તેમ પ્રભુશ્રીએ વર્તન કર્યું છે. તમે આવો તો એ ઠીક અને ન આવો તો એ ઠીક પૈસા મૂકો તોએ ઠીક અને ન મૂકો તોએ ઠીક પોને પોતાની પાસે આવનારનું ક'લાણુ કરવામાં જ મસ્ત છે. ખીજી પોતાને સ્પૃહા નથી. પોતાના ધર્મમાં અનુયાયી વધારવાની તથા તેમાં પૈસા વધારવાની જેમ હજાર પ્રકારની ચિંતપ્રયત્નઓ સિદ્ધસાધકતાવડે થાય છે તે પ્રકારની

સુકિનઓ, કે છત્ર કપટનો પોતાના આશ્રમમાં કેવલ અમાર હો. લેખકનો
 જાતનો અનુભવ છે કે, જે સારી સંસ્થાઓ ગણાય છે, તે પણ આ
 આલેખમાંથી મુક્ત નથી. બાકી પ્રભુશ્રીએ ધાર્યું હોય તો આખું
 હિંદુસ્થાન એક વખતે પોતાનું અનુચાવી કરી શકત. પોતાની પાસે
 આવનાર જૈન, મુસલમાન, પારસી વગેરે સર્વ પ્રભુશ્રીનો અતુલિત પ્રભાવ
 જોઈ પોતાના ચરણમાં મસ્તક નમાવતા હતા. પણ પ્રભુશ્રીની આવો દોષ
 પંથ ચલાવવાની ઇચ્છા જ ન હતી. હિંદુસ્થાનમાં આજે ક્યાં પંથ ઓછા
 છે, કે પ્રભુશ્રી વળી એક, નવો પંથ વધારે ? તે છતાં પોતાની પાસે આવ-

નાર હજારો મનુષ્યોનું પ્રભુશ્રીએ જ જે કસ્યાણ કર્યું છે, તેનું માપ નીકળી
 શકે તેમ નથી. ધર્મના વાણ કે પંથ ચલાવ્યાવિના પણ જનકસ્યાણ
 પ્રેમ ભાવે થઈ શકે છે, એ પ્રભુશ્રીએ બતાવ્યું હતું. એક પંથ કે એક ધર્મના
 જે જે બંધનો જોવામાં આવે છે, તેમાંનાં દોષ પણ બંધન પ્રભુશ્રીએ
 રાખ્યાં ન હતાં. કારણ કે પ્રભુશ્રીને તે પ્રભાણે નવો પંથ ચલાવવો ન હતો.
 રાજાઓ, અને તેમાં પણ આખી દુનિયામાં કુશલમાં કુશલ ગણાતા
 રાજાને પ્રભુશ્રીએ વશ કર્યો હતો. અને જે પ્રભુશ્રીએ ધાર્યું હોત તો આવા
 રાજાઓની મારફત પોતે હિંદુસ્થાનમાં એક પંથ ચલાવી કરોડો મનુષ્યોને
 તેમાં દોરી શકત.

એક વખતે આ લેખકે, આરંભમાં પ્રભુશ્રીને એવી પ્રાર્થના કરેલી કે
 પ્રભુ ! આપે ગાયત્રીની ધણી ઉપાસના કરી જણાવ છે; વળી આપ
 જ્ઞાનજ્યોતે તેવી ઉપાસના કરવાનું પણ જણાવો હો, તો આપ એક લાખેક
 રૂપેઆ ખરચીને ગાયત્રી દેવીનું એક સુંદર ભવ્ય મંદિર બાંધો તો સાર.
 પ્રભુશ્રીએ મને આ પ્રાર્થનાના જવાબમાં કહ્યું, કે અરે ! પડિતજી તમે
 આ શું બોલ્યા ? ગાયત્રી માતા તો જ્ઞાનરૂપ છે, અને તે વિશ્વમરમાં
 વ્યાપક છે, તેમને ત્યાં માટે આજણે એક સ્થાનમાં બદ્દ કરીએ ! અથવા તે
 આવા નાનાસરખા સ્થાનમાં બદ્દ થતાં હશે ખરાં ? આ પ્રભાણે મને

જવાબ આપીને મરી વાત ઉઠાવી દીધી હતી. તાત્પર્ય, કે આ પ્રકારની પ્રશ્ન પ્રત્યુત્તર કરવી ન હતી.

ખીજા ગુરુઓ કહે છે તે ખોટું છે, અને હું કહું છું તે સાચું છે અથવા ઉત્કૃષ્ટ છે, એવું પ્રભુશ્રીએ કહી કહ્યું નથી; પણ પ્રભુશ્રી જે બોલતા તે યત્ન અથવા જે માર્ગ દર્શાવતા તે સફળ થતો, તેથી લોકો પ્રભુશ્રીની ખીજા સર્વ કરતાં શ્રેષ્ઠતા છે, એમ સ્વાનુભવથી જ જાણતા.

હું મારી દીક્ષા લે, કંઠી બાધ, ઉપદેશ લે, એવું તો પ્રભુ ઘેઘને કહી કહે કહેવરાવે જ નહિ. છતાં જે કંઈ પોતાના કલ્યાણનો માર્ગ જણાવવા કહે તો પ્રભુશ્રી આડંબરવિના તરત જ તેને જણાવે. આ માર્ગે અનુસરતાં તેના લાભ તેને તરત જ સમજાય, એટલે તેની મહત્તા લોકો આપોઆપ જાણે. પ્રભુશ્રીની ઉપદેશ આપવાની પદ્ધતિ પણ જુદી. ન જોઈએ પુલ, ન જોઈએ ચંદન, ન જોઈએ હાર, ન ધૂપ, ન દીપ, ન એકાંત, ન નૈવેદ્ય, ન પૈસા, ન આડંબર, કે કંઈ જ. જે વખતે સાધક કે જીરાસુ ચાચના કરે તે વખતે જ જ્યાં તે હોય તે વખતે જ તેને પ્રભુશ્રી ઉપદેશ કરી દે. વખતે જે વચન જે મંત્ર પોતાના મુખમાથી નીકળી જાય તે જ તેને ગૃહસ્થ કરવાનું કહે. પ્રસંગે અશુદ્ધ પણ મંત્ર બોલી જાય, જો તે વખતે સામો મનુષ્ય પૂછે તો કહે, કે જે બગવાને બોલાવ્યું તે ખરું. તમારે તેનો જ જપ કરવો. પેલો મનુષ્ય આ મંત્રનો જપ કરે, અને તેનું કલ્યાણ થાય. પ્રભુશ્રીના મંત્રો પણ અદ્વિતીય. નવા નવા ગમે તેવા મંત્રો ખનાવી કાઢે, અને તે તત્કાલ જ. મંત્રમહોદધિ પોતે શોધવા ન જાય. પ્રભુના મુખનું ગમે તેવું વચન મોટા મોટા મંત્રોથી પણ અધિક હતું, એ જેમને તેઓ શ્રીનો મંત્ર મળ્યો છે, તેમને યાત છે.

ખીજા ગુરુઓ પોતાને પોતાનામાં કંઈ ન છતાં, સિદ્ધ, યોગી, કે ઇશ્વર-તરીકે મનાવવાને પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, જ્યારે “હું તો એક સાધારણ માણસ છું” એ પ્રયાણે કહી પોતાનામાં જાણે કંઈ જ નથી, એમ જણાવે;

હતાં જેમને પ્રજુશ્રીનો અનુભવ હતો તે તો જાણતા હતા, કે તે યોગીજાના પશુ યોગી હતા, અને અનંત જાનૈશ્વર્ય-સંપન્ન સારાત્ ધરિર હતા. સાચા યોગી, કે ઇશ્વરના અવતાર કેવલ હોય છે, તેની ખીયારા લોકોને કંઈપણ પશુ નથી. એક સાચા ગુરુ અથવા આચાર્ય કેવલ હોઈ શકે, તેની જગતને પ્રતીતિ કરાવવા માટે જ પ્રજુશ્રીનું તત્ત્વ પ્રકટિતું હતું.

એક શુરુ, કે એક આચાર્યનું કેવું જીવન હોવું જોઈએ, તે સંપૂર્ણ અંશમાં પ્રજુશ્રીના જીવનમાં જેવું જોવામાં આવે છે તેવું અન્ય જીવનમાં નથી જ જોવામાં આવતું.

બહારથી દાસના શુભો, કે આચાર્યો પોતાને પુરુષોત્તમ, હ્રસ્વર, કે એવા જ કહેવરાવે છે, વળી પોતે ખીજના કરવાં પોતાને મોટા મનાવે છે હતાં વસ્તુતઃ અંતરથી તે દીન, અનેક પ્રકારની શિષ્યોની સ્પૃહાવાળા, સુક્તિ પ્રયુક્તિથી દ્રવ્ય કે અન્ય પદાર્થોને માગનારા, અને તેમની આ સ્થિતિમાં તે દેશને યાત્ર હોય છે. પોતાના જ કલ્યાણનું ટેકાણું નથી હોતું હતાં તે જગતના કલ્યાણની વાતો કરે છે, તે માત્ર તેમની પ્રતારણા જ છે.

જ્યાં ત્યાં ખીજને બોધ આપવો, હાંખાં હાંખાં ભાષણો કરવાં, હાંખા હાંખા લેખો લખવા, એ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ આજે ચાલી રહી છે. આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિથી ખીજનું દેહનું કલ્યાણ થાય છે, એ ઉધાહરું જ છે. જીવનપથ ત નથી તો આ મહાશયોને બોધ, ભાષણ કે લેખો લખવામાંથી નિવૃત્ત થવાનો યોગ આવતો, કે નથી તો તેમના ઓતાઓ તે સાંભળવા વાંચવામાંથી ખીયારા નિવૃત્ત થતા. તાર્કિક, કે આ જાધી પ્રવૃત્તિનો કંઈ વિશેષ સાર જોવામાં આવતો નથી. પ્રજુશ્રીએ આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિ કદી કરી નથી. કલાદો, દિવ્યો અને મહિનાઓનાં ભાષણથી જે ખીજ નથી કરી શકતા તે પ્રજુશ્રી માત્ર એક બે વાક્યથી જ કરી શકતા અને પોતાની પાસે આવનારનું અત્યંત કલ્યાણ કરી શકતા, ખંડી શા માટે પ્રજુ આવી જાધી નકામી ખટપટમાં

પડે ! સાચા કલ્યાણનો માર્ગ આથી જુદો જ છે, એમ જાણે પોતાની પ્રવૃત્તિવડે પ્રભુશ્રી કેમ ન દર્શાવતા હોય તેમ સ્પષ્ટ જણાતું હતું.

વળા પોતાશ્રીના જીવનઉપરથી એ પણ જણાતું હતું, કે ભાઈ રે ! તમે પ્રથમ તમારું પોતાનું કલ્યાણ કરો, પ્રથમ તમે સાચા જ્ઞાન સામર્થ્યને મેળવો અને પછી જગતનું કલ્યાણ કરવા નીકળવું હોય તો નીકળજો, તે વિના બધાં કાંઈ છે. જે પોતે આ સંસારને તરી ગયા નથી તે પીળને શું તારનાર હતા ?

દેશના સુધારકો પ્રજાને પાશ્ચાત્ય કેળવણી આપીને, પશ્ચિમના દેશો પ્રમાણે આ દેશમાં હુન્નર ઉદ્યોગ વગેરે વધારીને પ્રજાને સુખી કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિથી જ પ્રજાની પ્રગતિ છે, પ્રજાની ઊર્ધ્વ ગતિ છે, પ્રજાને સુખશાંતિ મળનાર છે, એ પ્રમાણે દેશના આગ્રગણ્ય સુધારકો જ્યારે પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા હતા તે વખતે પ્રભુશ્રીએ પ્રકટ થઈને બતાવ્યું હતું, કે આ પ્રકારની પ્રવૃત્તિથી પ્રજાની સાચી પ્રગતિ નથી, સાચો વિકાસ નથી, સાચી ઊર્ધ્વ ગતિ નથી, અને તેનાથી પ્રજાને સાચી શુખ-શાંતિ મળનાર નથી, તથા તેનાં વિવિધ દુઃખ તથા ક્લેશ ટળનાર નથી. જ્યારે પ્રજા કેળવણી કેળવણી કરી રહી હતી, અને બી. એ., એમ. એ., સીવીલીયન, વગેરે પદવીઓ પ્રાપ્ત કરવાથી પ્રજાની ઉન્નતિ થાય છે, તે સુખી થાય છે, એ પ્રમાણે માનતી હતી તથા તે દિશામાં પ્રયત્ન કરી રહી હતી, તે વખતે પ્રભુશ્રીએ પ્રકટ થઈને જગતને બતાવ્યું હતું કે જુઓ હું ગુજરાતી બે ચોપડીઓ પણ નથી ભણ્યો તે છતાં, આ જગતનાં શાસ્ત્ર, અને વિદ્યામાત્રને જાણું છું, તમામ ભાષાઓને જાણું છું. તથા દુઃખ અને ક્લેશમાત્રને અણે લય કરીને આ જગતમાં જે સર્વોત્કૃષ્ટ પદ છે તેને પ્રાપ્ત થઈને કૃતકૃત થઈ રહ્યો છું. તાત્પર્ય કે જેને તમે વર્તમાને કેળવણી કેળવણી કરો છો, તેનો કંઈ જ વિશેષ અર્થ નથી પણ સાચી કેળવણી અથવા સાચી વિદ્યા એ જૂદી જ વસ્તુ છે, અને તેને મનુષ્ય લખનાં

વાંચતાં ન આવડે તો પણ મેળવી શકે છે, અને આ જગતમાં સર્વોર્ધરે સ્થિતિને પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. ભગવાન નૃસિંહાચાર્યજીના—

“ લઘી મહિમા જે પદનો અમરો, મનમાં અતિ મુઝાય;
સકલ કલાને વિદ્યા સધળી, જે પદપ્રતિ અળખાય; ”

આ વચનપ્રમાણે પોતાના ચગલ્યમાં વિદ્યામાત્ર નિવસતી હતી

આ પંક્તિઓમાં જે સ્થિતિ જણાવવામાં આવી છે, તે સ્થિતિને પ્રભુ ગુજરાતી જે એપડીઓ ભર્યા છતાં પ્રાપ્ત કરી શક્યા હતા. કેળવણીનાં રણચીંતાં કુંકનાર જેમ સકશે કે વર્તમાન કેળવણીથી પ્રભુને કોઈ વાસ્તવ વિકાસ થતો નથી. પણ જે માર્ગે પ્રભુથી વલ્લા હતા તે માર્ગે વહેવાથી વર્તમાન કેળવણી મનુષ્ય ન લે તો પણ તે વિદ્યામાત્રના પારને પારે છે. જે લોકો મોટા મહામહોપાધ્યાય જેવા વિદ્વાને ગણાય છે અને જે મનુષ્યમાં પોતાની વિદ્વતાનો કોઈ રાજે છે તે પ્રભુથીની વિદ્યાના કરોડમા અંશને પણ પ્રાપ્ત ન હતા.

એક પ્રસંગે બ્રજલો નિશાળે જતો નહોતો. પૂજ્ય સૂરજબા વગેરે તેને નિશાળે જવાને ધમકાવતાં હતાં. તે વખતે પ્રભુથી ત્યાં આવી ચડ્યા. આ પ્રસંગે હું ત્યાં હાજર હતો. તે વખતે પ્રભુથીએ કહ્યું, કે શીદ એને ત્રાસ આપે છે ? હું ક્યાં લાગ્યો છું ? ” વર્તમાન કેળવણીની કેટલી મહત્તા છે, અથવા માનવ જીવનમાં તે કેટલીક ઉપયોગી છે, તે દર્શાવવાને જાણે પ્રભુઓ આ વચનો કેમ ન બોલ્યા હોય !

જ્ઞાનની અને સ્વદેશસેવાની વાતોમાં જ્યારે લોકો આચાર વિચારને ભૂલી જતા હતા, અને શુદ્ધજેવાં આચરણ કરવા લાગ્યા હતા તે વખતે પ્રભુથીએ પ્રકટ થઈને શુદ્ધ આચાર વિચાર કેવા હોય છે, તેનું પાલન કરવાથી શરીરશુદ્ધિ તથા ચિત્તશુદ્ધિ કેવી રીતે થાય છે, અને આ પ્રકારે શુદ્ધ થએલા ચિત્તમાં ચૈતન્ય પરમાત્માનો કેવા રસાય પડે છે, અને તેનામાં કેવાં જ્ઞાનએમર્મ પ્રકટે છે તે દર્શાવી આપ્યું હતું.

પોને આવી ઉત્તુગ દશાને અથવા સિદ્ધ દશાને પ્રાપ્ત છતાં, આચાર વિચારના નિષ્કર્ષનું કદી પોને વિસ્મરણ કયું નથી, કે તેમાં કદી સ્ખલન કયું નથી. આ સંબંધમાં વાર્તા નીકળતાં પ્રભુશ્રીએ તત્ત્વશુદ્ધિ અને સત્ત્વ-શુદ્ધિ એ બે વસ્તુનું માહાત્મ્ય જણાવ્યું હતું.

સોડે માત્ર આંતર શુદ્ધિની વાત કરે છે, પણ તે આંતર શુદ્ધિનો અથવા સત્ત્વ શુદ્ધિનો આધાર બાહ્ય શુદ્ધિ અથવા તત્ત્વશુદ્ધિ ઉપર હોય છે, તે જાણતા નથી. જ્ઞાનપ્રદીપ તે જ શરીરના પૂર્ણપણે પ્રકાશે છે, કે જે શરીરમાં સત્ત્વ શુદ્ધિ અને તત્ત્વ શુદ્ધિ બંને કરેલી હોય છે. તત્ત્વશુદ્ધિ એટલે આ શરીરના પરમાણુની શુદ્ધિ. આ પ્રથમ પગથીઈ છે, અને તેને સોડેએ વિસારી દેવાનું નથી. શરીરના પરમાણુની અશુદ્ધિ, એ એક પ્રકારનો મલ છે, અને દર્શાવિના આત્મબ્યોતિ અથવા પરમાત્મબ્યોતિ ઘટમાં ઝળહળતી નથી. આ તત્ત્વશુદ્ધિ આ પ્રકારે થાય છે.

શાસ્ત્રમાં જણાવ્યાપ્રમાણે શૌચસ્નાનના નિયમો પાળવા જોઈએ, જે લોકો પવિત્રતા પાળતા નથી અને સ્નાન આદિથી શરીરને સ્વચ્છ રાખતા નથી તેમના શરીરના પરમાણુઓ મલિન રહે છે. જે નાહીને સ્વચ્છ ધોએલા વસ્ત્ર પહેરતા નથી, તેમના શરીરના પરમાણુઓની પણ શુદ્ધિ થતી નથી. જે ન ખાવા યોગ્ય પદાર્થો ખાય છે, જે જેમનું ન ખાવું જોઈએ તેમનું ખાય છે, અથવા જેમનું રાધેનું ન ખાવું જોઈએ તેમનું રાધેનું ખાય છે તેમના શરીરના પરમાણુઓ પણ વિશુદ્ધ હોતા નથી અને તેમના શરીરની તત્ત્વશુદ્ધિ થતી નથી. જે વિવેકી અને શુદ્ધિમાન મનુષ્યો સાવધ રહીને પ્રથમ આ પ્રકારની તત્ત્વશુદ્ધિ કરે છે તો તેમની સત્ત્વશુદ્ધિ સત્ત્વર થાય છે, અને તેમના ઘટમાં જ્ઞાનપ્રદીપ સત્ત્વર પ્રકાશે છે તત્ત્વ-શુદ્ધિ સત્ત્વશુદ્ધિમાં બહુ ઉપકારક છે.

સોડે આજે માત્ર આંતર શુદ્ધિની જ વાતો કરી રહ્યા છે, પણ તે ખીયારા જાણતા નથી, કે આ પ્રકારની શરીરની શુદ્ધિ વિના આંતર શુદ્ધિ થતી નથી. આંતર શુદ્ધિ કરવી એ કંઈ સહેજ નથી.

સન્ય શુદ્ધિ એટલે અંતરની અથવા અંત કર્મજની શુદ્ધિ સત્ય
ભોયવું, પ્રાણી માત્ર ઉપર દયા રાખવી, સર્વ ઉપર પ્રેમભાવ રાખવી,
પમ નિયમનું પાલન કરવું, પ્રાણાયામ કરવા, સંવમ કરવો, ભગવાનનું
ભજન કરવું, સંતમમાગમ કરવો, એ વગેરે છે કામ કાષ્ઠનો જય કરવો.
એ વગેરે વડે અંત-કર્મજની શુદ્ધિ થાય છે. આ એ પ્રકારની શુદ્ધિ જેનામાં
થએલી છે, તેના ઘટમાં પરમાત્મજ્યોતિ પોતાનો પ્રકાશ પૂર્ણિમાના
ચંદ્રમાની પેઠે પ્રકાશે છે પ્રભુશ્રીમા આ જ્યોતિ આ પ્રમાણે સંપૂર્ણપણે
પ્રગટી હતી તેમા પ્રભુશ્રીની અનુપમ તત્ત્વ શુદ્ધિ અને અનુપમ સત્ત્વ
શુદ્ધિ, એ કારણ હતું. જેનામાં આ આત્મજ્યોતિનો પ્રકાશ ખીજા પ્રકારના
પ્રયત્ન કરવા છતાં ન ઇગદગનો હોય તેમણે આ એ પ્રકારની શુદ્ધિ પ્રાપ્ત
કરી જેવી, એટલે મમજ્યો, કે કેવો દિતકર પરિણામ આવે છે. વર્તમાન
પ્રજા બને જાનની, અને વિચારમાર્ગનો કે એવી ખીજા વાતો કરી દાનરો
પ્રયત્ન કર્યા કરે, પણ જ્યાંથી તે આ એ પ્રકારની શુદ્ધિને પોતાનામા
નહિ કરે ત્યાં સુધી તેનો સાચો આધ્યાત્મ વિકાસ થવાનો નથી

પ્રાચીન કાળના ઋષિમુનિઓના જીવનને જોઈએ છે તો જણાય છે કે
તે કમેશા ઉપાસનામય જીવન માળતા હતા અને આ પ્રમાણે ઉપાસનામય
જીવન માળીને તેઓ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરતા હતા આજે તો લોકોને આરામ
ખુરશીમા પડ્યા પડ્યા વેદાતના પુસ્તકો વાંચીને આ જ્ઞાન જોઈએ છીએ.
વળી કંઈ લોકો જાણે વાચનથી જ તે પ્રજામા પ્રકટી જશે, એમ ધારીને
દાનરો પુસ્તકોનો પ્રચાર કરવા લાગ્યા છે કંઈ જનો આ જોઈથી જ તે પ્રાપ્ત
થશે એમ ધારીને આ જોઈ કરવા લાગ્યા છે અને શ્રોતાઓ પસુ એકાદ ક્યાક
મધ મધ દહાડો આવું બાપલુ સાબળી આવ્યા એટલે તે પ્રાપ્ત થઈ જશે,
એમ માનીને બાપલો માલજવામા જ સર્વ એવ માનવા લાગ્યા છે ૫૦ તુ
આ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા આ દેશમા ઘટના સાચા જ્ઞાની પામ્યા છે તે
દર્શાવવાને દીરાની જરૂર પડે તેમ નથી આવા સમયમા પ્રભુશ્રીએ પ્રકટ
થઈને જણાવ્યું હતું, કે ભાઈ રે ! આ પ્રમાણે માત્ર વાચે, સાબળે અને

વાતો કરે જેને તમે શાસ્ત્રો અને અનુભવી પુરુષો અનુમતિમાં કહે છે તે પ્રકટવાળું નથી. પણ તે તો માત્ર ઉપાસનારો જ પ્રકટે તેમ છે. પ્રભુશ્રીએ પ્રથમાવસ્થામાં લોક સંમંદાર્યે ત્રીજા ઉપાસના કરી હતી અને જગતને ખતાવ્યું હતું, કે જો તમે દુઃખનો અંગે જય જ કરવા ઇચ્છતા હો, જે તમે પરમેશ્વરને પામવા ઇચ્છતા હો, અને જો તમે પરમાત્મને મેળવવા ઇચ્છતા હો, તો ઉપાસનામાં વગર ઉપાસનાવિના તમારી સિદ્ધિ નથી.

ગ્રાંથમાં ગ્રાંથો સમય પ્રભુશ્રી ત્રણ કક્ષાક સાધનમાં ગાળતા હો, એમ જણાય છે. આરંભમાં તો ધણો વખત પ્રભુશ્રી સાધનમાં ગાળતા હો પ્રભુશ્રીના જીવન ઉપરથી આ લેખક એવું અનુમાન કરી શકે છે, કે જે પોતાના જીવનમાં ૭મી ત્રણ કક્ષાક એક ચિત્તે શાંતિથી સાધન સાધે છે તે થોડાં જ વર્ષમાં આ જ જીવનમાં કૃતકૃત્ય થઈ શકે છે. જે ત્રણ કક્ષાક ગાળે છે, તે પણ આ જીવનના અંતરંગનીમા જીવનમુક્તિને પામે છે, પણ આ ક્રમ નિત્ય નિયમિત અખાંડિતપણે ચાલવો જોઈએ. જે ૩૫ અધિકારી હોવા જોઈએ એ કહેવાની જરૂર નથી. જેનામાં અધિકાર નથી હોતો તેનામા સાધનો સાધવાથી તે આવે છે. આપણું નિશાન સાધનો માધ્યમતિ હોવું જોઈએ.

એક ગુરુ અથવા આચાર્યતરીકે પ્રભુશ્રીનું એવું તો ઉત્તમ અને સંપૂર્ણ જીવન હતું, કે તેનું વર્ણન કરવું આ લેખક અશક્ય માને છે.

ગુરુ અથવા આચાર્યમા અદ્વનિષ્ઠપણું, અને ત્રાણિયપણું હોવું જોઈએ, એમ શાસ્ત્ર કહે છે. પ્રભુશ્રીની અદ્વનિષ્ઠતા અદ્વલુન હતી. પોતે સાક્ષાત્ અદ્વત્વરૂપ જ હતા. મનુષ્યશરીરમા સર્વજ્ઞ અદ્વનત્વ પ્રકાશવાથી અથવા તેનો અપરોક્ષ અનુભવ થવાથી તે શરીરી કેવી લોચા કરે છે એ જોઈ તે શરીરીને જોયા દોષ છે તે જ જાણી શકે છે. પ્રભુશ્રી ગુજરાતી એ ચોપડીઓ બખવા હતા, છતાં જ્યારે સમર્થ વિદ્વાનો પ્રભુ પાસે આવતા ત્યારે પ્રભુશ્રીને જોતાં તેમની સ્થિતિ સૂર્યનો ઉદય થતા એક આગીઆની કે તારાઓની થાય તેવી થઈ હતી. પ્રભુશ્રીનું વાતાવરણ જોતાં જ તેમને પોતાની કુદ્રત

સમજતી હતી કેઈ વાતોનો પ્રસંગ નીકળે તો, પ્રભુશ્રી આવા પ્રસંગે ઉપનિષદ, ઘરુષ્મત્, કે ગમે તે શાસ્ત્રમાંથી પ્રમાણ આપે. પ્રભુશ્રીની દૃષ્ટિ આગળ શાસ્ત્રમાત્ર જેમ ઉપાડાં પડ્યાં હોય તેમ જણાતું, અને તેમને જેમાં જેમાંથી જે જે પ્રમાણ કે જે જે વાક્ય જોઈએ તે આવીને પોતાના આગળ ખડું થતું. પ્રભુશ્રીની શ્રાવિયતા આ પ્રકારની હતી. વિદ્યામાત્ર, જ્ઞાનમાત્ર અથવા શાસ્ત્રમાત્ર જે પદમાંથી પ્રકટયાં છે તે પદથી પ્રભુશ્રીનો અભેદ હોવાથી પ્રભુશ્રીને આ વિષયમાં કંઈ જ અજ્ઞાન ન હતું. પ્રભુશ્રીની નિરાવરજી અને સર્વજ દૃષ્ટિને ધક્કાંઠમરમાં કંઈ જ અજ્ઞાત ન હતું.

પ્રભુશ્રીનું જ્ઞાન સામર્થ્ય.

જેમણે આગીયા જ જોયા હોય, જેમણે દીપક જ જોયા હોય, જેમણે તારા જ માત્ર જોયા હોય, તેમને સૂર્ય તો આવે છે, તેની કદપના હું કેવી રીતે કરાવી શકીશ ? આ લોકોને જો સૂર્યની અને તેમાં પણ મધ્યાહ્નના સૂર્યની કદપના કરાવી શકાય તો પ્રભુશ્રીના અનંત જ્ઞાનસામર્થ્યની અને અનંત ઐશ્વર્યની કદપના હું જગતના જીવોને કરાવી શકું ? શાસ્ત્રો ઇશ્વરને અનંત જ્ઞાનઐશ્વર્યસંપન્ન કહે છે, તેની યથાર્થતા પ્રભુશ્રીને જોવાથી જ સમજાતી હતી. જેમણે સૂર્યને ન જોતાં આગીઆ, દીપક કે તારાને જ જોયા છે, તે તેમને જ સૂર્ય માત્રી લે છે; પણ સૂર્ય અને આ સર્વની વચ્ચે કરોડો ગાઉનું અંતર છે. સૂર્યની કદપના સૂર્યને જોવાથી થઇ શકે છે. ઇશ્વર અથવા પરમેશ્વરની કદપના આવાં હીલાતનુઓ જ કરાવી શકે છે.

હરો, જ્ઞાન સામર્થ્યયુક્ત ખીજ અવતારો આ સૈકમાં, અથવા પૂર્વના સૈકામાં થયા હરો, પણ આ પુરુષના જ્ઞાન સામર્થ્યની તો અવધિ ! લેખકે ઘણા ચોગીઓ, સિદ્ધા અને આ અથવા તે પૂર્વના સૈકામાં થઇ ગયેલા ઈશ્વરના અવતાર મનાતા પુરુષોનાં જીવનચરિત્ર વાંચ્યાં છે, કોઇ કોઇ પુરુષોને તો સ્વયંશ્રુપા પણ જોયા છે, પણ આ પુરુષમાં જેવાં જ્ઞાન સામર્થ્યની ઝળહળતી દીપ્તિ જોવામાં આવતી હતી, તે તો અનુપમ, અદ્વિતીય અને કોઇ અદ્ભુત જ હતી. મધ્યાહ્નના સૂર્યજેવાં આ પુરુષનાં જ્ઞાન ઐશ્વર્ય ઝળહળ ઝળહળ થતાં હતાં. ઇશ્વરના અંશભૂત મનાતા, ઇશ્વરના અવતાર-તરીકે મનાતા પુરુષોમાં જ્ઞાન ઐશ્વર્યની કળા મનુષ્યકરતાં ઘણી વિશેષ પ્રકટ જોવામાં આવે છે. પરંતુ આ પુરુષમાં આ કળા એટલી તો પ્રકટ જણાતી હતી, કે કંઇ કહેવાની વાત નહિ. ખીજ મહાપુરુષોને નીચી કાદીમાં મૂકવાની લેખકની કોઇ પણ રીતે ઇચ્છા નથી, કે તેવો તેના કહેવાનો ભાવ નથી. સર્વને તે પૂજ્ય બુદ્ધિથી જ જુઓ છે; તેમ છતાં

એકમાં જે હોય છે, તે અન્યમાં નથી હોતું, અને બીજામાં હોય છે તે ત્રીજામાં નથી હોતું આ પ્રમાણે સર્વમાં એક પ્રકારની વિશેષતા હોય છે અથવા એક એકની વિશિષ્ટતા હોય છે, તે પ્રમાણે આ પુરુષમાં એક પ્રકારની વિશિષ્ટતા હતી.

ભગવાન રામચંદ્રમાં જેમ એક પ્રકારની વિશેષતા હતી, ભગવાન કૃષ્ણચંદ્રમાં જેમ એક પ્રકારની વિશેષતા પ્રત્યક્ષ થતી હતી, ભગવાન નૃસિંહાચાર્યમાં જેમ એક પ્રકારની વિશેષતા પ્રતીત થતી હતી, ભગવાન રામકૃષ્ણ પરમહંસમાં જેમ એક પ્રકારની વિશેષતા દૃષ્ટિગોચર થતી હતી, તેમ આ પુરુષમાં પણ એક પ્રકારની વિશેષતા હતી. આ વિશેષતા ને તેમના જ્ઞાનસામર્થ્યની હતી આ પુરુષમાં જ્ઞાન સામર્થ્ય એટલાં તો પ્રકટ હતા, એટલાં નો ઝળહળી રહ્યા હતા, કે તે જેમ કોઈ ઝરો ઉભરાઈ જતો જણાય તેમ ઉભરાઈ જતા જણાતાં હતા હાવનાં વાયતા આ જ્ઞાન સામર્થ્ય તેમના અંગે અંગમાથી ઉભરાઈ જતાં હતા, અને તેના ઝળકારે આમનેમ ફેલાઈ જતા હતા એમના જીવનમાં હાલતા વાયતા ચમત્કાર થઈ જતા હતા, તેવું કારણ એ જ હતું, કે તેમનું સામર્થ્ય, તેમનું અિથ્ય ઉભરાઈ જતું હતું. તેમના જીવનઉપરથી વસ્તુસ્થિતિ ન મમજનારને એમ જણાવાનો સંભવ છે, કે તેમણે જાણી જોઈને ચમત્કારો કર્યા હશે પરંતુ સત્ય વાર્તા તેવી નથી. જાણી જોઈને તો તેમણે કોઈ ચમત્કાર, ચમત્કાર ખતાવવાની ખાતર તો કર્યો જ નથી; પરંતુ અબજાધિપતિ ગમે તેટલું ઓછું ખરચ કરે તોપણ, તેનાથી હજારો રૂપેઆ સદગ ખરચાઈ જાય છે તેમ આ પ્રભુશ્રી કંઈ પણ ચમત્કારની ખાતર કરતા ન હતા, તે છતાં સ્વાભાવિક રીતે જ તેમના જીવનમાં હમેશા કંઈને કંઈ ચમત્કાર થઈ જતા હતા ખરી રીતે જોઈએ તો તેમણે પોતાના અનંત જ્ઞાનશક્તિને અપ્રકટ રાખવાનો, સુપ્ત ગાખવાનો જ પ્રયત્ન કરેલો છે, તે છતાં પણ મહાર્જીના સૂચનો પ્રકાર જેમ છુપાવ્યો છુપી રાખ્યો નથી તેમ પોતે પોતાના અનંત જ્ઞાન શક્તિને અપ્રકટ, સુપ્ત રાખવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા.

છતાં પણ તેનાં કિરણો આમથી તેમથી દૃષ્ટિએ પડ્યાવિના રહેતાં ન હતાં. આવા અનંત ઐશ્વર્યને શી રીતે ગુપ્ત રાખવું, એ જ મને તો કહિન જણાતું હતું. ઐશ્વર્ય પ્રકટ કરવું સહજ છે, પણ તેને ગુપ્ત રાખવું કહિન છે. પ્રભુશી પોતાના અનંત ઐશ્વર્યને ગુપ્ત રાખી રાક્યા હતા, તેમાં જ મને તો તેમની પ્રભુતા જણાતી હતી. અનંત ઐશ્વર્યસંપન્ન છતાં એક સામાન્ય મનુષ્યતરીકે લીલા કરવી એ કાર્ય સહજ નથી; અને તે એક ઇશ્વર જ કરી શકવાને સમર્થ છે. મનુષ્ય પાસે એ પૈસા આવતાં તે છત્રકાંઈ જાય છે, તો અનેક સિદ્ધિઓ જેમના ચરણમાં નિવસતી હતી, તે પોતે એક સાધારણ મનુષ્યની પેઠે ક્યો રીતે વર્તી શકતા હશે, એ એક સામાન્ય વાર્તા નથી ! અને આ વાર્તા જોતાં તેમણે કોણ ચમત્કાર વર્ણવતાં કંઈ જ નથી, એમ સ્પષ્ટ થાય છે.

આ મહાપુરુષની વિશેષતા જ એ હતી, કે તેમનામાં જ્ઞાન ઐશ્વર્ય મધ્યાક્ષીના સૂર્યની પ્રમાણેવાં છળદળતાં હતાં, અને તેથી તેમનાથી હાલતાં ચાલતાં જેને લોકો ચમત્કાર કહે છે તેવા ક્રિયાઓ થઈ જતી હતી. પોતાને મન જે સાધારણ વાર્તા હતી, તે લોકોને મન મોટા ચમત્કારજેવું હતું. આ પ્રમાણે હોવાથી જ તેમના જીવનમાં કશું અને પશ્ચે ચમત્કાર થયેલા જણાતા હતા. જાણી જોઈને તેમણે કોઈ ચમત્કાર કર્યો નથી. અને શા માટે તે આવા ચમત્કાર કરે ? કોના આજ્ઞા તે આવા ચમત્કાર કરે ? જીવદશાવાળા અદ્યક્ષકત, અને દીન જીવોઆજ્ઞા શા માટે તે આ પ્રમાણે ચમત્કાર કરે ? બીચારા દીન જીવો તેમને આ ચમત્કારના બદલામાં શું આપી શકવાના હતા ? આડે અથવા એવીસે સિદ્ધિઓ જેમનાં ચરણ તળાંમની હતી, તેમને જમવલા જીવોની શી સ્પૃહા હોઈ શકે ?

પ્રભુશી પાસે કોઈ આવે તો તેના બૂત બાલિ જન્મનું પોતાને ઇચ્છા કરતાં તરત જ્ઞાન થતું. પ્રભુ ઇચ્છા કરે તો તેના બૂત જે ચાર કે તેથી પણ વધારે જન્મનું જ્ઞાન થતું. આ પ્રમાણે હોવાથી તેને કોઈ દુઃખ હોય તો તે કયા કારણને લેઈ છે, તેના સંબંધ જેમની સાથે થયો છે તે કયા

દારણેને લેધને થયો છે, તે પ્રભુશ્રીને તરત જાણવું. આ પ્રમાણે હોવાથી પ્રભુશ્રી તેના દુઃખનું વાસ્તવ દારણ જાણી જતા અને તેનો સાચો પ્રતિકાર પ્રભુશ્રી બનાવતા, અને તેનું દુઃખ દૂર થયા વિના રહેવું નહિ. ક્યાં કર્મનું ક્યું ફળ છે, તે પ્રભુશ્રી સઘ જાણી લેના અને તેથી દુઃખના ખરા દારણને કામવાનો જ ઉપાય પ્રભુશ્રી દર્શાવતા.

કયા શાસ્ત્રમાં શું છે તે જાણવું પ્રભુશ્રીને સહજ હતું. યોગ, વેદાંત, પુરાણ, જ્યોતિષ્ સ્વર, સિદ્ધિ વગેરે તમામ શાસ્ત્રો પ્રભુશ્રીને સંપૂર્ણપણે જ્ઞાત હતાં. જ્યોતિષ્ જેવું કદિન શાસ્ત્ર પ્રભુશ્રી એવું તો ઉત્તમ પ્રકારે જાણતા હતા, કે કંઈ કહેવાની વાત નહિ. જ્યેષ્ઠિષ્માં મહાવિદ્યાન જણાતા વિદ્વાનો પ્રભુશ્રી આગળ કંઈ જ જાણતા નથી, એમ થતું હતું. જ્યોતિષ્ની એવી એવી જગ્યા જણી બાબતો પોને જાણાવે કે આ બિચારા આશ્ચર્ય-ચકિત થઈ જાય અને સહજ સ્વભાવે જ પ્રભુશ્રી આગળ પોતાનું માથું નમાવે. કયા ઠેકાણે કેટલે ઉંડે કેવું પાણી છે તે પ્રભુશ્રી જ્યોતિષ્ના આધારે કહી શકતા. કયા ઠેકાણે કેટલે ઉંડે, કંઈ જાતનું કેટલું દ્રવ્ય રહેલું છે તે પ્રભુશ્રી તરત જ જાણી જતા. આ વખતે અમુક ઘરમાં અમુક માણસ ઘરમાં કયા ઠેકાણે બેઠો છે, તે શું કરે છે, વગેરે પ્રભુશ્રી જ્યોતિષ્ના નિયમથી સોજાના એક વિદ્વાન જોશીને જણાવતા મેં જાને જોયા છે. અમુક મનુષ્યને કયા ગ્રહની પીડા છે તે ક્યાં સુધી રહેશે, તેને માટે કયો પ્રતિકાર કરવો જોઈએ, એ એટલું ચોકસ અને ઉત્તમ પ્રકારે પ્રભુશ્રી જણાવતા, કે કંઈ કહેવાની વાત નહિ. આવા પ્રસંગે પ્રભુશ્રી વાર્તા કરે તે ગ્રામ્ય બાષામાં બોલે અને અશુદ્ધ સંસ્કૃત; પણ જેને પણ જ્યાં વિદ્વાનો સાથે વાર્તા થાય તે વખતે પ્રભુશ્રી પ્રમાણ આપતી વખતે સ્ત્રોક બોલે તે શુદ્ધ બોલે. અથવા સામા મનુષ્યને પૂછે, કે અમુક સ્ત્રોક છે તેનો શો અર્થ છે તે કહો, આ પ્રમાણે પોતે કહેતા. જે ઉપરથી સ્પષ્ટ થતું, કે પ્રભુશ્રીને કશું જ અજ્ઞાત નથી, કેવું કેટલું આશુષ્ છે તે તરત પોને જાણી જતા. પણ જે વાતો પ્રભુશ્રી જનતાસુધી કાઢીને કહેતા નહિ. તે બે વાતો

આ હતી. એક કોઈ પૂછે, છેકે અમુકનું કે મારું મૃત્યુ ક્યારે છે તો તે વખતે પ્રભુશ્રી કહેતા, કે ભાઈ ! એ વાતની મને ખબર પડતી નથી અથવા હું એ વાર્તા કોઈને કહેતો નથી. બીજી વાત એ હતી, કે કોઈ પૂછે કે હું અમુક રૂનો કે બીજો સદેા કરું ? અથવા મારા ધરમા મેં કોઈ કહે છે કે ધન છે તે વાર્તા ખરી ? તો પ્રભુશ્રી તેને કહેતા કે મને તેની સમજણ પડતી નથી સદ્દાની વાત હું કોઈને કહેતો નથી કે ધનની વાતની મને ખબર પડતી નથી જો હું તેવું જાણતો હોત તો હું જ ધનના ઢગના ખોદી લાવીને ધનાઢય ન થઈ જાત, વગેરે વગેરે તાત્પર્ય, કે આ એ વાર્તા પ્રભુશ્રી કોઈને ખબરતાસુધી કહેતા નહિ. તેમ છતાં એમને યોગ્ય જણાય તેમને તે પણ કહેતા હતા તેમ જનાં કોઈના બ્યામિ અસાધ્ય હોય અને ન મરે તેવો હોય અને તેનું મરણ જ ધનાર હોય તો પ્રભુશ્રી એવી સૂચના કરે, કે ભાઈ શરીર છે એનો શું વિશ્વાસ ? અમુક દિવસસુધી એના ગ્રહ બહુ નબળા છે વગેરે વગેરે. પ્રભુશ્રીની વાણી જ મેં અદ્ભુત હતી એક એક જગદ બહુ મૂલ્યવાન નીકળે સમજનાર જ તે સમજી શકે સ્વરોદય શાસ્ત્રના પોને સંપૂર્ણ જ્ઞાતા હતા ગામડાના લોકો સ્વરોદય શાસ્ત્ર એ શી વસ્તુ છે, તે સમજતા નહિ, અને તેથી મહારાજે સરેહો સાધ્યો છે તેથી ભૂત ભવિષ્ય કહે છે, એ પ્રભાણે કહેતા સરેહો એટલે કોઈ ભૂત પિશાચ, એવા અર્થમાં લોકો કહેતા. સ્વરશાસ્ત્રથી ત્રિકાલ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, એ પ્રભાણે પ્રભુશ્રી કહેતા આ અથગે લેખક સ્વરોદયશાસ્ત્ર લખના એમ નથી, કે તે કેવી રીતે તેનાથી પ્રાપ્ત થાય છે, તેનું વિવરણ કરે. પરંતુ સ્વરૂપમાં એટલું જ તે જણાવે છે કે પ્રભુશ્રી સ્વરોદય શાસ્ત્ર એટલું તો હિતમ પ્રકારે જાણુતા હતા, કે જાણ કહેવાની વાત નહિ પોને સમજી કહેતા, કે સ્વરશાસ્ત્રથી ત્રિકાલ જ્ઞાન મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાય છે આ સ્વરશાસ્ત્રના આધારે પોને વ્યતિપાતને દિવસે પણ બગાડ કરાવે ના છે. સ્વરશાસ્ત્રમાં વૈદિક વ્યતિપાત વગેરે મેં પણ જ્યોતિષ-શાસ્ત્રનો કુયોગ નહોતો નથી, એટલું તે સર્વોપરિશાસ્ત્ર છે.

એક પ્રસંગે એક જીતામુએ પદ્યકસબમાં પ્રશ્ન પૂછ્યો તે વખતે

મદદ આશય થયું હતું. પોતે અવ્યક્તજ્ઞા જોઈને જોમ સર્વ વર્ણન કરતા હોય તેમ વર્ણન કરી બતાવ્યું હતું, કે જેવું વર્ણન યોગસાત્તના કે મંત્રપણ પુસ્તકમાં મળી આવવાનો સંભવ નથી. પ્રાણાયામના પણ અનેક નવાનવા પ્રકારો પોતે જણાવતા. એક પ્રસંગે પોતે કહેવું, કે આ પત્રના અંશુદાધી પણ પ્રાણનું આકર્ષણ થઈ શકે છે. આવા આવા સાસોમાંથી ગોઠ્યા ન જડે તેવા નવા નવા યોગના માર્ગો સંબંધમાં પોતે વાર્તા કરતા. પરંતુ શીશ્યનીય એટલું જ છે કે દોષો આ સર્વમાંથી થોડી ઘણી પણ નોંધ રાખી નથી.

વૈદકશાસ્ત્રમાં પણ પ્રભુશ્રીની ઘણા પ્રવિણતા હતા. જૂદા જૂદા રોગના જૂદા જૂદા અનનવા ઉપાયો પ્રભુશ્રી બતાવે અને તે રોગખાણુ નીવડે. વૈદકશાસ્ત્રનું પ્રભુશ્રીને ઘણું સૂક્ષ્મ જ્ઞાન હતું. સર્વ અંદ્ર સાથે અને નક્ષત્રો સાથે કયા કયા પદાર્થોને સંબંધ છે તે પ્રભુશ્રી ઉત્તમ પ્રકારે જણાવતા હતા. અમુક નક્ષત્રમાં અમુક વનસ્પતિ લાવીને અમુક રોગવાળાને અમુક રીતે આપનામાં આવે તો તેનો અમુક રોગ મટી જાય છે, એવી એવી અનેક બાબનો પોતે જણાવતા.

મંત્રશાસ્ત્રમાં તો પોતે ખીજ શંકર હતા. મંત્રમહોદધિ જાણે છબ્બાએ હોય તેમ જણાવું. મંત્રોની રચના પોતે નવી જ પદ્ધતિથી કરતા. શાસ્ત્રને જોતા નહિ. બીજા પણ પોતાને કહેવે તે મૂકી દે. હુત દ્રવ્ય પણ પોતે શાસ્ત્રમાં ન હોય તેવાં બનાવે. અમુક મંત્રનું આ રીતે બદલાવ બનાવી શકાય, આ રીતે અગ્નિચાત્ર બનાવી શકાય, એવી એવી પોતે કંઈ કંઈ અદ્ભુત વાતો મંત્રશાસ્ત્રસંબંધમાં કરે. અને તેમપાશ્ચ નહિ, કે શાસ્ત્રની નહિ પણ અનુભૂત અને પ્રમાણુભૂત. બ્રાહ્મણોની મહત્તા ક્યાં ક્યાં કારણોથી છે, એ પ્રભુશ્રી પ્રસંગે પ્રસંગે જણાવતા, અને કહેતા, કે પવિત્ર બ્રાહ્મણને આ જગતમાં દુઃખ અને દીનતા રહેતાં નથી. બ્રાહ્મણને અધીન સર્વ દેવો રહે છે.

બ્રાહ્મણને મત્રો નહિ ફળવામાં તેમની ભૂમિકા શુદ્ધ નથી એ જ સ્પષ્ટ કારણ છે. જે ભૂમિકા શુદ્ધ હોય તો તેને કંઈ જ અશક્ય નથી. ભૂમિકા શુદ્ધ નહિ હોવાનાં આ કારણો પ્રભુશ્રી પ્રસંગે પ્રસંગે જણાવતા અને તેના ઉપર વિશેષ ભાર મૂકતા. પરાન્ન, પ્રતિગ્રહ, જાદુ અને પરસ્ત્રીમાં માતૃસુદ્ધિ નહિ હોવી તે. જે પરાન્ન જન્મે છે, જે પ્રતિગ્રહ કરે છે, જે અન્યાય અનીતિ, અર્ધમ, કે પ્રપંચથી બીજાનો પૈસો મેળવે છે, જેની વાણીમાં અસત્ય રહેલું છે, અને જે પરસ્ત્રીને માતાપ્રભાણે ગણતા નથી. તેમને ગમે તેટલી મહેનત કરવા છતાં પણ મત્રો ફળતા નથી, અથવા સિદ્ધ થતા નથી. આ બાબતો ઉપર પ્રભુશ્રી બહુ ભાર મૂકતા.

સોતાને ત્યાં રહેનાર બ્રાહ્મણો પાસે પોતે કંઈ કંઈ બીજાના નિમિત્તે પ્રયોગો કરાવતા અને તે સર્વ ધારેલા કાળમાં સિદ્ધ થતા. પોતાશ્રીએ બીજાને બતાવેલા પ્રયોગો પણ આ જ પ્રમાણે સફળ થતા. અધિકારિ જોઈને પ્રભુશ્રી પ્રયોગ બતાવતા.

પ્રભુશ્રી વાતો કરનારની કંઈ મદદતા ગણતા નહિ. મંત્ર શાસ્ત્રમાં આમ છે, અને તેમ છે, અમુક શાસ્ત્રમાં આમ છે અને તેમ છે, હું તો અમુક કરું છું અને અમુક કરું છું, એ પ્રમાણે પોતાના આગળ આવીને દ્વાદ વાર્તા કરવું, તો પોતે કહેતા, કે મહારાજ ! બધું તો ખરું, પણ તમે વાતો જ કરી જાણો છો, કે આમાંથી કંઈ સિદ્ધ કર્યું છે ? આ પ્રશ્નનો જવાબ તે નામાં આપે તો પ્રભુશ્રી કહેતા, કે બળી તમારી વાનો. જ્યાં હો એ વાતો; વાતોનો શું અર્થ છે ?

એક પ્રસંગે શ્રીમાન જગદ્ગુરુ મહારાજની પ્રવૃત્તિ અસ્વસ્થ હોવાથી પ્રભુશ્રીને વડોદરામાં બોલાવેલા હતા. તે પ્રસંગે પ્રભુશ્રીનો ઉત્તરો હતો ત્યાં એક બ્રાહ્મણ મુકેશ્વરથી આવી ગયો હતો. તે પ્રભુશ્રીને પોતે જે દેવની ઉપાસના કરતો હતો તે સંબંધમાં કંઈ પૂછવા આવ્યો હતો. તેને પ્રભુશ્રીએ પૂછ્યું, કે તમે કેટલા વર્ષથી આ દેવની ઉપાસના અથવા આરાધના કરો છો ? તેણે કહ્યું, કે પંદર વીસ વર્ષથી. પ્રભુશ્રીએ કહ્યું, કે

તો તમે કંઈ શેઠ મેળવી છે ? પેનાએ કહ્યું કે ના. પોને કહ્યું, કે તો જગ્યા તમારાં સાધન. પંદર વીસ વર્ષથી સાધન સાધવા છતાં કોઈ પણ શેઠીયું સાધન તમારી પાસે ન મળે, તો ખજી તે શા કામનું ?

આ પ્રસંગે પ્રભુશ્રીએ મને કહેલું, કે પંડિતજી ! આપણી પાસે કોઈ પણ રકમ શેઠ હોવી નોંધ્યો. કોઈ પણ સાધન એવું સિદ્ધ કરી રાખવું નોંધ્યો, કે મધ્ય રાત્રે તેને આપણે બર જાગ્રતામાં વઢાવવા ઇચ્છીએ તો વઢાવી શકીએ. જીવનમાં આટલું પણ ન થાય તો તે નકામું સમજવું.

પ્રભુશ્રીના કહેવાનું તાત્પર્ય એ હતું, કે આપણે જે વિવિધ સાધનો સમ્પત્તા હોઈએ તેમાંથી એક પણ સાધન એવું સિદ્ધ કરી રાખવું નોંધ્યો, કે તેનો ઉપયોગ આપણે જે વખતે કરવા ઇચ્છીએ તે વખતે કરી શકીએ અને આપણા દુઃખ, કષ્ટ, કે બપોળે દર કરીને ધક્કિતે સ્થિતિ કે સુખને મેળવી શકીએ.

પ્રભુશ્રીએ જે જે સાધનો સાધ્યાં હતાં તે સર્વ સિદ્ધ કર્યાં હતાં. આયત્રી, શંકર, વિષ્ણુ, લક્ષ્મી, બ્રહ્મા, ગણપતિ, હનુમાન વગેરે અનેક દેવોને પોને ઉપાસનાદ્વારા પ્રસન્ન કરીને તેમનો સાક્ષાત્કાર કર્યો હતો. પોતે જે જે સાધનો સાધ્યા હતાં, જે જે મંત્રો જાપ્યા હતા, કે જે જે દેવોની ઉપાસના કરી હતી તે સર્વની સિદ્ધિ કરી હતી. પ્રભુશ્રીની સાધન-શ્રેણી તે પ્રભુશ્રીના જેવી જ હતી. એમના જેવી ઉમ્મ ઉપાસના ભાગ્યે જ કોઈની જીવનમાં આવે છે. ધારાબદ્ધ ક્રમ પોતે અખંડ સાધતા. ન જીએ દિવસ કે રાત્રી, ન જીએ જીવન કે તરસ, કે કંઈ જ. પણ જે સાધન લે તેને સિદ્ધ કરે ત્યારે જ વિરમે. અને આ બધું શું પોતાને માટે હતું ? નહિ. પોને તો આજન્મતઃ જ પૂર્ણ હતા. પોતાને કંઈ જ પ્રાપ્તિય ન હતું. પરંતુ એક બ્રાહ્મણ શરીરમાં જન્મ લેઈને પોતે દર્શાવી આપ્યું હતું. કે મનુષ્ય કેટલાં સાધન સાધી શકે છે, અને તે સાધનોવડે શું કરી શકે છે. પ્રયત્નવડે નરમાંથી નારાયણ થઈ શકાય છે, એ પ્રભુશ્રીએ પોતાના માનવ જીવનથી જાગૃતને બતાવ્યું હતું.

એક પ્રસંગે વડોદરાના પોવિસ નાયબ સુખા મે. બારટકે સાહેબ પોતાની ધર્મપત્ની માથે પ્રભુશ્રીને મળવા ગયા હતા. આ પ્રસંગ તેમના મેળાપનો પ્રથમ હતો. પ્રભુશ્રી બારટકે સાહેબ માથે તૈયારી ભાષામાં જ વાર્તા ક વા સાચા થોડીવાર પછી વળી કહ્યુંકરી ભાષામાં જ વાત કર્યા સાચા અને તે પણ આ ભાષા પોતે એની ઉત્તમ બોલે કે જાણે તે પોતાની માન્યતા કમ ન હોય.

એક પ્રસંગે એક ધીર મજુમરમા આવી ચડ્યો હતો. તેની સાથે પ્રભુશ્રી ઉર્દૂમાં જ વાર્તા કરવા લાગ્યા આ ઉર્દૂ ભાષા પણ પ્રભુશ્રી એવી નો ઉત્તમ બોલે, કે જાણે કે તેમની માન્યતા હોય.

અંગ્રેજીમાં પણ પ્રભુ પ્રસંગે પ્રસંગે વાક્યો બોલી જાય આ પ્રમાણે પ્રભુશ્રીનું જ્ઞાન અનતતાને પામેલ હતું અર્થાત્ પ્રભુશ્રીને કંઈજ અજ્ઞાત ન હતું. પોતે ગુજરાતી બે ચોપડીઓ બહુના હતા, છતાં એન જ્ઞાતેન દ્વ મર્મ વિનિષ્ઠ મવતિ એક (બહા તરતને) જાણવાથી આ સર્વનું જ્ઞાન થાય છે, એ વેદનચક્રનું રહસ્ય પ્રભુશ્રીના જીવન ઉપરથી સ્પષ્ટ થતું હતું જેમણે પ્રભુશ્રીને નહિ જોયા હોય, તે આ વાચનું રહસ્ય ભાગ્યે જ યથાર્થ રૂપમાં સમજી શકતા હશે, એમ મને લાગે છે.

પોતે મજુસરમા બેઠા બેઠા પ્રસંગે પ્રસંગે યુરોપ, અમેરિકા કે જાપાનની વાર્તા કરે તે દેશના વિવિધ સ્થળોનું પ્રસંગ નીકળતા વર્ણન કરે, તે સ્થાનના નામ પણ દ અને જે લોકો આ સ્થળે જઈ આવ્યા હોય તેમને મહદ્ આશ્ચર્ય થાય લોક લોકાતરની પણ પ્રસંગે પ્રભુશ્રી અદ્ભુત વાર્તા કરે. સર્વ સ્વદ્રાહિ લોકની સ્થિતિનું પણ પ્રસંગે વર્ણન કરે આ પ્રમાણે પ્રભુશ્રીની દષ્ટિ આખા બ્રહ્માંડમાં ફરી વળતી હતી, અને તેમને જે કંઈ આખા બ્રહ્માંડમાં જોવું હોય તેમને તરતજ જોઈ શકતા પોતે સ્વમુખે એક વખત કહેલું, કે, પડિતજી ! આ આખા બ્રહ્માંડમાંથી મારે જે કંઈ જોવું હોય છે તે હાથમાં રહેતા આવળાની પેઠે મને જાણ્ય છે. એક પ્રસંગે (ધણુ કરીને) વડોદરા રાજ્યના હાલના નાયબ દિવાન મે. ગોવિંદભાઈ સાહેબ વગેરે બેચાર મહાળી મજુસર જઈ ચડી હતી. પ્રભુશ્રીને તે સર્વ મળવા ગયા.

હતા તે વખતે મેઢ્યે પ્રભુશ્રીને પ્રત પડે । કે આ વખતે શ્રીમત મયાજીનાર
મહારાજ વિનયનમા કશા છે, ઓ શુ કરે છે, તે જાગવાની મમારી
છે એ આ મળ્યા પ્રભુશ્રીના જાનમાર થઈની પરીજા મરત માટે જ
ગઈ હતી પ્રભુશ્રીને તે વખતે શ્રીમત સગર મ્યા છે તથા તે શુ કરે છે
તે જાણાયુ હતુ આ વાતોની તમજે મોઢ મરી લીધી હતી ઓ પછી
વિનાયક પૂજારી જોયુ હતુ, કે અમક દિવસે અમુક વખતે શ્રીમતની સ્વારી
મ્યા હતી અને તે શુ કરતા હતા, તેના ઉત્તરમા જે વાર્તા મહારાજનીએ
જણાવી હતી તે જ આવી હતી, અને તેથી મરને મહત આશ્ચર્ય થયુ
હતુ આ સબધમા પ્રભુશ્રીને આ મળ્યામાથી મેઢ્યે પ્રભુશ્રીને પૂછયુ કે
આપને આ બધુ મ્ની ગતે જણાય છે ? તો પ્રભુશ્રીએ મ્થુ હતુ, કે મારી
દૃષ્ટિસમીપ પડેના પદ્યો પુ જેમ જોઈ શકુ છુ, તેમ માર જે જોયુ જાણુ
હોય છે, તે સ્થાન, કે તે પદ્યાર્થ મારી છે એ થતા મારી દૃષ્ટિ આગળ
આવીને ખગ થાય છે અને સીનેમાની ફી મ રમાણે તે મો જાણુ
છે હુ તેને જોખને તેનુ તમારા આગળ વર્ણન કરે છુ હર ગેનો મનુષ્ય શુ
જોતે છે, તે પછુ મારે સાબળયુ હોય અર્થાત્ તેની મને છે એ થાય તો
હુ તેને જો નો અહીં રહે એ સાબળી શકુ છુ મારી પામે જ તે વ્યક્તિ
જોસતી હોય તેમ મને સાબળાય છે

મહ પ્રસજે મેઢના ગુજરી ગયેલા સગાસબધી પ્રભુશ્રી આગળ વાર્તા
નીકરે, અને તે સબધમા પ્રભુશ્રીને જે કંઈ પૂછે તો પ્રભુશ્રી હતી આકૃતિનુ
યથાર્થ વર્ણન કરે, અને તેના સબધમા જણાવવા જેવી સર્વ હકિમત
પોતે જણાવે

આ પ્રમાણે પ્રભુશ્રીને આ વિશ્વમા કંઈ જ અજાન ન હતુ એને
સર્વજ્ઞ હતા અને સર્વજ્ઞ એટલે શુ, તે પ્રભુશ્રીને જોવાથી જ સ્પષ્ટ થતુ
હતુ પ્રભુશ્રીનુ જ્ઞાન આ પ્રમાણે અનંત અર્થાત્ અતરહિત હતુ, અને
તેમની નિગવરણ દૃષ્ટિ અખિન ખદ્દા ને છે એ થતા હસ્તામનમ્વત્ જોઈ
શકતી હતી પ્રભુશ્રીના આ અનંત જ્ઞાનની કંઈ કંઈ પના વચકને આદર થી

આરી શકશે, એમ લેખક માને છે બહી નેની ખાત્રી છે, કે પ્રભુનીના
અનંત જ્ઞાનની યથાર્થ કંપના તો તે વાચકને કરાવી શકે તેમ નથી જ

x x x x x

પ્રભુશ્રીના સામર્થ્ય અથવા એશ્વર્યસંબધમા પણ તેમ જ હતું.
પોને અનંત એશ્વર્ય અથવા સામર્થ્યને પ્રાપ્ત હતા આ વાર્તાની યથાર્થતા
પણ લેખક વાચકવર્ગને યથાર્થ રૂપમાં નહિ જ કંઠગી શકે તો પણ
તેની કંઈ જ આખરી કરાવવાનો તે પ્રયત્ન કરે છે

પ્રભુશ્રી આ અખિન વિશ્વના સ્વામી હતા, તેથી અખિન વિશ્વ તેમને
વશ વર્તણું હતું. પ્રભુશ્રીને જે ઇચ્છા થાય તે સિદ્ધ થતી હતી પ્રભુશ્રી
પોતાના મહિમાને યથાર્થ રીતે જાણતા હતા, અને તેથી પોને સ્વમહિમામા
મસ્ત હતા આ જ કારણથી પ્રભુશ્રી કદી મંદ્રની શુદ્ધવા કરતા નહિ, કે
મેદના પણ આગળ કદી દીનતા દાખરતા નહિ મારા શુભદાગજ
અનંત વિશ્વના અધિપતિ, પછી મારે શીદ મેદના આગળ દીનતા મંગી
પડે કે મેદના આગળ યાચના મરવી પડે, એ પ્રમાણે પ્રમાણે પ્રસંગે પ્રસંગે
પ્રભુશ્રી યોનતા. આવા વાક્ય પ્રભુશ્રી બોલે ત્યારે પોતે શુભશ્રીને મહા
પણ આ મહત્તા પ્રભુશ્રીની જ હતી પોતાને સુખે પોતાની સ્તુતિ ન કરવી
પડે, કે પોતાની મહત્તા ન બતાવવી પડે, તેટલા માટે આવી આવી વાણી
પોને યોનતા

પોતાને ત્યાં બ્રાહ્મણો જમવા બેઠા હોય અને વરસાદ આવવા માટે
તો પોને બોલે, કે “ અત્યાભાધ ” આ બ્રાહ્મણોને જમી ઉઠવા પછી વૃ
આવજે હમણાં બ્રાહ્મણોને સુખે જમનાડે ‘ વરસાદ તરત જ બધા પછી
જાય અને બ્રાહ્મણો જમી ઉઠે એટલે તે વરસવા માટે આવા પ્રસંગ એક
નહિ પણ અનેક બનેલા છે

નંદકેવડમા છેલ્લા અતિરુદ્ધ વખતે યદ બણી પડતી હતી હજાર
ઉપર ગોઠ્યા એકઠા કર્યા હતા, છતાં મનુષ્યોની સખ્યા વિશેષ હોવાથી

તેટલાં પુરતાં થતાં ન હતો. આ વખતે પ્રભુશ્રીની દુઃખાથી મન ચાલ્યો ત્યાં સુધી ટાઢ ઝોડી થઈ ગઈ હતી, એ વાર્તા જે લોકો તે વખતે હાજર હતા તે જાણે છે.

એક વખતે જરોદથી ડમણીઆમાં બેસીને પ્રભુશ્રી ગરધગિ કે જે સમરાણાની પાસે આવેલું છે ત્યાં પધારતા હતા. તે વખતે આ ડમણીઆમાં હું પ્રભુશ્રી સાથે હતો. ગરધીએથી સમરાણે થઈને મનુસર આવવા માટે પીલોલ રોશને આવવાનું હતું.

. ગરધીએથી નીકળ્યા ત્યારે તડકે પડ્યો હતો. મેં મારી છત્રી ઉઘાડીને પ્રભુશ્રી ઉપર ધરી. પ્રભુશ્રીએ કહ્યું, કે છત્રીની કંઈ જ જરૂર નથી. છતાં મેં છત્રી ધરી રાખી. પ્રભુશ્રીએ કહ્યું, કે તમે છત્રી બંધ કરી દો. તમારે તસ્દી લેવાની કંઈ જ જરૂર નથી. જેને ગરજ હશે તે ધરશે. મેં તરત છત્રી બંધ કરી દીધી. પરંતુ અમે ઠેઠ સમગ્રે આવ્યા ત્યાં સુધી અમારા ઉપર વાહજ કાયમ રહ્યું, અને અમને જરા પણ તડકો લાગ્યો નહિ. આ પ્રકારનો અનુભવ પણ અનેક મનુષ્યોને થયેલો છે.

પ્રભુશ્રી મનનો આરભ કરે ત્યારે રાજાઓ પણ ન કરી, શકે તેટલું ખંચ કરે. આ પ્રસંગે તમામ પ્રકારની બ્યવસ્થા સહસા બની આવે. આજે બાણુથી જોઈતા માત્ર સામનનાં ગાડાં આવવા લાગે. રોશનેથી પણ પારસનો જ્યાબંધ ઉતરે. ધીના ડબા ને ડબા ચાલ્યા આવે. લોકડાના બેગન પીલોલ રોશને ઉતરે. આ પ્રમાણે તમામ પ્રકારની બ્યવસ્થા બની આવે. પોતે માત્ર દુઃખ કરવી જોઈએ એટલું જ. જેની જેની મારફતે જે જે કામ થવાનું હોય તે તે મનુષ્યો પણ તે પ્રસંગે આવીને હાજર થાય. પરમેશ્વરના સંકટથી જેમ આ વિસ્તૃત જગત કંઈ ન હતું તેમાંથી ઉપજે છે, તેમ પ્રભુશ્રીની દુઃખાથી આવા પ્રસંગે એક અદ્ભુત સૃષ્ટિ ઉપજી આવતી, જે જોતાં સ્ફટ મમળતું હતું, કે આ જ પ્રમાણે આ અખિત વિશ્વ પરમેશ્વરના સંકટથી ઉપજતું હશે. આવા પ્રસંગો જેમણે જોયા હશે, તેમને આ વાર્તાની ખાત્રી થતી હશે જ.

ઝેરની પ્રતિજ્ઞા આપ કરડો હોય અને પોતાના મુખમાથી નીકળે, કે જા હારી જશે તો તે તરત હારી જાય અને તે મૃત્યુના મુખમાથી જાય જાય ને, કે પ્રભુશ્રી કંઈ સાપ ઉતારવાનો ઘણો કરતા ન હતા, પણ પ્રસંગે દોષ આવી ચડ્યો હોય, અને પોતાને ચોખ્ખા જણાય તો તેણે કંઈ કરી દેતા પ્રસંગે વીંછીસરખો પણ ન ઉતારે તે વખતે કહે કે ભાઈ ! મને કંઈ વીંછીના મંત્ર આવડતા નથી; પણ મોટાભાઈ પાસે દવા છે, તો તેમની પાસે જાઓ અને તે દવા લગાડો કયા પ્રસંગે ॥ કરવું તે પોતાની ઇચ્છાની વાત હતી.

મરણ પધારી હિપર પડેના કંઈકને પ્રભુશ્રીએ છવતા ક્યાં છે એક પ્રસંગે પ્રભુશ્રીના અત્યંત નિકટના એક સગા માણ પડ્યા હતા અને તે બંને તેમ ન હતું આ બંધનિનુ અવસાન થાય તો બહુ ખોટું થાય તેમ હતું, ઘરના સહિ મેઘ આ પ્રસંગે ભારે ચિંતામાં પડી ગયા હતા પણ પ્રભુશ્રીને કંઈ નેતી જીકાર ન હતી. પ્રભુશ્રીને અમુક માર સચું છે, એ ભાવ જ હૃદયમાં ન હતો. હામોદર ભાઈ કરીને એક સેવક જે પ્રભુશ્રીના મહિમાને મથર્થ જાણતા હતા તેમણે આ ભાઈ પાસે જઈને કહ્યું, કે તમે પ્રભુશ્રી તમારી પાસે આવે ત્યારે હાથ લેડીને કહેજો, કે પ્રભુ ! આપ તો સાક્ષાત્ ઈશ્વર છો. મારે આપનો જ આધાર છે, અને હું આપના હિરણ્યમા રહેતો છું. મારે દવા કરો મને હિમારો તો સાર ” આ ભાવના વચનોવાળી પ્રાર્થના પ્રભુશ્રીને કૃપાની તેમણે ધીખરી પ્રભુશ્રી તેમની પાસે આવ્યા એટલે તેમણે પુત્ર પિતાને પ્રાર્થના કરે તેમ પ્રભુશ્રીને તેમણે હાથ લેડી પ્રાર્થના કરી આ ભાઈ પ્રભુશ્રીના પૂજ્ય થતા હતા, અને તેમની પ્રાર્થના સામગીને લે, કે બહારથી તો પોતે બોલ્યા, કે આ નેતુ કામ છે ? કે જે આ પ્રમાણે માન આગળ બોનવાળું રીખવું ? પણ પોતે અત્યંત દુર્વાર્દ થયા અને એક આચમની બની જન તેમને આપું, અને ને બંધી ગયા આના એક પણ નહિ પણ અનેક પ્રસંગે કે પ્રભુશ્રીને અથવા પ્રસંગે કરે, કે મહાત્મા / ! માત્ર પણ રીતે અમુક વ્યક્તિ બચતી જ

જોત્યો પ્રભુશ્રી કહે કે પણ તેનું આયુષ્ય ન હોય તો શું કરે ? બન્ન કરે, ગમે તે કરો મહારાજ ! પ્રભુશ્રી તરત જ તેના ઉપર દયા કરી દે, અને કહે, કે જાઓ ગુરમહારાજનું ચરણામૃત લેઈ જાઓ અને પાઓ એટલે સારું થઈ જશે ગમરાનો નહિ તરત જ તેને આ ચરણામૃતથી સારૂ થઈ જાય તો પણ બધા જ પ્રસંગે પ્રભુશ્રી આ પ્રમાણે કંઈ એમ નહિ. ધણી પ્રસંગે એમ પણ કહે, કે ભાઈ ! આયુષ્યની વાત મારા હાથમાં નથી એ વિના બધું મારાથી બની શકે છે, વગેરે ક્યં પ્રસંગે કેવું વર્તન કરવું, એ પ્રભુશ્રીની સ્વતંત્રતાની વાત હતી તેમ છતાં પ્રભુ અત્યંત દયાલુ તો હતા જ તેમની દયા ન્યૂનાધિક અશક્ય સર્વ ઉપર વરસાવી હતી જ

પ્રભુશ્રી પોતાનું ચરણામૃત બાગે જ કાઢી લેવા દેતા શુર મહારાજની મૂર્તિનું ચરણામૃત લેઈ જવા મહે તે પણ ખાસ પ્રસંગે જ જોતે તેને તે પણ મળતું દુર્લભ હતું

-કે મનુષ્યો પ્રભુશ્રીના ચણેને પ્રાપ્ત થતા રક્ષાથી શ્રીમંત્ર થયા છે, કેકે રોગી નીરોગી થયા છે, ઇના અસાધ્ય વ્યાધિ મટયા છે, કઈની ન દળે તેવી ઉપાધિઓ દળી છે, અને કઈના ગૃહસ્થાશ્રમના અનેક દુખ દલ્યા છે, તથા કેકે આધિથી રુદ્ધ થયા છે હજારો લોકો કેકે અમૃતથી પ્રભુશ્રીના ચરણમાં આવતા ન હતા તેમના દુખ અળપાના હતા લેધી જ તે તેમની પાસે દોડતા દોડતા આવતા હતા

અર્વ દેવો પ્રભુશ્રીની ઇચ્છા પૂરી કરવાને તત્પર રહેતા હતા પોને કરે, કે જાઓ મહાદેવ ઉપર સવાસેર કે સવાપાયગેર દુધ ચળાવજો, અટ્ટે તમારું દુખ દળી જતો મેદને મહે કે જાઓ અગીઆર માળા " નમ જિવાય, ' ની કરજો એટલે બધું સારૂ થઈ જશે આ જ પ્રમાણે પ્રભુશ્રી કહે અને તેનું કાચ થઈ જાય કારણ એ હતું, કે આ સર્વ દેવો પ્રભુશ્રીને પ્રસન્ન હતા, અને પ્રભુશ્રીના શુભમાર્થી વચન નીકળતા તે વચન તે સિદ્ધ કરતા હતા જો, કે પ્રભુશ્રી તો સ્વયં પ્રભુ જ હતા, છતાં પોને જગાન

શ્રવેન્નર્થે વિવિધ ઉપાસના કરીને ખતાવી આપ્યું હતું, કે જે એક વખત શ્રમ લેધને ઇશ્વરની ઉપાસના કરવામાં આવે છે, અને તેમનો સાક્ષાત્કાર કરવામાં આવે છે, તો તે હમેશા પત્રી ઉપામકની મેવામાં તત્પર રહે છે, અને તેને ભોગ અને નોદ્ધ આપે છે બહિરાંગએ એક વખત પ્રભુશ્રીને પ્રમન્ન કર્યાથી તેમની સેવામાં સાક્ષાત્ પ્રભુ આજે પણ પાતાળમાં દાર-પાન તરીકે રહે છે ક્રુવળએ તપશ્વર્ષા કરીને પ્રભુને પ્રસન્ન કર્યા હતા તો તેમને મટે ક્રુવ ભોડે રચી આપ્યો હતો અને એક કંપર્પર્ષત તેણે નાન્ય કર્યા પત્રી તે સુક્તિને પામે, એવો આશીર્વાદ આપ્યો હતો પ્રભુની મેવા કૃતીબ્ધર્ષ જતી નથી આ નિયમે પ્રભુશ્રીની સેવામાં લક્ષ્મીજી સાક્ષાત્ તત્પર રહેતા હતા કારણ કે લક્ષ્મીજી અને તેમના પતિ બન્ને પોતે પ્રમન્ન કર્યા હતા પ્રભુશ્રી મેઘ કાર્યનો આરંભ કરે એટલે લક્ષ્મીજી સાક્ષાત્ પધારે અને પૈમાની રેલછેન ચાને આ પ્રમાણે લેવાથી જ પ્રભુશ્રી જ્યારે મેઘ કાર્યનો આરંભ કરે ત્યારે હિમાળ વગરનું ખરચ કરે આ બધા પ્રમગોત્ર વર્ણન હુ ચતુર્થ બિંદુમાં કરીશ, કે જે મે જાને જોએના છે.

મેઘ પુત્રની ઇચ્છાથી આવે તો તેને પુત્ર, ધનની ઇચ્છાવાળાને ધન, આની ઇ-છા વાળાને સ્ત્રી અને આ પ્રમાણે જે ઇચ્છાથી પ્રભુશ્રી પામે મનુષ્યો આનતા તેમની ઇચ્છા પ્રજા પૂરી કરતા પ્રભુએ કહ્યું પુત્ર, કહ્યું સ્ત્રી, કહ્યું ધન, કહ્યું લક્ષ્મી, કહ્યું ભક્તિ, અને કહ્યું સુકિત આપી છે, જેનું વર્ણન વધારવાને ઇશ્વર-જાથી થશે, તાત્પર્ષ કે પ્રભુશ્રીનું સામર્થ્ય અન્યથા હતું. પ્રભુશ્રી કંપરક્ષ હતા અને તેમનો જે મેઘ આનય લેતો તેમની ઇચ્છા પૂરી થતી

પ્રભુશ્રીના વચન કદી મિથ્યા જતા નહિ પોનાના મુખમાંથી વચન નીકળી મધુ એટલે થઈ રહ્યું. તે સિદ્ધ થયું જોઈએ. સામાના પ્રાન્ધમાં હોય કે ન હોય, પણ પ્રભુશ્રી જોને એટલે તો તે પ્રાપ્ત થાય જ

ત્રીજી સાત વગ્રેદામાં જાજવાડામાં રહેતો ગોપિદાસ દાદાના બીજા પુત્ર ભાદનાનમાંથી પ્રીતીન્ધતની પરીક્ષામાં બેઠા હતા તેમણે પરીક્ષામાંથી

મેર આંત્રિને કાઢાને કહ્યું, કે મેં ગણીતના પેપરમા કંઈ જ વાંચ્યું નથી,
 અને નપાસ થઈશ એમ કહીને તે રડી પાથેા દાદા ભાઈના બાળને
 લેત્રને મનુભર ગયા ત્યાં જઈને મદારાજશ્રીને આ દક્કિત ટકી અને પોને
 ધણા ગરીબ અને જો તે નપાસ થાય તો કરેતું ખરચ છુતી પડે, તેથી
 તેમને પણ રડતું આવી ગયું. મદારાજશ્રીમે કહ્યું, કે “ હવે હું શું કરું ?
 હવે પેપર અપાઈ ગયા પછી હું શું કરું ? તમે પૂર્વે આવ્યા હતા તો કંઈ
 ઉપાય કહો ” આમ કહીને પોને પોતાના જામે લાવ્યા ત્રાદાને કંઈ એવું
 પડે નહિ સાજ પડી અને દાદા તો એક ખુણે નિરાસ થઈને બેઠી ગયા
 હતા પ્રમુખી તેમની પાસે પાદકા પડેલે પધાર્યા અને બોલ્યા “ ઉઠ દાદા
 કાંઈ કું બેઠે જ્યાં હું, પેપર નીખા ગયા કાંઈક શીકર કરના હું ” આ
 વચનેનો પરિણામ એ આવ્યો, કે પાંચ દોકડા પણ ન મળે એટલું ગણિતના
 પેપરમા વાંચ્યા હતા ભાઈના લખાઈ પ્રીરીઅસમા પાસ થઈ ગયા અને
 ઇન્ટરમા ગયા વચનમિદ્ધિના આવા ધણા લખના છે જો, ઇધરે-ત્યાંથી
 ચોગ્યસ્થાને જણાવવામા આવશે

પ્રસંગે પ્રમુખી પામે એવા મનુષ્યો પણ આવના કે જેમનું મેં
 નિહતું મનુ મરી ગયું હોય અને તેમની સાથે નેમનો મેળાપ
 ન થયો હોય, અને તેમની સાથે વાર્તા ન થઈ હોય, અને કંઈ
 અગત્યની બાબત તેમને પૂછવી રહી ગઈ હોય, અથવા તેમના વિયોગે
 તે બહુ દુઃખી હોય અને તે આંત્રિને પ્રમુખીને વાર્તા કરે તા પ્રમુખી
 તેમને પૂછે, કે તમારે તેમની સાથે વાર્તા થઈ છે ? તે જવાબથી હા,
 કહે તો પ્રમુખી એક દાણમા જ તે વ્યક્તિને બોલાવે અને “ તે વ્યક્તિ
 આવી છે, બોનો તમારે જો કહેતું હોય તે ” મેં પ્રમાણે કરે. તેના રૂપ
 રંગનું પ્રમુખી વર્ણન કરે, અને કેટલીક ગુપ્ત વાત પણ પ્રમુખી જણાવે, કે
 જે મેં જ જાણતું ન હોય પછી પ્રમુખી દુબારીયા બનીને તેની સાથે
 વાર્તા થાવે, અને તેને પછી રજા આપે આ મનુ યને આથી અત્યંત શાંતિ
 થાય અને પ્રમુખીનો તે બહુ જ ઉપકાર માને પ્રસંગે પ્રમુખી ધારે તો તે

વ્યક્તિની આકૃતિ પણ પેનો મનુષ્ય જુઓ અને તેની ખાતો થાય, કે તે વ્યક્તિને તે જ છે ન હોય? એક સંજ્ઞાને જોડે આવી વાર્તા થતા તે વ્યક્તિ હાજર થઈ હતી અને આ સંજ્ઞાને તેને દીધી હતી, જે પ્રસંગ અન્યથા આવશે.

પ્રભુશ્રીની હંઠા થાય તે વખતે આ વિશ્વની મેઘ પણ વ્યક્તિ સાથે પ્રભુશ્રી એક ક્ષણમા જ તાર સાધી દે, અને તેને પોતાની પામે જોનાવે, અને તેની માથે જે વાર્તા કરવી હોય તે કરે સિદ્ધ, મોગી, મુનિ, કે ગમે તેની સમર્થ વ્યક્તિને પણ પ્રભુશ્રી સંકલ્પથી તરત જ જોનાવે, અને પ્રભુશ્રીનો સંકલ્પ થતા તેમને આવીને હાજર થવું પડે આ સામર્થ્ય સાક્ષાત્કારથી હતું, અને તે હૃદયસદૃશ અથવા હૃદયથી અબેદ ભાવને પામેના પુરુષવિના અન્યને પ્રાપ્ત થવું જોઈ છે.

આ સબધમા હમણા ચોડા વખત ઉપર મેં જોવી શકા થઈ હતી, કે જે વ્યક્તિને જોનાવવામા આવે છે, તેણે બીજું શરીર તો ધારણ કરેલું હોય છે, તો પછી તેનો આત્મા સૂક્ષ્મ શરીરે પ્રભુશ્રીની પાસે આવે તે વખતે તેના શરીરનું શું થઈ હશે? તે શબ્દનું સમાધાન પૂજ્યશ્રી મેટા બાઈને પૂછતા તેમણે એવું કહ્યું હતું, કે જેટલો વખત આ વ્યક્તિનું સૂક્ષ્મ શરીર અહીં આરે તેટલો વખતે તેનું શરીર અભાન સ્થિતિમા જઈ જોવું પડી રહે છે. આ સબધમા અધિક ચર્ચા કરણ કરવાની હંઠા હોય તેમણે પૂજ્યશ્રી મેટાબાઈ પાસેથી જી લેવું.

પ્રભુશ્રીના અદ્ભુત સામર્થ્યની એક વાર્તા સ્વરૂપમા હું જણાવું છું તે એકે આ જ પ્રસંગમા જણાવી ગયા પ્રમાણે પ્રભુશ્રી દૂર દેશના ધ્યાનમાથી જે જોવું હોય તે જોઈ શકતા પોતે આ ધ્યાનનું યથાવત વર્ણન કરે, એ વગેરે બાબત પૂર્વે જણાવ્યાં મઘ છે એટલું જ નહિ પણ પ્રભુશ્રી કહે, કે અહીં 'એમા શું, આ બાબત તો અત્યંત પણ કઠો શરૂ. આ પ્રમાણે પોતે જોને જોતને તે વ્યક્તિને ઉઠાડી આમે જ સર્વ દસ્ય સીતેમાની શીત્તની પેડે જણાવા લગે લેખકે, પણ આના દરમ્યાં જેવાં

છે. એક પ્રસંગે પ્રભુશ્રી વાંસદે પધાર્યા હતા ત્યારે પોતાને માટે મુંબઈથી દાકતર કાંતરકને વાંસદા નરેશો બોલાવ્યા હતા. તેમની સાથે વાનાં ચતાં પ્રભુશ્રીએ તે પારીસ વગેરે સ્થળે જઈ આવેલા તેનું વર્ણન કરી બતાવ્યું હતું. પત્રી એવજ્વલાલ અંબાલાલ કરીને મુંબઈના એક જવેરી આ પ્રસંગે હાજર હતા. પ્રભુશ્રીને તેમણે પોતાના કંપડવંજના ધરની કુટલીક બાબત પૂછી. પોતે કહ્યું, કે અરુ ! એમાં શું એનો આ દાકતર સાહેબ પણ કહી શકશે. પ્રભુશ્રી આ વચન બોલ્યા એટલે દાકતરને ખુશાં નેત્રે કંપડવંજમાં આવેલું એવજ્વલાલનું ધર જણાયું. તેમણે તેનું વર્ણન કરી બતાવ્યું. પત્રી ધરમાં તેમની મા ધરમાં ડોસી હતાં તેમને બેધાં. તેમનું વર્ણન કરી બતાવ્યું. તેમને પગે કંઈ વાગવાથી કે કંઈ ચવાથી પાટો ખાંધા હોય, એ વગેરે વર્ણન દાકતરે કરી બતાવ્યું. તાત્પર્યે કે પ્રભુશ્રી હજી તે સમયે પોતાની ચોમની ચકિત્તેનો સંચાર અન્ય વ્યક્તિના સહજ કરી શક્યા હતા. પ્રભુશ્રી બોલે એટલે ખુશાં નેત્રે સર્વ દરેક આપણને જણાવા લાગે. પ્રભુશ્રીનું આણું અદ્ભુત સામર્થ્ય હતું.

આ લોકમાં કયે ઠેકાણે કયા કયા યોગીઓ, તથા સિદ્ધ પુરોહિ છે, તે પ્રભુશ્રીને સારી રીતે ઝાત હતું; પ્રસંગે પ્રભુશ્રીની હજી યાય ભેદ તેની સાથે પ્રભુશ્રી તરત જ વાતો કરતા. કાં તો તેમને પોતાની પામે બોલાવતા, અથવા પોને સક્ષમ શરીરે તેમની પાસે જઈ આવતા.

દ્વિતીય બિંદુમાં મેં મોઢા મહારાજ તથા પ્રભુશ્રી પોને બીજું શરીર ધારણ કરી શકતા હતા, એમ લખ્યું છે, તથા એવી જ બીજી કેટલીક બાબતો લખી છે, જે વાંચીને કોઈ કોઈને તે અંધ શ્રદ્ધાલુના અનુભવ લાગ્યા છે. પણ પ્રભુશ્રીને બીજું શરીર ધારણ કરવું સહજ હતું. નંદકેશરમાં જ્યારે અતિસદ્ર આવતો હતો તે પ્રસંગે ગોદામાં આસપાસનાં ગામડાંમાંથી ઉઘરાવવાનું કામ આણવું હતું. એક પ્રસંગે પ્રભુશ્રી જાને મોટરમાં બેસીને પધાર્યા હતા, અને ગોદાથી મોટર બરીને પધાર્યા હતા. આ મોટર આવી ત્યારે જાણે મોટો હાથી આવતો હોય તેમ

જણુ હવે. આ કાર્યમાં વિરોધ મદદ ત્યાંની પાસે આવેલા વાવડી ગામમાં હીરામાઈ પટેલને ત્યાં રહેતા નારાયણ (એક સંન્યાસી) સ્વામીનો હતી. તે આ કાર્યમાં મદદ કરવાને બહુ અમ લેતા. રાત્રિ અને દિવસ જે જોઈએ તે એકત્ર કરવાનું કામ ચાલી રહ્યું હતું. દારણ કે દાનગે મનુષ્યોને ખમગવવાની વ્યવસ્થા કરવાની હતી. આ નારાયણ સ્વામી એક દિવસે રાત્રે ગોઠડાં ઉધરાવતા ગામડે જતા હતા. નંદકેશ્વર એ પર્વતની તળેટીમાં આવેલાં જંગલનો વાઘવસ્વાળો પ્રવેશ છે, એ હું પ્રથમ બહુમા જણાવી ગયો છું. આ નારાયણ સ્વામી જંગલમાં થઈને એક ગામડે જતા હતા ત્યાં રસ્તામાં પોતાના જમણા હાથ ઉપરથી સમિથી આવેલો એક વાઘ જોયો. સ્વામીએ મનમાં ધાર્યું કે આપણાં ગોઠડાં જરૂર આ ઠેકાણે પૂરા થઈ ગયાં ! મનમાં તેમને ભય થયો પરંતુ તેની સાથે જ તેમણે જોયું તો પોતાની આગળ દશ વીશ કદમને અંતરે મહારાજશ્રીને તેમણે ચાલતા જોયા. વાઘ બાજુ ઉપર થઈને ચાલેલો થયો, અને ભય સમૂળ નિર્મળ થયું ત્યાં પર્વત તેમણે મહારાજશ્રીને પોતાની આગળ આગળ કેટલેસુધી ચાલતા જોયા. પછી તે અદશ થઈ ગયા. આ વાર્તાની ખાત્રી જેમને કરવી હોય તેમણે આ નારાયણ સ્વામીને પૂછીને કૃત્વી બીજા ખણુ આવા પ્રસંગો છે, જે જે ગરજાને ઈશ્વરજાતી પ્રકટ થશે

જેમને પ્રભુશ્રીના ચમત્કારો જોઈને શંકા થતી હોય તેમને મારે એટલું જ કહેવાતું, છે, કે તો પછી ઈશ્વરના લીલાતનુઓમાં જે વિશેષતા અને જે અનંત જ્ઞાનસામર્થ્ય હોવાનું શાસ્ત્ર અને અનુભવી પુરુષો કહે છે તે ખોટું છે શું ? વળી ઈશ્વરના લીલાતનુઓમાં અથવા ઈશ્વરથી અનંદ ભાવને પામેલા પુરુષોમાં તમામ સિદ્ધિઓ રહે છે, એ વાર્તા ખોટી કે ખરી ? અને જો આવા પુરુષોને સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત હોય તો પછી તે ખરી કે ખોટી ? યોગની જે સિદ્ધિઓનું તે શાસ્ત્રમાં વર્ણન કરવામાં આવે છે, તે શાસ્ત્ર ખરું કે ખોટું ? તાત્પર્ય, કે જેમને આવી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત હોય

છે તેમને આવી બાબતો કંઈ જ બરા નથી પ્રભુની પોતી ને નીડ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત હોવાનું એક પ્રમગે કહેતા હતા.

જગત્ માનો કે ન માનો, પણ લેખ્ય તો આવી અદાથી અને જાને કરેલા અનુભવથી માને છે, કે પ્રભુશ્રીને આ વિશ્વમા કંઈ જ અરમ્ય ન હતું તે જગજ્જ્વલત જગત્ના આથી હતા અને પોતાની છત્રાને અમ આપુ વિશ્વ વરા વર્નાવું હતું હંદરે એક પ્રમગ જણવીને આ પ્રકરણ હુ પૂર કરીશ તે પ્રસંગ સાતગીને કદાચ મેં મેં, લેખ્યને અમિત મગજના પશુ ગણુશે પણ બને તેને તેવા માનો તે પોને તો તેને અને તેણે જે જે પ્રસંગો પ્રભુશ્રીના સંબંધના લખ્યા છે તે સર્વને કેવળ સંબંધિત અને અત્ય માને છે, એટલું જ નહિ, પણ તે પોને માને છે, કે અમુક ભૂમિકા ઉપર જતા તે પોને પશુ એવા જ વ્યતિકરો અથવા જગત્ જેને અમત્કાર કહે છે, તે કરી રાખ્યાને સમર્થ છે.

ન હકેશ્વરના યજ્ઞ વખતે આધ્યુદિ પૂર્ણિમાને દિવસે અમ્રમહાયુ હતું બાર વાગે દિગ્મે જમી લેવાનું હતું પરંતુ તે પ્રમાણે કંઈ રમોઈ થઈ શકી નહિ, અને થઈ હશે તો પણ મેં તે વખત પૂર્વે જમનાનો પ્રભુશ્રીને અને પોતાની સાથેની ખામ મડગીને યોગ આવ્યો નહિ એક વાગ્યાના સુમારે પ્રભુશ્રી માથે ખામ જમનાર મડગી જમના બેઠી તેમા પૂજ્ય શ્રી મોહનભાઈ, શ્રી હનુમ્મખાભ, શ્રી જોગભાઈ, શ્રી મણુભાઈ શ્રી ત્ર્યંબકભાઈ, શ્રી ઈશ્વરભાઈ ની હિંમતભાઈ, તથા બીજી બેચાર મડગી અને લેખ્ય પણ હતા પાનાથી જાણેલા માડવામા આ મડગી જમના બેઠી હતી પીરસાદને જમના બેસંધનો વખત થતા આવ્યો હતો તે વખતે પ્રભુશ્રી બોલ્યા કે “કેમ બાદગો ! આજે આપણે મોડું થયું ખર ? દેટું, તરો કવાક મેં હુ થયું હો ? જે તમને બધ ને જમવાનો બધ આવનો હોય તો આપણે આજે ત્રણ મ્યાક મોડું અહણુ કરીમે ? કેમ મેં જોનતા નથી ? કેમ મણુભાઈ ! તમારી શી છત્રા છે ? જે મડગી પ્રભુશ્રી સાથે જમના બેઠી હતી, તે સર્વ પ્રભુશ્રીને વધાર્યો આજ-

ખતી હતી તેથી કોઈ કંઈ બોલ્યું નહિ. એટલે પ્રભુશ્રીએ ફરી પૂછ્યું, કેમ
અ'વા ! કોઈ બોલતા નથી ! તમારી બધાની મરજી હોય તો આજે
તથા ક્યાંક ગ્રહણ મોડું થાય બોલો કેમ કોઈ બોલતા નથી ? મંડુભાઈ
ગોત્રી ઉઠવા, ના બાપજી ! આપણને શાનો બાધ નડે તેમ છે ? આપશ્રી
સાથે છો પછી અમારે બાધ શાનો ? પ્રભુશ્રી બો'યા બહુ સાર ત્યારે,
જેવી તમારા બધાની મરજી "

આ વચનો જે બાવથી પ્રભુશ્રી બો'યા હતા તે બાન અને તે મુખમુદ્રા
લેખના સ્મૃતિપટક પર હજી યથાવત વિદ્યમાન છે લેખકની ખાત્રી છે,
કે ધણા મનુ'યો આ વાતને ઠગ પહેરના ગપજોની ગણી કાઢશે જ, તે
છતા તે તદ્દન સત્ય હતી, અને પ્રભુશ્રી સર્વ કરવાને સમર્થ હતા, એમ
લેખક સંપૂર્ણ અને દૃઢ શ્રદ્ધાથી માને છે.

x x x x x

પ્ર પ્રભુશ્રી પાસે ધણા રાજાઓ આવતા તેમાના બેરાજાઓની
સાથેના પરિચયનો વૃતાંત મારા બાળવામાં છે જેમાથી
એક અત્ર હું આત્યંત સ્વત્પમા બાળુ વુ છું. " સવત્ર ૧૯૮૦ ના શ્રાવણ-
માસમા પ્રભુશ્રીના દર્શન કરવાને તથા પોતાનામા શુ છે તે બાળવાને ૪
રાજ્યતા ૪ નામના મહારાજ આવ્યા હતા. તેમણે પોતાની સાથેના માણસોને
પીએલ એશને રાખી તેમને પોતાની પાછળ આવવાનું કહીને સાધારણ
વેષમા પોને મળુસર આવ્યા શ્રાવણમાસમા મહારાજશ્રી હુ મેશા આજો
મામ મૈન સેવતા અને ક્રિષ્ણની સાથે બોલતા નહિ. સવારમા આવીને ટેવ
ગૃહના આગળના ઝોરડામા આ મહારાજ સામાન્ય મનુષ્યની પેઠે બેઠા
તેમને કોઈએ પૂછ્યું, કે ભાઈ ! તમે ક્યાંથી આવ્યા છો ? તેમણે કહ્યું,
અમુક ઠેકાણેથી. તમે શી જાને છો ? તો તેમણે કહ્યું કે ક્ષત્રિય કેમ
આવ્યા છો ? તો કહ્યું, કે મહારાજના દર્શન સાર બહુ સાર બેસો હમણા
મહારાજ નીચે ઉતરશે, પણ તમારી સાથે વાતચિત કરશે નહિ કારણ
પોને આ માસમા મૈન સેવે છે. એ પ્રમાણે તે મનુષ્યે કહ્યું તેમણે કહ્યું,

કે બહુ સાર, જેવી ઇશ્વરની મરજી. પણ તે મહારાજ બીજા મનુષ્યો
 કે જે શાંકરને ચળવવાને બીલી સુંટતાં હતાં તેમની સાથે જઈને બીવી
 સુંટવા જાયા. થોડીવારે મહારાજથી નિયમપ્રમાણે ગુરુ ભગવાનનું
 પૂજન કરવાને પધાર્યા. તેમણે પૂજન કરીને એક ચેટ મંગાવી અને તેમાં
 લખ્યું, કે આ તમારી માથે બેસીને જે બીલી સુટે છે તે અમુક રાજ્યના
 મહારાજ છે. મારે તેમને સામન્ય ગણીને તેમની ઉપેક્ષા કરશો નહિ.
 (આવા કોઈ ભાવનું લખ્યું અને જરાબર સ્મરણમાં નથી.) પછી આ
 મહારાજએ પોતાનીને લમણા કંઈ પણ વાતચિત બની શકે, કે નહિ
 તેને મારે પૂછતાં પ્રમુખીએ લખીને જણાવ્યું કે આ માનમાં વાનાં નહિ
 થાય. પણ આવણુ માસ પૂરે થયા પછી થઈ શકે. પછી આ મહારાજ
 પોતાને ગામ પાછા ગયા. આવણુ માસ પૂરે થયા પછી તે પાછા દર્શનાર્થ
 અને સમાગમ મારે પધાર્યા તે વખતે પ્રમુખીના સમાગમથી તે અત્યંત
 પ્રસન્ન થયા. તેમની સામે એક પ્રમગે નીચેપ્રમાણે વાતચિત થયેલી
 જે હું અહીં આપમાં અત્ર પ્રકટ કરું છું.

મહારાજ—આપનું હર મહિને કેટલું ખરચ હશે ?

પ્રમુખી—મારા ખરચને કાંઈ નિયમ નથી. ગમે તેટલું થાય

મહારાજ—તો પણ આશરે કેટલું હશે ?

પ્રમુખી—માસિક ખરચ આશરે પાંચમે હસોનું હશે. નૈમિત્તિકને
 હિસાબ નથી. મારી ધ્યાનમાં આવે ત્યારે હજાર, ખરચું, પાંચ હજાર
 ખરચું, અને હજી વીસ હજાર પણ ખરચું.

મહારાજ—તો મારી આપને એ વિનંતિ છે, કે આપે બીજા ગ્રામ
 ખસેથી એક પણ પેસો ન લેવો, અને આપનું જેટલું ખરચ હશે તે હું
 મોકલી આપીશ.

પ્રમુખી—પણ હું ક્યારે કોઈની પાસે માગું છું કે મારે બીજાની પાસે
 લેવા ન લેવાનું હોય. મારા ગુરુ મહારાજની ઇચ્છાથી મારે જગરે જે જોઈએ
 તે ત્યારે આવી મળે છે, પણ મારે તમારી પાસેથી કંઈ પણ લેવું

પડે ? છતાં આપનો પ્રેમ છે તો તેથી બહુ સતોષ છે. પણ આપે હાલમાં એક પાઠ પણ ન મોકલ્યો. શુરુ ભગવાનની દયાથી બધું ઉત્તમ પ્રકારે ચાલે છે અને મને કોઈ જાતની અડચણ પડતી નથી.

પછીથી આ રાત્રીએ આ સંબંધમાં આગ્રહ કર્યો હતો, પણ પ્રભુશ્રીએ કંઈ પણ નહિ લેવાને સ્પષ્ટ ના કહી હતી.

પછી પ્રભુશ્રી વિશે આ મહારાજાની બાંધિત વધતાં તેમણે પ્રભુશ્રીને પોતાશ્રીના ગ્રાન્થમાં પોતાના સ્થાનમાં આગ્રહથી પધરાવી અમુક દિવસ રાખી તેમજાશ્રીની ઘણી ઘણી સેવા કરી હતી. આ સ્થાનમાં બનેલા અનેક જાણવા જેવા પ્રસંગો છે જે અન્ય સ્થળે પ્રકટ કરાશે. પછી આ રાત્રીએ પોતાશ્રીને યથાશક્તિ અમુક દ્રવ્ય અર્પણ કર્યું હતું જે લેદને પોતે પધાર્યા કે તરત જ તેમાં ખી-તું ઘણું દ્રવ્ય ઉમેરી વિશેષ હજાર રૂપેમાં ખરચીને નાંદોદમાં પ્રથમ ખિંડમાં જળાભ્યાસમાં અતિરુદ્ધ કર્યો હતો અને પોતાશ્રીને મળેલા રૂપઆમાંથી એક પાઠ પણ ધરમાં ન રાખતાં ઉપરા ધરના ખીજા રૂપેમાં ઉમેરી આ અતિરુદ્ધ કર્યો હતો.

ખીજા એક મોટા નૃપતિમાથે પણ પ્રભુશ્રીને પરિચય થયો હતો. તેમનો પણ પ્રભુશ્રીમાં ઘણો પ્રેમ જેવામાં આવતો હતો. આ મહારાજા પણ પ્રભુશ્રીથી બહુ જ પ્રસન્ન થયા હતા. આ પ્રસંગે પણ પ્રભુશ્રીના જીવનમાં એક દિનવિજયજેવો છે, જે હવે પછી ધૃતરેઝા હશે તો પ્રસ્િદ્ધ કરવામાં આવશે. અત્ર આ બે પ્રસંગો જળાભ્યાસનું તાત્પર્ય જૂદું છે. આ મહારાજા પાસેથી જો પ્રભુશ્રીએ રૂચી કરી હોત તો પાંચ દશ હજાર તો શું, પણ જેટલા જેટલે નેટલા રૂપેમાં મગા સહે તેમ હતું. પરંતુ આરંભથી જ પ્રભુશ્રીએ તેની કોઈ રૂચી કરી ન હતી, અને તેના પરિણામે જ તેમને પ્રભુશ્રીની વિદ્યમાનતામાં કંઈ પણ અર્પણ કરી મદાન પ્રેમ પ્રાપ્ત કરવાની જાન નહિ કંપન્ન થા દોષ એમ જણાય છે.

આ બે પ્રસંગો અત્ર જળાભ્યાસ પ્રયોજન એ છે, કે પ્રભુશ્રી રાત્રી દ્રવ્યને નિષિદ્ધ મળતા તે મદા અન્યથા કરનાર છે, એમ પણ પ્રભુશ્રી

પ્રસંગે કહેતા આ રાજ્ય દ્રવ્ય નિર્મિત છે, એ મળધમા પ્રત્યુત્તરીએ મહા-
ભારતના મહત્તરિઓના મળધના એક પ્રમગપ્રતિ દટિ કગની હતી,
જે પ્રસંગ અત્રે નીચે મહાભારતમાંથી પ્રકટ કરવામાં આવે છે

યુધિષ્ઠિર પૂછવા લાગ્યા—હે પિતામહ ! આજીવોને જુદા જુદા પ્રકારના
દાનો આપે છે તે દેનાર અને મહત્તર કરનારઓમાં મેલુ વિશેષ છે ?
હીન્મ જોત્યા—જે આજીવુ સારા માણસઓ દાન લે છે તથા નમ્રગ નમ્રથી
દાન લે છે તેમાં ગુણવાન વિશે થોડો દોષ છે પણ નિર્ગુણ વિશે તો જુડે
જે હે ભારત ! આ દેશજો વૃષાદર્ભિ અને સપ્તાર્ષિઓના સવાદરૂપ આ
પ્રાચીન ઇતિહાસ કહુ છું કરમય, અત્રિ, વસિષ્ઠ, ભરદ્વાજ, ગૌતમ,
વિશ્વામિત્ર, જમ્ભવિ અને મતી અમરધતિ તે સર્વની ગાડા નામે કામ
કરનારી (દાસી) હતી અને એનો ભર્તા પશુસખ શૂદ્ર હતો તેઓ સર્વ
પૂર્વે સમાધિવડે સનાતન ધર્મ લોખને મેળવવા તપ કરતા થકા આ
પૃથ્વીમાં ફરતા હતા હે કુન્નદન ! એ પછી જેમાં ક્રુધા મુક્ત લોક દુ એ
હરી પ્રાણી વાળો થયો હતો તે મોટી અનાવૃષ્ટિ મગ્ધી થઈ ત્યારે પૂર્વે મધ
પણ મદમાં શિબિ રાજના પુત્ર કૈભ્યે ઋત્વિજોને પ્રથમ પુત્ર આપ્યો
એ વખતમાં અપ આમુખવાળો સમર્થ એવો તે મરણ પામ્યો અને
ક્રુધાથી સતાપ પામેના તેઓ તેને વિદીવળી ઉભા રહ્યા પછી હે ભારત !
ક્રુધાથી પીડા પામેના ત્રેવ ઋષિઓના યજ્ઞમાનના પુત્રને પ્રાચુરહિત
જોઈ થાળીમાં પકાવવા લાગ્યા આ રીતે અભરહિત થએલા આ લોકમાં
આત્માને રક્ષણ કરવા ઇચ્છતા એવા એ તપરિવજો અન્નને કારણે દુ ખિત
જતિને પામ્યા હતા એ પછી માર્ગમાં ફરનારા, પૃથ્વીને પાળનારા રાજા
શિબિના પુત્ર વૃષાદર્ભિએ પમવતા, કવેશ પામતા તે ઋષિઓને જોયા.
વૃષાદર્ભિ જોત્યા—હે તપોધનો ! દાન ત્યારે છે અને લેનારને પુષ્ટિ થાય છે
માટે મારી પાસે જે ધન છે તે મારો માગનારો આજીવુ મને પ્રિય
જ છે વાસ્તે હું તમને હજાર અપ્યર, એકેક સર્વમાં શીઘ્ર આલનારી, સ્વેત
શેમનાળી, ઉત્તમતાવાળી થોડીઓ આપુ, કુવીન, દુરધર, સર્વથી ધોળા

લાખ ખગદ આપુ, પણ તમે આ ન બક્ષણુ કરવા લાયક વસ્તુમાં આવે.
બાવ ન કરો; હું તમને ચોપણુ માટે શું આપું ? ઋષિઓ બોલ્યા—હે
ગજન ! રાજાઓનું દાન, મધના સરખું અતિ સ્નાહવાળું, અને જેની
ઉપમા અગાધ તેવું છે, તે જાણનાર છતાં તમે અમને શા માટે લોભાવવાનું
કરો છો ? દેવતાઓના સમઠરૂપ આ ક્ષેત્ર બ્રાહ્મણોને આશ્રય કરી રહ્યું છે.
(મતનખ બ્રાહ્મણો સર્વ દેવરૂપ છે), માટે નિર્ભય તપવડે પ્રસન્ન
થયેલાં એ દેવતાઓને પ્રસન્ન કરે છે આ લોકમાં ક્યારેક પણ દિવમર્મા
બ્રાહ્મણનું જે તપ થાય છે તેને મળેલું રાજાનું દાન અગ્નિની પેંડે બાળા
નાખે છે માટે હે રાજન ! નિરંતર તમારું દાન મહિત કુશળ થાઓ
અને ઋષિઓ (ઇચ્છાના પાને) ને મરું આપો, એમ કહી તેઓ ખીજે
ગમે આવતા થયા. તે મટામણું માસ કાચુ જ હતું. અને આહારને
ઇચ્છનારા તે મરું તેને ત્યજ્યા પછી વનમાં ગયા. તે મમથે રાજાએ
મોકલેના એના મંત્રિઓ વનમાં જઈ ઉખરાના ફળોને ગોધી તેઓને
આપના બાગ્યા પછી તેમના આકરોએ ખીજા ફળો મુલ્યું મન્યમાં નાખી
આપ્યા અને તેઓને આપ્યા તેમની સમીપ દોડ્યા, એવામાં અગ્નિએ બારે
છે, એમ જાણી કહ્યું, કે આ ફળો ગ્રહણ કરવા યોગ્ય નથી; અમે મંદ
વિજ્ઞાનના નથી અમે મંદ બુદ્ધિવાળા નથી. આ સોના-સાળા છે એમ
જાણીએ છીએ, એ સમજનારા છીએ, અને જાગીએ છીએ. અહિ આ
લીધેન (દાન) મરણ પછી મરવા ઉદયવાળું થાય માટે મરણ પછી
મુખને ઇચ્છનારાએ અહિ દાન લેવા યોગ્ય નથી વસિષ્ઠ બોલ્યા—મે
મોટાર જેટલું, હજાર મોટાર જેટલું તથા ધણું દાન લેનારા અતિ પાપિ
ગતિમાં પડે છે કરમખ બોલ્યા—પૃથ્વીમાં જે ચોખ્ખા, જલ, સુન્દર, પશુ,
અને ત્વિગ્રો છે તે સર્વ એકને સપૂર્ણ નથી માટે વિદ્વાને ગાતિ રાખવી
સરદાર બોલ્યા—જે રીને ઉત્પન્ન થયેલા જલિને પામના રૂઝ મુગલું
શિગડુ પગ વધે છે તે રીને પુરુષની પ્રાર્થના (ઇચ્છા) થયું વધતી જાય
છે, માટે લેમના મુખની માના નથી. ગૌતમ બોલ્યા કે—ને દ્રવ્ય લોકમાં

નથી કે જે લોખને સપૂર્ણ કરે, મળ્યું કે સમુદ્રના સરજો પુરપૂરે પથ
 પરાતો નથી વિશ્વામિત્ર જોયા—કામનાને દેવનારાની જ્યારે કામના
 વધે છે ત્યારે પાડી એને બીજી વાણી રૂપ કામના બાણની પેડે વિધે છે
 જમદગ્નિ જોયા, કે દાનમાં જે સયમ (નિયમ) રાખવો તે જરૂર તપને
 ધારણ કરે અને અદિ લોખ પામનારા પ્રાણજન્ય તે ધન બટ ઘાય છે
 અમૃત ધતી જોયા—ધર્મને માટે દ્રવ્યોનો જે સચય કરવો તે એક મતથી
 માનેનો છે, પણ આ લોકમાં દ્રવ્યના સમૃદ્ધિ તપનો મગ્ગ ઉગમ છે
 જાંડા જોની—જે આ ઉગ્ર ભયથી મારા આ અતિ બળવાન માનેકો બ્હીએ
 છે, ત્યારેકુ એથી અધિક દુર્બળની પેડે કરે છુ પશુસખ જોત્યો—વિધર્મમાં
 જે પરમપદ નથી તે પરમપદને પ્રાપ્ત્યો ધન માને છે, મારે વિનયને
 અર્થે (શિખવા માટે) સારા વિદ્યાળની યથાયોગ્ય ઉપાસના કરે છુ નરપિએ
 જોત્યા કે જેની આ પ્રજા છે અને જે આ રીતે કપટ્યુક્ત રહો આપણને
 આપે છે તેનું દાન સાથે કુરાળ યાજ્ઞો કરીએ જોત્યા કે આ પ્રમાણે કહી
 જેઓના મધ્યમાં સુવર્ણ નાખેલું છે તે રહોને ત્યજી જેઓએ વ્રત ધારણ
 કરેનું છે એવા તે સર્વ નરપિએ બીજે ગયા મરિએ જોત્યા—હે પૃથ્વીના
 પતિ તમારા કપટની શકાથી તેઓ તે રહોને ત્યજ્યા પછી બીજે મામે જ
 ગયા તે તમને વિદિત થાઓ આ પ્રમાણે તે નોકરાએ કશું ત્યારે તે સામળાને
 વૃષાદર્ભિ કોષિ ભગયો અને તેઓ સર્વનો બદનો વાળવા ઘેર ગયો જદને
 તીવ્ર નિયમમાં રહેના તે રાજાએ હોમવાયોગ્ય અગ્નિમાં સરખરવાળા
 મંત્રોથી એક એક આહુતિ હોમવા માડી તે અગ્નિમાંથી લોખને ભય
 કરનારી કૃત્યા ઉત્પન્ન થઈ, તેનું નામ વૃષાદર્ભિએ “વાતુધાની” એમ
 પાડ્યું તે કૃત્યા કાળ રાત્રીની પેડે એ હાથ જોડી ઉભી રહી અને વૃષાદર્ભિ
 રાજાને શુ કરે, એમ કહેવા લાગી. વૃષાદર્ભિ જોત્યો—જા, સાત નરપિ
 અરંધની, દાસીના પતિ, અને દાસીના નામને મનથી ધારણ કર અને
 તેમના નામને જાણી એ સર્વને નાશ પમાડ તેઓ નાશ પામે ત્યારે
 જ્યા તારી હજી હોય ત્યા જજે તે સ્વરૂપાળી “વાતુધાની” તમે

કહ્યું તેમ કરીશ, એમ પ્રતિજ્ઞા કરી જ્યાં તે મહાપિઓ ફરતા હતા તે વનમાં ગઈ. બીજા બોલ્યા હે રાજા ! હવે અત્રિ વગેરે મહર્ષિઓ તે વનમાં મળી તથા ફોળને ખાતા ફરતા હતા. મછી તેઓએ અતિસ્થૂળ, ખખા, હાથ, પગ, મુખ, અને પેટવાળા, સ્થૂળ અંગોવાળા તથા કુતરાની સાથે જતા પરિવારને જોયો. તે સર્વ અંગોથી વધેલા, શુભ પરિવારને જોઈ અમંદર્તાએ ઋષિઓને એવું કહ્યું કે તમે આવા યશી નહિ. વસિષ્ઠ બોલ્યા—અહિં આપણું જેમ સાયંકાલ અને પ્રાતઃકાલે હોમવાયોગ્ય અગ્નિ હોત્ર ન હોમેલું છે તેમ એને નથી. તેથી તે કૂતરાસહિત જાડો છે. અત્રિ બોલ્યા—જે રીતે આપણું વીર્ય કુધાવડે નાશ પામેલું છે અને દુઃખે અધ્યયન કરેલું પણ નષ્ટ થયું છે તે રીતે એને અહિં નથી તેથી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. વિશ્વામિત્ર બોલ્યા—આપણી પેઠે અહિં નિરંતર શાસ્ત્રરૂપ (શાસ્ત્રમાં કહેલો) ક્ષય પામેલો ધર્મ આને નથી. વળી આજસુ, કુધામાં તત્પર અને મૂર્ખ છે તેણે કરી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. જમદગ્નિ બોલ્યા—જે પ્રમાણે આપણને વર્ષના અન્ન અને બજતણનો ચિત્તમાં વિચાર છે તે પ્રમાણે આને અહિં નથી તેણે કરી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. ગૌતમ બોલ્યા—આપણી પેઠે ત્રણ વર્ષનું (અંતિ જીવનું) ત્રણ દોરથી સાંધેલું એક એક દેહનું મૃગનું ચર્મ નથી તેણે કરી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. કશ્યપ બોલ્યા—આને આપણી પેઠે ચાર સહોદર (સગા ભાઈઓ) “ આપો આપો ” એમ માનનારા નથી તેણે કરી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. સુરદાસ બોલ્યા—આપણી પેઠે આ, શુદ્ધિરહિત, અહમંધુ (આહમંધુ જેવા) ને સ્ત્રીના આરોપથી થયેલો શોક નથી તેણે કરી કૂતરાસહિત સ્થૂળ છે. સીધમ બોલ્યા—જે પછી તે પરિવાર (સંન્યાસી) ને ઋષિઓને જોઈ કૂતરાની સાથે ન્યાય (લોક રીતિ) પ્રમાણે તેની પાસે જઈ લાંબો સ્વર્ગ કરવા લાગ્યો. અને વનમાં કુધાને નિવારણ કરનારી સેવા પરસ્પર જણાવી તેઓ સાથે જ રહેવા લાગ્યા. વળી એક નિઝય અને એક કામચળા મળી, ફોળને તોડી મહત્ત્વ

કનારા તેઓ વનોમાં ફરવા લાગ્યા. એક વખતે તેઓએ ઘાટ વડેથી વીંટા-
 ઝેલી, પવિત્ર જળ અને નિર્મળ પાણીવાળા, સુંદર, બાળ ચૂર્વના શરી-
 મરખી ગોબાવાળાં કમળોથી ગોબતી, વૈદ્ય મણિના વર્ણસરખી, કમળની
 પાખડીઓવડે વિટાએલ, જળના સમૃદ્ધ (જળના જથ્થા) ને મેનનાગ
 નુદા પ્રકારવાળાં પદ્મિઓવડે યુગ્મ, એક જેનું દ્વાર છે એવી, કાલ્પ-
 રહિત, ન લઈ શકાય તેવી, અને જેમાં ઉતવાનો માર્ગ મારો છે એવી
 કમલિની (કમળની વેલ) દીગી તે કમલિનીને તૃપાદર્ભે મોકલેલી, વિકાસ
 સુકત દેખાવવાળી “ યાતુધાની ” એ ગીતે વિખ્યાન થયેલી કૃત્યા રક્ષણ
 કરતી હતી. તે કૃત્યએ સાચવેલી કમલિની પામે કમળતત્તુ સાથે પશુસખ
 જોઓનો સદાય છે એવા તે સર્વ અર્પિઓ ગયા. તે વખતે ને મહર્ષિઓ તે
 ખરાબ દેખાવવાળી કમલિનીના તીરમાં રહેલી, તે યાતુધાની કૃત્યાને જોઈ
 બોલ્યા કે એકલી તુ દેણુ ? દેને અર્થે રહેલી છે ? શુ પ્રયોજન છે ?
 અને કમલિનીના તીરનો આશ્રય કરી તુ શું કરવા હ-છે છે, તે કહે
 યાતુધાની બોલી—હે તપશ્વ ધનવાળા તુ જે છુ તે છુ. ’ તમારે મોઢરીને
 પૂછવું નહિ તમે સર્વ મને કમલિનીની રક્ષણ કરનારી બણો. ઋષિઓ
 બોલ્યા અમે મર્વ બખથી પીડિત જ છીએ અને અમારી પાસે બીજું
 કશું નથી માટે તમારે મત હોય નો અમે મર્વ કમળના તત્ત્વો લેઈએ
 યાતુધાની બોલી કે—અહિ હરાનવડે હચ્છાથી કમળના તત્ત્વો મહણુ કરો
 પ્રથમ મને એક એક નામ કહી પછીથી મહણુ કરો, વાર લગાડો મા
 લીભ બોલ્યા—તે યાતુધાની કૃત્યાને ઋષિઓના વધને હચ્છનારી
 બણી કુધાબ્ધત આત્માવાળા અગ્નિ તે મમથે વચન બોલ્યા.
 અગ્નિએ કહ્યું—હે ગોબને (ગોબનારી) જે પાપથી ગદ્દા કરે તે અગ્નિ,
 અને જે હમણા રાત્રીમાં ત્રણ વાર નથી બણુતો તે અરાત્રી અથવા
 પાપથી ગદ્દા કરે તે ત્રણ અરાત્રિ કહેલ છે. માટે અરાત્રિ અને અર્ચ
 એજ મારું નામ બણો. યાતુધાની બોલી—હે મહા કાતિરાળા, તમે
 મારી પાસે જે કહ્યું તેમ નથી, હું જે ધારણુ કરાય એવું છે માટે બોલો,
 કમલિનીને કાઢે ઉતરો. વસિષ્ઠ બોલ્યા—હું અતિ વસુવાગો અટકે

અણિમા સિદ્ધિયાગો આત ઉતમ છું અને વસનાગોચ સ્થાનોમાં વમું
 છું મારે વસિષ્ઠ (અતિવમુગ્ધાન) પગ્ગાથી અને વાસ (વસવાથી) થી
 મને વસિષ્ઠ એ રીતે જાણો. યાતુધાની બોલી-દુઃખે કરી જેના અક્ષરો
 કહેવા છે એવો આ તમામ નામનો નિશ્ચય છે, એ ધારણ કરાય તેમ નથી
 મારે જાણો, કમલિનીને ત્રિ ઉતરો. દશપદ્યો-યા-હું કુમ કુળ પ્રત્યે
 દશપદ્ય નામે પ્રાહ્લય એટલે અંતર્યામીરૂપે કરી શરીરોને પાળનાર,
 છત્રરૂપે કરી ભોજનાનાર અને પ્રહારૂપે કરી લય પમાડનાર છું. કુમ એટલે
 સૂર્યરૂપ છું અને કારા પુષ્પાની પુષ્પતાથી કશ્ય (દિગ્ધિમાન) છું,
 આ મારા નામ ધારો. યાતુધાની બોલી છે મહાધુતે-જે રીતે આ નામ તમે
 મારી પાસે કહ્યું, એમ નથી, દુ ખે ધારણ કરી શકાય એવું છે મારે જાણો.
 કમલિની પ્રત્યે ઉતરો. સરદાજ બોલ્યા-હે શેખરને (મુહરી) હું પુત્ર ન
 હોય તેઓને, દેવતાઓને, પ્રાહ્લયોને, અને બાવનિ, પોષું છું
 તેથી સરદાજ છું. યાતુધાની બોલી-દુ ખે જેના નામના અક્ષરો કહેવા છે
 એવું તમારા નામનું નિશ્ચય છે. એ મનથી દુ ખરડે ધારણ કરાય મારે
 જાણો. કમલિની પ્રત્યે ઉતરો ગૌતમ બોલ્યા-હે કૃત્યે, હું યાતુધાની, હું
 ધન્વિયોને જીતનાથી સ્વર્ગ અને પૃથ્વીને નિષ્ક્રમ રાખનાર છું, ધૂમરહિન
 અગ્નિના જેવો છું, તમારામાં પ્રણને જેવાથી ભીજાએ જેવું દમન ન
 થાય એવો છું, મારે મને ગૌતમ જાણો યાતુધાની બોલી-હે મહારાને
 જ રીતે તમે મારી પાસે આ નામ કહ્યું એ ધારણ કરી શકાય એમ નથી
 મારે જાણો. કમલિની પ્રત્યે ઉતરો વિશ્વામિત્ર બોલ્યા-હે યાતુધાની,
 વિશ્વદેવ (પ્રહ્લાદના દેવો અને ધન્વિયો) મારા મિત્ર રૂપ છે. અને હું
 ધન્વિયોનો મિત્ર છું તેથી મને વિશ્વામિત્ર એ રીતે ખ્યાતિ પામેશે જાણો.
 યાતુધાની બોલી દુ ખે કરી જેના અક્ષરો કહેવા છે એવો તમારા નામનો
 નિશ્ચય છે, એ ધારી શકાય તેમ નથી. મારે જાણો, કમલિની પ્રત્યે ઉતરો.
 જમહર્ષિ બોલ્યા-હે શેખરને (કદાચિ) જેમા દેવોનું મજન કરાય
 છે એવા અગ્નિના પ્રાહ્લયથી હું થયો છું, જેમ જાણો અને તેથી
 જમહર્ષિ એમ પ્રસિદ્ધ છું, મારે મને માનો. યાતુધાની બોલી છે મહાધુતે

જે રીતે નમે આ નામ મારી ખામે કૃષ્ણ એ ધારણ કરી શકાય એવું નથી,
 માટે જાઓ કમલિની પ્રત્યે ઉતરો. અરંધતિ બોધ્યાં—અગ્નિની પાછળ
 પડેતો, પૃથ્વી, અને સ્વર્ગમાં રહું છું તથા બર્થાના મનને અનુસરું છું
 તેથી મને અરંધતી એમ જાણો. ચાતુધાની બોલી—દુઃખે જેના અક્ષરો
 કહેલા છે, એવો આ તમારા નામનો નિશ્ચય ધારણ કરી શકાય તેમ નથી
 માટે જાઓ કમલિની પ્રત્યે ઉતરો. ગંડા બોલી—એ અનસમંભવે
 (અગ્નિ, થી થયેલ) મુખના એક ભાગમાં આ ધાતુને ગંડા એ રીતે દર્શ
 છે તે ઉપા બાગે કરી ગંડા એ રીતે મને પ્રસિદ્ધ થયેલી જાણો. ચાતુધાની
 બોલી—જેના અક્ષરો દુઃખથી બોલેલ છે એવો આ તમારા નામનો
 નિશ્ચય ધારણ કરી શકાય તેમ નથી માટે ચાવતાં ધાઓ અને કમલિની
 પ્રત્યે ઉતરો. પશુસખ બોલ્યો—હે અગ્નિ સંભવે (અગ્નિથી થયેલ)
 હું પશુઓ (હવે) ને જોઈ રંજન પાડું છું, નિરંતર પશુઓનો સખા
 છું તેથી મારું જોણું નામ પશુમખા છે એમ જાણો. ચાતુધાની
 બોલી દુઃખે કરી જેના અક્ષરો કહેવા છે એવું તમારું આ નામ છે
 એ ધારણ કરી શકાય તેમ નથી માટે જાઓ કમલિની પ્રત્યે ઉતરો.
 શુનઃસખ બોલ્યો—હે ચાતુધાની, આ લોકોએ જે રીતે દુઃખ દર્શ
 ઉત્સાદ પામતો નથી, ખરું મને સુનીયોના સખા ધામે. ચાતુધાની બોલી—
 હે દ્વિજ, સદેહવાળા વાણીવડે આ નમ્રતા નામના નિશ્ચયનું બોધનું છે,
 માટે હરી હવે તમે જે નામ દોષ ને કહે

કરી કમલિની ને તીરે નાખી જળવડે તર્પણ કરવા લાગ્યા. એ પછી તે જળપાસેથી ઉભા થઈ સર્વ શ્રેષ્ઠ પુરુષો બહાર આવ્યા; પણ તેઓએ કમળતંતુઓ દીકા નહિ ઋષિઓ બોલ્યા—કેણે કુરે કુધાથી વ્યારત, પાપ કર્મવાળા અહાર ને ઇન્દ્રિયનારા આપણા કમળતંતુઓ લીધા ! આ રીતે શંકા પામેલા તે શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો એક બીજાને પૂછવા લાગ્યા. અને હે અરિકર્શન, તેઓ સર્વ દરાવ કરવા લાગ્યા. વળી તેઓ સર્વ ‘હીક’ એમ કહી તે જ વખતે સાથે ભુખથી પીડા પામેલા અને અતિ યાદેલા મમ દેના લાગ્યા. અત્રિ બોલ્યા—જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે પગવડ ગાયનો સ્પર્શ કરે, સૂર્યની સામે લઘુચંકા કરે અને અનધ્યાયોમા અધ્યયન કરે. વસિષ્ઠ બોલ્યા જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે લોકમા અનાયાસવિષે ભણે, કૂતરાઓને ખેંચે અને પરિવાજ (સન્યાસી) છતા કામચત્તિનાળો થાઓ જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરે છે તે શરણાગતને હણે, પોતાની પુત્રીથી (તેનું મૂલ્ય લઈ) આજીવિકા ચલાવે અને કૃપણથી અથવા ખેડૂથી અથોને ઇન્દ્રિય કરવપ બોલ્યા જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે સર્વ ઠેકાણે બધુ બોલે, ચાપણુનો લોપ કરે, અને ખોટા સાક્ષાપણુને પામે. જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે ૪થા માસને ખાનાર થાઓ, ૫થા દાન કરે, અને દિવસે સ્ત્રી પામે નાઓ. ભરદ્વાજ બોલ્યા—જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે કુર, તથા સ્ત્રી જાતિ અને ગાયોવિષે ધર્મને ત્યજનાર થાઓ, અને બ્રાહ્મણને પણ મુદ્દ કે પાદમા છુતે. જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે ઉપાધ્યાયને નીચે કરી ઋદ્ધ અને યજ્ઞવલ્કે ભણે તથા ખડના અગ્નિમા હોમ કરે જમદગ્નિ બોલ્યા—જે કમળતંતુઓની ચોરી કરે છે તે પશુપાત્ર વિદ્યા ફેકે, ગાયને હણે, અને દ્રોહ કરે તથા ઋતુવિના મૈથુન પામે. જે કમળતંતુઓની ચોરી કરે છે તે દૂધયોગ્ય, ભાર્યાવડે આજીવિકા ચલાવનાર દર જેઓના બધુ છે એવો અને વૈતવાન થાઓ તેમ એક બીજાનો અતિથિ થાઓ. ગૌતમ બોલ્યા—જે કમળતંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે એક દુવાવડે જેમા

જેમાં આશ્રવિકા ચાલતી હોય તે ગામમાં વસનારો જે બાલક શરીરો પતિ હોય તેની સમાન દોષપણને પામે. વિદ્યામિત્ર બોલ્યા—જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે ગતિરહિત, બહુપુત્રવાળો થાઓ અને એના છત્રનાં બીજા લોકો એના શુદ્ધ (પિતા વગેરે) અને દાસોનું બરણ પોષણ કરે. જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે વેદના સમૃદ્ધવાળો છતાં અપવેત્ર સમૃદ્ધિવડે અદંકરી, અને ખેડુત છતાં મત્સરવાળો થાઓ. જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે રાજાનો પુરોહિત, વર્ણકામમાં ફરનારો ચાકર, અને ન યજન કરાવવા ચોથ જાતનો ઋત્વિક થાઓ. અર્ધધતી બોલ્યાં; જે સ્ત્રી કમળના તંતુઓની ચોરી કરનારી છે તે નિત્ય સાસુને પરાભવ પમાડે, બતાંથી હંદમ થાઓ અને એકલી બાદ થાઓ. જે સ્ત્રી કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે. તે તાતિઓ (નાતીકાઓ) ના ધરના મંથમાં રહેલી દિવસાગ્રત વખતે માથવો ખાઓ; તેમ ન બોગરવા કાયક (જેની પેતિ બગડેલ છે એવી) વીરને જાણનારી થાઓ. ગંડા બોલી—જે સ્ત્રી કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે સદા બોલે બોલે, બંધુઓ (સગાં) સાથે વિરોધ કરે, અને મંથવડે કન્યા આપે. જે સ્ત્રી ચોરી કરનારી છે તે પોતે અન્ન રાંધી ખાઓ, દાગીર-શુભા જુની (જુદ) થાઓ અને ખરાબ કર્મવડે માત પામે. પશુમખ બોલ્યા—જે કમળના તંતુઓની ચોરી કરનાર છે તે હિતમ જન્મરહિત, નિર્ધન, દેવતાઓની પાસે ન નમનાર અને દાસ્ય થાઓ. શુન.મખ બોલ્યા—જે કમળના તંતુઓ ચોરનાર છે તે બ્રહ્મચર્યને ન પાળનારા હોદાગને અથવા અધ્યર્થને દીકરી આપે અથવા વિષ અથવા વેદને બહુ કદાગ થાઓ. ઋષિઓ બોલ્યા—હે શુનઃસખ તમે જે આં શપથ કર્યો (સમ ખાધા) એ બાલકોને પ્રિય છે માટે તમે સર્વના કમળતંતુઓની ચોરી કરી છે. શુનઃસખ બોલ્યા—અહિં નાખેલા ભક્ષ પદાર્થને ન જોતાં કરેલા કર્મવાળા તમેજે જે કહ્યું તે સત્ય છે. પણ એ મિથ્યા (ખોટું) નથી. મેં કમળના તંતુઓની ચોરી કરી છે. હે પાપરહિત પુરો, મેં સંતાડેલા આ કમળના તંતુઓ જુઓ, આ રીતે મેં આપ ભગવાનોની પરીક્ષા

સાઝ કર્યું હતું હું તમારા સર્વની રક્ષાઅર્થે આવેયો છું, કારણ કે આ અતિક્રૂર, વૃષાદિબિંબે મોટનેની ચાતુષાની તમાગ વધને છ્વનારી હતી હે તપોધનો ! મેં એને હણી હેનિત્રો, આ દુષ્ટ, પાપી, અગ્નિથી ધયેની તમને હણી નેથી (તેમ જાણી) હું આરોનો છું તમે મને ઇન્દ્ર સમજો હે આત્મજો, એવ ન કરનાથી સર્વ કામનાને આપનાગ, અક્ષય લોભ તમને પ્રાપ્ત થયા છે માટે શિષ્ઠ અહિથી ઉઠો અને તે લોકને પામો ભીષ્મ મો યા-ત્યારે પ્રસન્ન થયેના સર્વ મહર્ષિયો " હીઠ " એમ ઇન્દ્રને કહી દેવતાઓના અધિપતિની સાથે જ સ્વર્ગપ્રત્યે ગયા. આ પ્રભાણે તે કાળમા ધમ્મી મુધાનડે યુક્ત એવા એ મહાત્માઓને બહુ પ્રકારવાળા બોજોએ ફરી પ્રાર્થના કરેન છતા લોભ કરતા ન હતા તો સ્વર્ગને પામ્યા, માટે સર્વ અસ્થાત્રોમા પુરો વોજનો ત્યાગ કરવો હે રાજન્ ! અ ઉત્તમ ધર્મ છે માટે લોભને ત્યજવો જે નર આ સારા અરિતને સમુદ્ધાવમા કહે છે ને અર્થને ભોગનાગ થાય છે અને દ ખો પામનો નથી વગી એના પિતૃ ન્હવેઓ તથા દેવતા પ્રસન્ન થાન છે અને એ મનુ' ન મ્આ પત્રી વશ, ધર્મ અને અર્થનો ભાગી (ભાગનાજો), થાય છે

પ્રિયન્તે પિતૃશ્ચાસ્ય ઋપયોદેવતા સ્તવા ॥

યશોધર્માર્થમાગીચ મરતિ પ્રેત્ય માનના ॥ ૧૪૯ ॥

इति श्री म० ब० आ० दा० विपश्चैः शोषाच्छाने त्रिखण्डितमोऽध्याय ॥ १५१ ॥

× × × × ×

આ પ્રસંગ એ વાર્તાને ગણાને કે જે સ્મૃતિરંગો ભયર હું । અને લીધે બુખના દ ખથી અ ય ત પીકતા છના તેમજો રાજન્યનો અને રાજ્યના અન્નનો સીકાર થયો નહોનો, અને ને સર્વનો ત્યાગ કરોને તે આગળ આત્મા હતા ગ્રન્થગુ દ્રવ્ય નિપિદ્ધ હોય છે, એ આ પ્રસંગ સૂચવે છે

પ્રજુશ્રીના જીવનના નિયમો.

૧ પોને હમેશા સમારે આહુત્યુદ્ધે દેતા પ્રકૃતિ નરમ હોય તોપણ પોને આ નિયમનું અપનન થવા દેતા નહિ

૨ પ્રાત્ર કાને વ્યવહારના ગમે તે કામ હોય તે ગેરવા દઇ સૌમ્યતાનું શરીરે સંધ્યાવદન કરતા તથા જપનપ કરતા પોતાના આખા જીવનમાં પોને નિયમિત તપોમય જીવન ગાળતા પોતાના આખા જીવનમાં એક પણ દિવસ પોને આ સમઘમ પ્રમાદ સેવ્યો નથી નરમ પ્રકૃતિમાં પણ પ્રાત્ર માનનો સમય પોને હજીવિતનમાં જ ગાળતા

૩ કેઇ ગામ જવાનું હોય ત્યારે મધ્યા અને જે કંઈ જપતપ દગ્ધાનો નિયમ હોય તે કરીને જ પોને ગમ જતા રાત્રે મે ત્રણ વાગે ઉઠીને પણ પોતાનો કમ પોતે સાધી લે અને પંજી ગામ પધા

૪ વ્યવહારના બીજા મર્થ પોને કરતા તે માત્ર નામના જ પ્રધન-પણે ઉપાસનામય અથવા તપોમય જીવન પોને ગાળતા

૫ પોતે અખડ આનંદ અને મસ્તીમાં રહેતા

૬ કોઈના આગળ પણ દીનના દાખવતા નહિ, કે કંઈ કોઈના આગળ ચાલના કરતા નહિ હાથર પોતાના ધરમાં બેઠા જે કંઈ મેળવે તેથી સતોષ માનીને પોને આનંદમાં રહેતા

૭ વ્યાપાર, કે તોકરી વગેરે કંઈ ન કરતા માત્ર આહારો ગાળવું જોઈએ તેનું જ જીવન પોને ગાળતા

૮ નિદ્રાનો સપૂર્ણ જલ્ય કરેનો પોતાના જીવનમાં જાણીને દિવસે જમ્યા પછી વિશ્રાંતિમાં પોને સૂતા પણ તે સહજ સમય જ સૂતા તે વખતમાં પણ તે ઉઘટા નહિ. પણ સ્વરૂપમાં વિશ્રાંતિ લેના રાત્રે ગમે તેના મોડા સૂતા હોય તો પણ પોતાને પણ ચાર વાગે ઉઠવાનો સમય થાય એટલે તરત ઉઠી જતા

૯ અમુક ઠેકાણે આમ છે એને તેમ છે, અમુક આવો છે અને તેવો છે, એ પ્રકારની કોઈ વ્યક્તિની કે કોઈ પંથની કે કોઈ ધર્મની પોતે પોતાના આખા જીવનમાં કદી પણ નિંદા કે ટીકા કરી નથી કે પોતાની સમક્ષ પોતે કોઈ ખીજને પણ તે પ્રમાણે કરવા દીધું નથી. પોતે બધા અને પોતાનું કર્તવ્ય ભનું, એ માર્ગે પોતે વળા છે.

૧૦ પ્રમુશ્રીના આશ્રમમાં મોટા મોટા શેકીઆઓ અને રાજાઓ આવતા પણ તેમના આગળ કોઈ જાતની સ્પૃહા પોતે કદી રાખી નથી, પરંતુ નિ સ્પૃહપણે જ પોતે વર્ત્યા છે. પોતાની પાસે આવનાર ગરીબ હો, કે શ્રીમાન હો, પરંતુ માત્ર તેનું કલ્યાણ કરવું, એ જ પોતાનું પ્રિય ન હતું.

૧૧ લોભ કે અસતોષ પોતાના જીવનમાં પ્રવેશવા પામ્યો ન હતો હમણાં પોતે નિર્વોભ અને સતુષ્ઠ રહેતા.

૧૨ મેઠની પામેથી યાચનાથી, મુક્તિપ્રયુક્તિથી, નટખટતાથી, કે ખીજ કે ઝપટ રીતે પોતે પૈસા કઠાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો નથી. અદુષ્ટથી જે આવી મળે તેથી પોતે સતોષ માનના. આપણા ગુરુ સમર્થ, આપણા ગુરુ અનંત સલાહના અધિપતિ, પત્રી આપણે શીદ મેઘના આગળ માંચના કે દીનતા કરી પડે, એ પ્રમાણે પોતે કહેતા.

૧૩ પોતે ગૃહસ્થાશ્રમી હોવાથી પરણાવનાતા પરતાવવાના ન્યાત વ્યવહાર વગેરેના અનેક પ્રસંગે પોતાના જીવનમાં પ્રાપ્ત થયા હતા જ્યારે જ્યારે આવો પ્રમગ આવે ત્યારે પોતે જરાપણ સંકેચવિના પુતકળ ખરચ કરે. હજારો રૂપિયા પોતાના જીવનમાં પોતાની પાસે આવ્યા હશે તથા ગયા હશે, છતાં આશ્ચર્ય એ હતું, કે પોતે કદી પૈસાને અડતા નહિ કે જે પોતાના ચરણમાં પૈસા મૂકે તો પોતે તેને અડે નહિ. જે કોઈ પાસે હોય તે લેઈ લે અને જીવરદા, કે જેમને આપનાના હોય તેમને આપે, પણ પોતે કદી સદ્મીને હાથ અડકાડે નહિ, એક પ્રસંગે પોતે વાસદ તરફથી મનુસર વડોદરા થઈને પધારતા હતા હું વડોદરા સ્ટેશને દર્યાન કરના ગેરો ત્યારે

હું પીયોલ મધી પોતાની સાથે વાર્તાવાપ કરનો કરનો ગયો હતો બીજી ગાડીમા પીયોલ રોશનેથી ખાજા આવી શક્યાની મવડ દેવાથી હું પ્રભુશ્રીની સાથે ગયો હતો. પીયોલ રોશને ઉતવાં એટલે એક આનકમ દ'પ્રભુશ્રીને મળ્યા જતી હતી તેમણે તેણે રહેવાના પાટા ઉપર જ પોતાનું દુ ખલતુ તે કહી દીધું પ્રભુશ્રીએ તેનું ઘરે તે સમાધાન કર્યું. બાઈએ એક રૂપિયો પોતાના ચણામા મૂક્યો વાત થઈ ગયેલા પ્રભુશ્રી આગળ આવવા વાગ્યા અને રૂપિયો ત્યાંજે ત્યાં જ રહ્યો. પછી મેં તે રૂપિયો ઉપાડીને સાથે ક્રેઈ હતુ તેમને આપ્યો, આ પ્રસંગથી મને ખબર પડી, કે પ્રભુશ્રી વજ્રમીની છાત્રો મ જે ગહે છે, છતા તેનો પોતાને સ્પર્શ થના દેતા નથી

૧૪ નિરભિમાનતા પ્રનના જેવી તો બીજો ક્યાયે જોવામા આવી નથી, અને આનશે નહિ પોતાના ચણામા અનેક સિદ્ધિઓ નિવાસ કરતી હતી તથા પોતે અનત જ્ઞાન ઐશ્વર્યયુક્ત હતા છતા પોતે એટલી નમ્રતા રાખતા કે કંઈ કરવાની વાત નહિ પોતે એક માધારણ મનુષ્ય હોય તે પ્રમાણે વર્તે બાઈ હતો કંઈ બચ્યો નથી, હુ તો એક માધારણ માણુમ છુ, એ પ્રમાણે જોતા તેના આગળ જોલે એક પ્રસંગે જોડાદરાના રોશને ઉતવાં હતા તે પ્રસંગે તેઓશ્રીની માથે મે ધાટકે સાહેબ સાથે હતા. તે વખતે ખેડના એક અમનદાર પણ મે. ધાટકે સાહેબ સાથે હતા, જે પ્રભુશ્રીને જાણતા ન હતા. મે ધાટકે સાહેબે અચેજમા તેમને કહેના માણુ, કે He is my revered Guru, the Maharaaj of Mahara &—આ મારા પૂજ્ય શુર છે, તે મનુસરના મહારાજ છે ત્રિ વિ એટનામા પોતે વચમા જોવી ઉઘ્યા, કે હુ નો એક ગરીબ બ્રાહ્મણ છુ સાહેબ ! મારામા એવુ કંઈ નથી, વિ. દમ કે અભિમાન પોતાના જીવનમા જગ પણુ પ્રવેશી રહ્યા નથી

૬૫ પોતે હમેશા સાદો વેષ પહેરે ખામા સાદા ગામડીઆ જોડા, સાદુ ધોતીયુ એક ખડી અને માથે ધોળો ફેટો. આ પોતાનો પરવેષ

હોતો. મોટા રાજા પાસે પણ પોતે આ જ વેપે જતા. તેમના વેપ ઉપરથી કોઈ જ ન કળી શકે કે આવા સાદા અને સાધારણ ખંડેરવેપમાં અનંત ધનમાંકના અધિપતિ છુપાઈ રહ્યા હશે.

૧૬ દુષ્ટ હો, ખાપી હો, કેગમે તેવો હો, પણ પણ તેના ઉપર ગ્રેમ અને દયા રાખના. સર્વમાં પોતે પ્રભુશુદ્ધિ રાખતા અને સર્વ પ્રભુની જ મૂર્તિ. એ છે, એ પ્રમાણે માનતા. પોતાનાં નેત્ર જ એવાં હતા, કે તેમને પ્રભુ વિના બીજું કંઈ જણાતું નહિ.

૧૭ પોતે હંમેશા સાત્વિક આહાર જમત હોઈ, લમણ, કુમળી વગેરે પદાર્થો પોતે ખાતા નહિ.

૧૮ ખાલ શુદ્ધિ પોતે બહુ ઉત્તમ પ્રકારે પાલન કરતા. જ્યારે જ્યારે સ્નાન કરે ત્યારે ત્યારે ધોએલા વસ્ત્ર પોતે ધારણ કરતા.

૧૯ સત્ય બોલવું, પ્રભુનું મનથી ચિંતન કરવું, વગેરે જેનો જેનો આત્મ શુદ્ધિમા સમાવેશ થાય છે તે સર્વ પોતે કરીને આત્મ શુદ્ધિ પશુ પાલન કરતા.

૨૦ સાક્ષાત્ જોઈ પ્રભુ ભાષે જ ક્રેદન કરતા તેમ જ કોઈના દોષ ક્રેદન કદી પ્રભુ જણાવતા નહિ.

૨૧ ગુરુમાં ઈશ્વરશુદ્ધિ પોતે રાખતા. ગુરુ એટલે સાક્ષાત્ ઈશ્વર એવો પોતાનો ગુરુવિષે ભાવ હતો પ્રભુની ગુરુભક્તિ તે પ્રભુના જેવી જ હતી. તેને કોઈની ઉપમા આપી શકાય તેમ નથી જે કંઈ કરે તે બધું ગુરુને માટે કેમ ન કરતા હોય તેમ જણાય. ધરમા કાંઈ નવિન ખાવાનો પદાર્થ આવ્યો, કે ગુરુ મહારાજને ધરાવ્યાવિના તેનો ઉપયોગ થાય નહિ. ધરમા સારી સારી રસોઈ પ્રસંગે પ્રસંગે થાય તે પણ ગુરુમહારાજને માટે જ કેમ ન થતી હોય તેવી રીતે અત્યંત સ્વચ્છતાથી અને કાળજીથી પેાતે કરાવે, અને ગુરુમહારાજને ધરાવે, અને પછી જે કોઈ પોતાના આશ્રમમાં આવ્યા હોય તેમને જમાડીને પોતે કરે. ખર્ચ તો ખીજાને જમાડવાથી

જાણે શુભહારાજ તે જન્મના હોય તેમ માનીને બીજાને તે પ્રસાદ જમાડે. પોતે જગે ખગ, પણ તેમાં પોતાને કંઈ જાતનો મોહ ન મળે. જે કંઈ થઈ તે બીજાને મારે જ થઈ. પોતે પ્રમગે વધારે જન્મના, પણ તે એટલા મારે કે બીજા મંડળા સાથે એકી હોય તેને જમાડવા.

૨૪ દેવને નેવેદ ધરાબ્યાવિના પ્રભુ કદી કશું જ જન્મે નહિ. પોતે પૃથ્વી પીએ, કે જમ્યા પછી બીજા વખતે બીજું કંઈ ખાવાનો પ્રમગ આવે તો પ્રભુને અર્પણ કરીને પૃથ્વી પ્રભુના પ્રસાદતરીકે જ પ્રભુ તેના સ્વીકાર કરે.

આ સંબંધમાં એક પ્રસંગે મને પ્રભુશ્રીએ કહેલું, કે આપણે જે કંઈ ખાઈએ પીએ તે સર્વ પ્રભુને ધરાવીને પ્રભુના પ્રસાદતરીકે ખાઈ પીઈ, એટલે તેથી આપણને અનેક લાભ થાય છે. જે આ નિયમનું આમહથી નિત્ય પાલન કરે છે, તેના ખાવાપીવામાં કદાચ એર આવે છે નો પણ તે અમૃતરૂપ થઈ જાય છે, પાંડિતજી !*

* આવી એક પ્રસંગ પ્રભુશ્રીના જીવનમાં બન્યો પણ છે. ધણું કરીને સંવત્ ૧૯૫૪ ની સાલમાં પ્રભુશ્રી આમણગામે પધાર્યા હતા. પ્રભુશ્રીનો પ્રભાવ એવો, કે ન પોતે ભાષણ કરે કે ન એવી બીજી પ્રવૃત્તિ કરે, છતાં જ્યાં જાય ત્યાં લોકોના ટોળેટોળા પોતાની ખસે આવવા લાગે. આ નિયમે આ ગામમાં, પણ અનેક સ્ત્રીપુરુષો પ્રભુશ્રીની પાસે આવવા લાગ્યાં. આ ગામમાં-પંચનું જેર વિશેષ હતું અર્થાત્ તે પંચના ઘણા અનુયાયી આ ગામમાં હતા. આ પંચના નેતાઓને લાગ્યું, કે જરૂર આપણે પંચ ત્રુટી જશે, અને આ મહારાજને બધા માનવા લાગશે, કે તેમની કંઈ માંધવા માડશે. પ્રભુશ્રીએ કદી પણ પોતાની કંઈ કોઈ માંધી નથી, કે પોતાનો પંચ સ્થાવવાનો કદી પણ પ્રયત્ન કર્યો નથી, તે છતાં પોતાના પંચના અનેક મનુષ્યો પ્રભુશ્રી પાસે સત્સંગ કરવા આવવા લાગ્યાં તેથી આ લોકોને પોતાનો પંચ ત્રુટી જશે, એવો ભય થયો. તે પંચના મુખ્ય મનુષ્યોએ તેથી પોતાના પંચની એક-બાજી પણ બાંધીને આ

૨૫ સાજસવાર દેવગૃહમાં દેવપૂજન તથા નિર્ધારિત આરતિ કરવાનો પ્રભુશ્રીના આશ્રમનો રિવાજ હતો. મેં દેવપૂજન તથા આરતિ ન કરનાર

વાર્તા સમજાવતે તથા તેને પાચમે રૂપે આ આપવાના કરીને પોતાને ઝેર આપવાનો નિશ્ચય કર્યો તોલો દોઢ તોનો સોમ ૧ આ લોમેઝમે લાવી આપ્યું, અને આ બાઈ પાંચે પ્રભુશ્રીને આગ્રહથી પોતાને ઘેર જમવા પધારવાનું આમત્રણ કુગવ્યુ પ્રભુશ્રીએ તેનો આગ્રહ જોઈને તેનું આમત્રણ સ્વીકાર્યું. બીજે દિવસે પ્રભુશ્રી ટેલીફ મડળી સાથે જમવા પધાર્યા બાઈએ છુટો લાડુ બે પ્રમારનો કરી રાખ્યો હતો. એક ઝેરવાળો અને બીજો ઝેરવિનાનો ઝેરવાળો લાડુ પ્રભુશ્રીને પીરસ્યો અને ઝેરવિનાનો લાડુ બીજા મડળીને પીરસ્યો. ઝેરવાળો લાડુ જોઈલો પ્રભુશ્રીને પીરસ્યો હતો તે જમી રહેતા થોડા વધેરો હતો. તે પ્રભુશ્રીએ બાઈ પાંચે માગી લીધો કે વખતે તે રહે તો બૂનથી બીજા મેઢના ખાધામાં ન આવે. પ્રભુશ્રી આ ઝેરવાળો લાડુ શુરુ ભગવાનને ધગવીને જમી ગયા. જમીને બધી મડળી મુખમે આવી થોડી વાર પછી પ્રભુશ્રીએ પ્રભુદાને બોલાવીને કહ્યું, કે જુઓને મારા શરીરમાં આ શુ થાય છે. આ શરીરનો રંગ કેમ બદલાતો જણાય છે. મને ઝેર ખનગવ્યુ જણાય છે. માટે ઘી હોય તો નાવો. પ્રભુદા ઘી લા મા તે પોતે પી ગયા અને પછી પોતાના પનગની આસપાસ એક આથર બધાવીને કહ્યું કે અમુક વખતસુરી તમે અને મેં બોલાવશે નહિ પોતે આસન વાળીને આ પનગ ઉપર અમુક વખતસુધી બેસ. બધાને લાગ્યું, કે અમુક નેમેએ પ્રભુને બાઈ પાંચે સોમન ખનગવ્યુ હતું તેની તેમણે તપાસ કરી તો તે વાનની તેમની ખાત્રી થઈ પછી પોતાના જે સેવમે હતા તેમણે પ્રભુશ્રીને કહ્યું, કે એ રાત્રને અમે મારી નાખીશું, હોવાના નથી રાહતી આખો અમે ફોડી નાખીશું, વગેરે વગેરે પ્રભુશ્રીએ કહ્યું કે તેમાં એ બીચારીનો શુ દોષ ? તમે એવું કશું જ ન કરતા છતાં તમે તેને મારી નાખશો તો હું તેને જીવતી કરીશ, અને તમે તેની આખો મોડી નાખશો તો હું એને દેખતી કરીશ કહે છે, કે

હોય તો પોને જાને દેવપૂજા કરે અને આરતિ ઉતારે. પોને આગનિ ઉતારે ત્યારે બહુ જ ભક્તિમાયથી ઉતારે. દેવ અને શુદ્ધિવેનો પોનાનો બાવ અવર્ણનીય દનો.

આ બાધ આંખે ઓછું દેખતી હતી તેને પ્રભુશ્રીએ આ પ્રસંગ પછી દયા કરીને દેખતી કરી હતી અહો ! પ્રભુની દયાને શાની ઉપમા આપીએ ? આજા દુહા 'અને પાપી લોકો ઉપર પણ પ્રભુ દયાનું વર્ણન કરે છે, એવા તે અનુપમ દયાળુ છે! બામણુજામા પામે એકકલાવાર નામના એક પીર છે, ત્યાં મ-એ ચોરી કરી હોય તો ચોરો ને તે ત્યાં લેઈ જાય છે, અને ત્યાં તેને ત્યાં રહેજો ફરી પીર ઉપર ઉતારીને ચોખ્ખા ચવરાવે છે, અને જો તેણે ચોરી કરી હોય છે તો તે ચોખ્ખાનો રંગ સાફ થાય છે, એવી દોષ માન્યતા ત્યાં ચાલે છે; તેથી પોતાને આ બાધએ ઝેર ખવરાવ્યું છે કે નહિ તેના નિર્ણય કરવા માટે આ મેવક લોકો તેને તે પીર પામે ખીજ દિવસે સવારે લેઈ જવા લાગ્યા. પ્રભુશ્રીએ જાણ્યું, કે ત્યાં જવાથી આ બાધ દોષવાનું ઠરશે, અને નકામું ધાધન થશે, તેથી ચાલે હું પણ નમારી સાથે આવું છું કહીને પોને પણ તે બધાની સાથે ગયા. ત્યાં જઈને ત્યાંના કઢીરને ખાનગી રીતે મગીને તે બાધને પીર ઉપર ઉતારેલા નહિ, પણ ખીજ ચોખ્ખા ખવરાવ્યા, કે જેથી તેનો રંગ સફેદ નીકળ્યો અને બાધ નિર્દોષ ફરી સર્વ મંડળી પાછી મુકામે આવી. પછી આ સેવકોએ પોને પધારેલા તેથી ગામની ચોરાસી કરી અને તે ચોરાસીમાં આ બાધનું નોતરું કાપી નાખ્યું. પ્રભુશ્રીને આ વાર્તાની ખબર પડતાં પોતે કહ્યું કે આ બાધને તમે નોતરું નહિ દો અને તે જ્યાં સુધી જમવા નહિ આવે ત્યાં સુધી હું જમનાર નથી. પછી તે બાધને પ્રભુએ નોતરું દેવરાવ્યું અને તે આવીને જમી મગતેની ખાત્રી કર્યા પછી પ્રભુશ્રી જમ્યા !

આ સોમવતી અસર પ્રભુશ્રીના શરીરમાં છેક ઉવટસુધી રહી હતી અને ક્ષણે પણ પ્રભુ તેમ, મરચાં વગેરે ખાધ શકના નહિ અને જરા દંધ ઉપ્પુ પદાર્થ ખાધામાં આવે નો પોતાના શરીરમાં તરત જ ગરમી

૨૬ પોતાના સંબોધમાં બહુ જ સ્વચ્છતા રખાવે, જાતે જમીને જોઈ આવે અને કાળજીથી ધોવરાવી લીધાવીને સ્વચ્છ રખાવે.

૨૭ આ સારું અને આ નહારું, એવો બેદરબાવ પોતાની વૃત્તિમાં વસ્તુતઃ ન છતાં પોતાને ઠીક નથી લાગતી એવી બે વસ્તુઓ જણાતી હતી, એક ચાહા અને બીજી બીડી. રસોઈઓ બીડી પીનાર હોય તે પોતાને ન પસંદ ન હોવાથી પોતે કેટલાક વખતથી પોતાનું રસોડું જૂદું કરાવ્યું હતું. તેમાં પણ બ્રાહ્મણ બીડી પીએ તો તે પ્રભુશ્રીને ગમતું નહિ, એમ જણાતું હતું.

૨૮ પરસ્પરી સંબંધમાં પોતાના આશ્રમમાં કદી વાત થતી નહિ. માતૃવત્ જ પરસ્પરીને પોતે ગણતા, પ્રભુશ્રીના આશ્રમનું વાતાવરણ બહુ જ પવિત્ર હતું. સ્ત્રીઓની મર્યાદા પોતાના આશ્રમમાં બહુ જ ઉત્તમ પ્રકારે સચવાતી હતી.

૨૯ વર્ણાશ્રમને પોતે બહુ માન આપતા અને પોતાના આશ્રમમાં વર્ણાશ્રમ ધર્મનું પાલન બહુ જ ઉત્તમ પ્રકારે ચલું હતું. તે છતાં પોતાનો પ્રેમ અંત્યંતે પરંપણુ ગહેતો હતો. પોતાને ત્યાં જન્મણુવારના પ્રમંગ આવતા ત્યારે ગામના તમામ અંત્યજને પોતે જે બીજાને જમાડે તે જ જમાડતા. કેઈ અંત્યજ કંઈ પૂછવા આવ્યો હોય તો તેને પ્રમથી તેનું ઉત્તર દેતા અને અંત્યજને પણ પોતાને પોતાના દુઃખનો માર્ગ પૂછવાને હંમેશા આવતા. પોતે સ્વસ્થપ્રવસ્થાનને શાખ્યા ત્યારે મનુસરના દેશમંગી પણ પુષ્કળ રહ્યા હતા. બણેલા કેઈ કેઈ દેશએ તો પ્રમુના વિરહની

જણાતી. આની ઉપચુતાને સીધે પ્રભુશ્રીને દશ અંગીઆર વાગે જમવા જોઈતું હતું. વધારે મોડું ચાપ તો શરીરમાં ધણી ઉષ્ણતા જણાતી હતી. તે છતાં ગુરુશ્રીના નિમિત્તના ઉત્સવને પ્રમંગે તથા બ્રહ્મજોગનના પ્રસંગે પોતે રાત્રે અંગીઆર વાગ્યામંથી જુખ્યા રહેતા હતા.

દયિતાઓ પણ બનાવી હતી, જે સ્થગસદ્રિયને લીધે પ્રસિદ્ધ થઇ ચકી નથી.

૩૦ દાન આપવું, યજ્ઞ કરવા, અને જમાડવું, એ ત્રણ દિવાળી પ્રભુશ્રી બહુ જ કરતા હતા. કેટલું દાન આપ્યું હશે, અને કેટલાં મનુષ્યો પોતે જમાડ્યાં હશે તેની ગણતરી થઇ શકે તેમ નથી.

૩૧ પ્રાણીમાત્ર ઉપર પ્રભુશ્રીનો અપાર પ્રેમ રહેતો હતો. પોતે દુઃખ વેડીને પણ ખીજવું દિત કરતા.

૩૨ ગાય અને ઘાઘણો ઉપર પ્રભુશ્રીનો પ્રેમ વિશેષ જોવામાં આવતો હતો.

૩૩ પરાન્ન જમવું પોતાને પ્રિય ન હતું. ન છુટકે જ પોતે પરાન્ન જમતા. તેમાં જે અનીતિ, અધર્મથી દ્રવ્ય સંપાદન કરતા હોય, જે દીકરીઓનો પેમે લેતા હોય, જે ભગવાનથી વિરુદ્ધ હોય તેવાનું તો ન છુટકે જ પોતે જમતા. પાણીસરખું પણ આવડા લોઢિના ધરતું ન પીએ.

૩૪ પરગામ પધારે ત્યારે સવારે સાત વાગે ઘેરથી જમીને નીકળે. રસ્તામાં અર્થાત્ આગગાડીમાં કંઈ પણ ખાય નહિ, અને પાણી પણ ન પીએ. જ્યાં ઉતરવાનું હોય ત્યાં ઉતરે ત્યારે સ્નાન કરીને રસ્તામાં પહેરેલાં કપડાં પસાળામે ખીજાં ધોએલાં કપડાં પહેરે ત્યારે પાણી પીએ, કે જમે. ધણે દૂર જવાનું હોય તો પણ આ નિયમનું પોતે પાલન કરે. ઉનાળાનો દિવસ હોય અને રાત્રે યુકામે પહોંચવાના હોય, તો પણ આ નિયમનો ભંગ કરે નહિ.

૩૫ જ્યાં પધારે ત્યાં દેવને નૈવેદ્ય થયું છે, કે નહિ તેની તપાસ કરીને પછી પોતે જમે.

આ સંબંધમાં ગામનું નામ બરાબર સ્મરણમાં નથી,—પણ નડીઆદ હો, કે ખીજનું ગામ હો,—પણ એક પ્રસંગે એક સર્જનને પ્રભુશ્રી સાથે નીચે પ્રમાણે વાર્તા કરતાં મેં સાંભળ્યા હતા. તેમણે પોતાને ત્યાં એમ ન્યાતનો

પ્રસંગ હશે તે સંબંધમાં વાર્તા કરતાં કહ્યું, કે મહારાજ ! કંસાર ખુટી પડ્યો, અને બે ત્રણ વખત નવો રાંધવો પડ્યો. મહારાજશ્રી એ કહ્યું, કે ભગવાનને તમે નૈવેદ્ય નહિ ધરાવ્યું હોય. પેલા સજ્જને કહ્યું, હાજી તેમ જ થયેલું. પણ પછી યાદ આવતાં ભગવાનને નૈવેદ્ય ધરાવ્યું. પ્રભુએ કહ્યું, કે પછી ખુટ્યું હતું ? પેલા સજ્જને કહ્યું, કે નાજી, પછી નવો કંસાર ન કરવો પડ્યો.

૩૬ ન્યાય નીતિથી જે દ્રવ્ય સંપાદન ન કરતા હોય, જે દીકરીઓનો પૈસો લેતા હોય, જે પાપકર્મ કરતા હોય, તેવાઓનો પૈસો પ્રભુ લેતા નહિ. છતાં બહુ આગ્રહથી આવ્યા લોકો પોતાને પૈસા આપે તો તેમાં ધરના બીજા પૈસા ઉમેરીને પોતે યજ્ઞયાગાદિમાં તેને વાપરી નાખે. પરાન્ત જમવામાં અને પારકો પૈસો લેવામાં પોતે બહુ જ કાળજીવળા જણાતા.

૩૭ ચાહા, પાન, સોપારી, કે કોઈ પણ પ્રકારનું પ્રભુશ્રીને વ્યસન ન હતું. જમ્યા પછી કંઈ જ ન ખાતા, કોઈ આપે તો બે કશુ ઇન્સાફમીના જ માત્ર પ્રસંગે લે.

x

x

x

x

x

૧. સરેલના X નામના દિવાન નીચેપ્રમાણે પોતાનો અનુભવ લખી જણાવે છે.

પ્રારબ્ધાનુસાર અમે બે મિત્રજીવોનું આ સુખદુઃખમિશ્રિત મૃત્યુ-લોકઉપર અવતરણ થયેલું. સ્નેહ નો પિતાપુત્રનો, માતાપુત્રનો—અરુ શિષ્યનો પણ દોષ સદે છે, પરંતુ પતિના મૃત દેહને ચિતામાં મૂકી સદેહે ભગ્નોભૂત થનાર સ્ત્રીઓનાં, અને માનમિક સ્થિતિમાં જ હજી વિવાહિતા થયેલ સ્ત્રીને ન જોતાં દેહ ત્યજનાર ચંદ્રપીડના જેવાં દૃષ્ટાંતો જોતાં, દંપતિસ્નેહમાં જ વિધાતાએ ઉચ્ચતર એકસ્થાન યોજવાની અવધિ બનાવેલી જણાય છે ! મને તેમ દોષ, હું બૂઝનો હઠશ, વિધાતાને પરવડતું કરે, પરંતુ અમે બે મિત્ર હવે તો દંપતિરૂપે જ યોજનામાં હતાં. અઠ્ઠાવિશ વર્ષની ઉંમરે, દસ બાર સારે મારે સ્થળેથી વિવાહમાટે માગ્યાં આવેલાં તેમાંથી મેં જાતે જ સંપૂર્ણ તપાસના પરિણામે આ સ્ત્રી જીવને પાત્રોતરીકે સ્વીકારેલ; અને ભવિષ્યે પણ પુરવાર કર્યું કે જગતમાં કરોડો સુખી કુટુંબો હશે તેમા પણ અમે ઉચ્ચ પંક્તિમાં હઈશું. મને કહેવામા આવતું કે—અઠાવીશ વર્ષે તમે તો પરણ્યા છો, પરંતુ અઠાવીશમે વર્ષે જ મારે તો આ મૃત્યુલોક ઉપરથી પ્રમાણ કરવાનું છે. હું આ વાતને હસી કઢાડતો !

અઠાવીશમે વર્ષે વિદ્યાનુદાકરોની સારવાર છતાં, ચારપાંચ માસની એક બાળકી મકી, લીવરના દરદૃથી સને ૧૯૨૦ માં જોતો દેહાંત થયો. આ બનાવને લીધે ઘટા આઘાતને, મારી કચડીને મેં હૃદયમાં જ પૂરી રાખ્યો, અને રડવા કૂટવાના ફજોલા બંધ કરવા માટેનો ઉપદેશક હોવાથી, એક બાળકની પેઠે આર્તસ્વરે રૂદન કરવામાંથી બને તેટલો મને પોતાને બચાવ્યો. બાલ વેળે, જમવને જાણે કંઈ જ નથી બન્યું એમ બતાવવાનો ટોંગ કર્યો. દિવાસના કાગળો આવેલા તેના જવાબમાં એવી મતલબના પ્રત્યુત્તરો મોકલ્યા કે:—

“ જોકે કરવો મિથ્યા છે. શાસ્ત્રો પોકારી પોકારીને કહે છે કે—અનેક જન્મે આપણે કરેલાં કર્મોના સંચયમાંથી એક જન્મ ધારણ કરવા પુરતું પ્રારબ્ધ લઈને અમુક જીવ મૃત્યુ થોક ઉપર આવે છે. આપણા પોતાના જ કર્મ ઉપર સુખી દુઃખી હોવાનો વિધાતાનો અટલ નિયમ છે. માટે સતત સત્કર્મમાં જ પ્રવૃત્ત રહેવું. ઉગ્ર તપ—પરોપકારમિશ્રિત સત્કર્મોથી જ અવિધ્ય સુખી થઈ શકે છે. ”

અરે ! ત્યાંથી ન અટકતાં, તેવા જ મૃતલબ્ધની નવલકથાઓ લખવા માંડી ! પરંતુ હૃદયમાં સંતોષ ન અનુભવે. મને સંકલ્પ વિકલ્પ એ થવા માંડ્યા કે મૃત્યુ પામેલાં સ્નેહીઓ મારે તેમની—જીવ મારે પ્રભુએ મરણ પછી શું સ્થિતિ થાશે હશે ? ક્યાં રૂથાન મારે તે રહેતા હશે ? વખત કેમ ગાળતા હોવા લાગ્યા ? આપણને તે સંભારતાં હશે ? આ તોમ જ્ઞાસારોથી, હીન—પારસી—શ્રીગિત વગેરે ધર્મનો તત્ત્વવેત્તાઓએ આ વિષય ઉપર લખેલાં પુસ્તકો મેં ગોચી વાંચ્યા તેમાં life after life; life beyond death; “Return after death” x વગેરે પુસ્તકો જોયાં. તે ઉપરાંત ‘Talking with the dead’, ‘spiritual messages’ વગેરે ઉપરના સાહિત્ય વાંચ્યું. અહીંવડેને આશરે આ એક પ્રકારની લગ્નની ચાલી હશે; અને તે દરમ્યાન ઉપાધિવાજા ધંધાની સાથે આ લગ્નની વિધાનરૂપે ચાલ્યા જતી. એવામાં વડાદેશી પંડિતજીનું મોસ્ટ કાડ આપ્યું ! અને તેમાં એવાં મનવ્યવસ્થા હક્કેષ જોયો કે—“ તમે કોઈ મિત્ર છો જોકે વાતચીત કરવા દરોહો રાખો છો ? તેમ હોય નો મને મળશે ? ” ધન્ય પ્રભો ! આ મારા હૃદયની વાર્તા પંડિતજીએ શી રીતે જાણી હશે ? મુજરાતની પ્રજાને ધર્મ—માર્ગમાં ઉપદેશ આપવા કટિબદ્ધ થયેલા જુગ ઉપદેશકેમાના તે એકાંતે એમ હું જાણતો. પણ જીવનભરમાં નેમના દર્શન નો મય ન હતા. મને એકમ લાગ્યું કે એકાદ તોર એણીસને સીગલ, સામેનો સીગલ ન જાણવાથી ઘેટી પાપકાળ્યા કરે, અને આખરે તે સાંભળે

x “ પૂર્વજન્મ ” ઉપર અંગ્રેજીમાં નવલકથા છે

એવો કંઈક કિસ્મો આમા બન્યો ! તીવ્ર તપના અદ્ભુત પગક્રમો વાન્યા છે. તેમ તીવ્ર જીતાસા પશુ માનસિક સંદેશા, વિશ્વભરમા પગેચાડી શકે તેની શક્યની સિદ્ધિ નહીં લાગી—માત્ર તે જીતાસા અતિ પવિત્ર હોવી જોઈએ, તેમ તે એકાગ્રતાપૂર્વકની જોઈએ, તે શિવાય તેમા ખીજ શક્તિ જણાતી નથી

હું તો સામનો જ પાંડિત્યને મળવા વડોદરે ગયો એ મેં હશે ? ક્યા હશે ? ઘેર મળશે કે કેમ ? એ વિચારો સ્ટેશન પર આવતા, ત્યાંના એકદ્રાવેનર્સ લૉન્ગમા મુખમ કર્યો પછી પૂછ્યો પૂછ્યો જૂતડીને ઝાપે પડિતજીની આંશીસમા ગયો પણ તે ન મળ્યા છતાં એક બાજકે અને એક નો ૩ કહ્યું કે—હમણા આવશે જેમો હું સહજ નામીપામ થયો અને બગરમા ગયે. વડોદરામા મેંધને જોળખતો ન હોવાથી, તાઈમેરી કયા હશે, જેમવાના જાહર સ્થળો મ્યા હશે એ જાણતો ન હોવાથી એક મીનેમામા જાંધને ખેડો તેમા મારા ચિત્તને જે કંઈ ભાગ પો વાયો હશે તે ઉપરથી એટલું જોનામા આવ્યું કે—એક મિત્ર ખીજા મિત્રને ઘેર જાય તે ત્યાં ન મળે ! એટલે ખીજો મિત્ર પહેલાને મળવા જાય તે તેને ઘેર ન નહે ! એમ મેંહી વખત જૂત જૂવામણી જેવું દીકું—કટાણીને પાછો પડિતજીને ઘેર ગયો એટલે એઓ મને મળના લૉન્ગમા ગયેનાતુ જાણ્યું આખરે અને તેમને ઘેર મળ્યા અને મવારમા મનુભર જવાતુ નક્કી કર્યું

વડોદરેથી સાનેક વાગે તે નીકળતી ટ્રેનમા નીકળી બે ત્રણ સ્ટેશન પછી એકાદ સ્ટેશન આવે છે ત્યાંથી આશરે બે માઈલ આનીને મનુસર જવાય છે અને ત્યાંથી આનીને નીજના મારી શારીરિક ગતિ પડિતજીની સરખામણીમા મને કંઈક પ્રમાણમા હીક લાગતી હતી પણ જ્યારે અને આવવા માણ્યું ત્યારે પડિતજી તો જાણે ઉડતા હાય તેમ વેગપૂર્વક પગ ભરતા નેવા અને હું પાછા પાછા આવતો હોનાથી થોડો વખત તેમને

મારે માટે થોડાં પડતું મને એ ભૂમિ પૂર્વ જન્મની કંઈક પરિચિત જણાઈ ! મથુરાથી વસાવન જતા એવી જ કંઈ પરિચિત ભૂમિ જેવામાં આવી હતી તેનું આ સ્થળે સ્મરણ થયું પડિતજી સાથે પૂર્વ જન્મનો કંઈક સંબંધ હોય, અગર એક વિદ્વાનનું એ સૌજન્ય હોય, પણ તેમની સાથે કંઈપણ અપરિચિતપણું ન લાગ્યું

અમે મજીસર ગયા મહારાજશ્રીના દર્શન કર્યાં. ઘણી સાક્ષાત્ સાથે, સત્યયુગસમા હૃદયપૂર્વકના અતિથિસત્કારનો અહીં પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો. મનુષ્ય માત્ર પ્રત્યેના મહારાજશ્રીના સ્નેહથી ખેંચાઈ આવતા દર પાંચ દશ મીનિઁ આવતા પુનઃ પુનઃ પ્રણામ કરી રહેલા મનુષ્યો અને તેમના શ્રદ્ધાપૂર્વક પૂછાતા પ્રશ્નોની ઘટના અને આ હાહાકાર કલિંગમાં સહજ અવનવી લાગી મને લાગ્યું કે-જેમ પાણીનું મોં પરખ હોય છે જે મનુષ્યની તૃપ્તિ ક્ષણભર જોડી કરી શકે છે તેવું જ હૃદયની તૃપ્તિનું અને સંસારના કનેશન પડી બર મરે મૂકી ધર્મમાર્ગમાં પ્રયાણ કરનાર મુમુક્ષુઓમાટે મહારાજે આ એક પ્રકારનું પદ્મ માડેલું છે

જન્મવાની વિધિ પણ જેટલી સાદી તેટલી શ્વેત્ર । સૌ સૌને તેમની યોગ્યતા મુજબ સ્થળ આસન વગેરેની યોજના બધી જાણે સ્વયં-મેવ Automatic ચાલતીજેમ જન્મના માટે પત્રાણીમાં જેટલા મેગીયાથી જોજન પૂરે થાય તેટલું જ પીરસાયું । ત્યાં નહિ આગ્રહ કે અત્યાગ્રહ પ્રેમમય વાતાવરણમાં જ શાકશાસ્ત્રી પણ પૂછે એટલું જ નહિ પણ જોજનને અંતે જાણની ક્ષમતા થઈ જાય, એટલે શબ્દો-આરની જરૂર વગર ખારણુ આગળ જ “ જાણ જોઈએ છે ? ” કહી પીરસાવવામાં આવી.

જન્મના પગલે અમદાવાદ-વીરમગામ મુજબની મોં જોર આવેલા હોવાથી મહારાજશ્રી તેમની સાથે વાતચીતમાં સહાયના હોવાથી બે અઢી કલાક હું પડિતજી સાથે વિવિધ નિયતો હિપર વાર્તા ચલાવેના બેઠે લા

ભગ સાહાય્ય પછી મને પોતે બોલાવ્યો. તે વખતે અમારી વાતચીતનો સાર હજી પણ મારા સ્મરણમાં છે:—

મહારાજશ્રી—કહો તમારે શું પૂછવું છે ?

.....પ્રભો ! આ સહિ લોકો આપને પૂછી પૂછીને ગભરાવે છે. એથી આપનો ગભરાતા જણાતા નથી, પણ મને લંબાણની ભીતિ બહુ લાગે છે. કૃપા કરી, મને કહો, કે ગાંધીજી મારે છુટશે ?

મહારાજશ્રી—જુઓ ! એવા પ્રશ્નો અમને ન પૂછવા જોઈએ. પોલીટીકલ બાબતોથી અમે અમને નિરાળા રાખવા માગીએ છીએ. એનાં કારણોમાં પણ ન કિતરશો. જે પૂછવા ખાસ આવ્યા હોય તે પૂછો ને ?

.....ભવે પ્રભો ! આપની જેવી ઇચ્છા બીજું પૂછું છું કે—મારી સ્ત્રી ગત યયા પછી “ જીવો કયા ને કયા ક્ષેત્રોમાં અમલ્ય કરતા હશે, એ વિષય પર મારે જાણવું—

મહારાજશ્રી—તમારે તેમને મળવું છે ? હોય તો પૂછો તેમને શું પૂછવું છે ?

.....પ્રભો ! શી ખાતરી થાય કે તે મારા સમીપે જ છે ? અને હોય તો તે કેણું હશે ? તે જ કે બીજું ?

મહારાજશ્રી—સાબજીો તેમની સુખાકૃતિ હું વર્ણવું તેવી હતી ? (અહીં મહારાજશ્રી મરનાદના મહોત્સવી જણે છપ્પી પ્રત્યક્ષ લઈ બેઠા હોય તેમ તેવું વર્ણન કર્યું) કહો, વિશેષ ખાતરી જોઈએ ?

.....મળી આવે તો વિશેષ ખાતરી ભલેને મળે, કૃપાનિધે !

મહારાજશ્રી—ત્યારે, જુઓ તમારા ને તેમનો સૌથી પ્રથમ મેળાપ જોકે ગમ નહીંકના બેઠાના નજીક થયેલો ? તમારા ગામમાં પાણીનું વરેણું છે ? નાની નદી કહો કે બેલ કહો.

..... છે, પ્રભો, છે, હવે કંઈ સમજાવવા કૃપા કરો—

મહારાજશ્રી—મરનારને બે બાઈ અને બે દિકરીઓ ?

.....(આ વખતે મારા મહો ઉપર ચઢાની લાગણી જોવામાં આવતા જ પાછું પોતે પૂછ્યું કે—પિતાઈ કે ઝોરમાયા ગણવાના નહી હો—તમે તો હાન જીવલોક સાથે વાત કરી રહ્યા છો ત્યાં એવી ગણનાઓને સ્થાન ન હોય—

..... બહે તેમ તો ત્યારે છે.

મહારાજશ્રી—હવે તમારે તેમને કંઈ ખીંચુ પૂછવું છે ?

... ..કેમ પ્રભો ! કંઈ ઉતાવળ છે ?

મહારાજશ્રી—તમારે જાણવું જોઈએ કે જીવલોકમાં કર્તવ્યક્ષેત્ર વિશાળ હોય છે—એમને આપણી પેઠે કુરસદ ન હોય—

.. બંને પ્રભો કું સમજ્યો, અગર સમજશ બને એમને કંઈ પૂછવાનું છે ?

મહારાજશ્રી—એ કહે છે કે એમના દેહાત વખતે હતું તે બાગક ક્યા છે ?

x x x x x x

આ સંબંધમાં વાતચિત થયા પછી એક બે અગત્ય પ્રશ્નો ખીંચ પૂછેલા તેનો પણ ચોખ્ખો પ્રત્યુત્તર મળ્યો અને સાંજે લુ વડોદરા જવા વિદાય થયો વેદાતના તત્ત્વ જ્ઞાનના પુસ્તકો જોવામાં આવેલા તેમાં આ મૂર્તિમાન તત્ત્વજ્ઞાનથી હૃદય, જીવનભરમાં આજે પ્રવૃદ્ધ અને સમૃદ્ધ જણાવું

x x x x

પડિતજીનો પણ તે પછી પાઠો આવ્યો કે—“તમે પણ મળી જરો. મળવું તેમાં પ્રમાદ ન રાખવો ” પરંતુ પ્રમાદ થયો જ ન મળી શકાયું.

છબી સામે બેઠો: શાહી બરેલી હાથમાં કલમ લીધી. કાગળ ઉપર મૂકી “ પ્લે-ગ્રેટ ” ઉપર જેમ લખાય તેમ, હાથમાં શરીર ઉછીનું આપેલું તમામ જોર જેંગી લીધું. હાથને, પૃથ્વીની ગતિ-વાતાવરણ-અને કોઈ દેવી શક્તિ, એ ત્રણેનું સમેશનથી. જ્યાં ગતિ આવે ત્યાં જ્યાં દીધો. કાગળ ઉપર શક્તિ, આ સ્થિતિમાં, એક અક્ષર લખાયો. પૂરી ખાતરી ન થઈ-ખાતરી કરવાના પ્રસંગો મયા તેથી બાહુ ખેદ અનુભવ્યો-પણ ખાતરી તો કરવી જ હતી. પુનરપિ તે સુજન્ય કયું. એટલે ફરીથી પણ તેનો તે જ અક્ષર-પણ ધણા સૂક્ષ્મ આકારમાં પડ્યો. સામાન્ય દૃષ્ટિથી તો પૂર્ણ વિરામ જેવું દેખતું જ હતું. પરંતુ સૂક્ષ્મ મતિથી હાથ ખસેલો તે ધ્યાનમાં રાખી તેને સૂક્ષ્મદર્શક થંત્ર જેવા કાચથી જોયું તો, પ્રથમ પડેલો તે જ અક્ષર પડ્યો. તેને માર્ગસૂચક પતાકા કહી તે અક્ષરથી શરૂ થતા વાક્યાનુસાર વર્તવામાં આવ્યું. શુરૂપાથી તે થોડા થયું; પરંતુ પ્રત્યક્ષ શુરૂપાના અભાવે આ મારા મનોરાજ્યના તરંગો હોય. એમ બાસ થયા કરે છે-

x

x

x

x

સુસુષ્ઠુ મનુષ્યો માટે મૃત્યુ લોક તો એક મંજવર કેદખાતું છે. જ્ઞાન પિપાસાની તૃપ્તિ એનો સદ્ગુરુથી જ થાય ! તે વગર — ને ધાર્મિક જ્ઞાનરૂપ શુદ્ધ પ્રાણવાયુ વગર-શીશીમાં પૂરાએલી માખીની પેડે-ધર્મ-જીરામ્બુ જનો સુઝામ છે. ભગવતી ભાગીરથીના જલસ્તકારોથી પવિત્ર થયેલી ભારતની વસુંધરા ઉપર, પ્રજા આવી રીને અમારાં જીવન પાવન કરનારા સદ્ગુરુઓ મોકલતા રહો. યોગીઓ પણ મૃત્યાવ એવી મિથિતિ આવે તે પડેલાં-ધર્મજ્ઞાનિ થયે તું આવીશ-એ આપતું વચન સંભારી જમે તે રૂપે પધારી અમને પાવન કરે.

x

x

x

x

x

એક સર્જન નીચેપ્રમાણે પોતાનો અનુભવ લખી જણાવે છે —

મહારાજનો પ્રથમ પડિચ્છેદ

મેંજે સાંપ ૥ તા પાદરાના ગામે જ્યારે ૬ માત્તર હતો તે વખતે તે ગામના લોખંધણુ કરીને મહારાજના ચિત્ર દત્તા મારી બહારી તા ૧-૭-૧૯૦૬ના રાજે સદર ગામે થઈ હુ પ્રથમ ત્યાં હાજર થના માફ ગયો હાજર થયો એટલે રહેવાને સાફ મંજૂર જોઈએ એતો સ્વાભાવિક જ છે તપામ કરતા ત્યાના રહીશ ગોર ચુનીમાઈની એક ઓરડી મેં બાડે રાખી મુખમ કર્યો શાળા કેટલાક વખતથી બંધ હતી તેથી મેં જાણ માસ રાજા આબાદ કરતા વખત ગયો એમ કરતા પ્રથમ મત્સંગગ ચુનીમાઈ સાથે થવા બાંધ્યો અને તે પછી ખીજા જે જે મહારાજશ્રીના શિરો હતા તેમણે પરિચય થયો ત્યારે મેં તેમને પૂછ્યું કે બાઈઓ તમારા ચુક મહારાજ અત્ર કંઈ પધારતા નથી, એટલે વાનચીત જતા વચમા ગાંઠાળા બોલી હાથા ટે-મારતર અમારા ગામમા બે તક પડના છે અને જન્મે તકમા મહારાજના મેરણે છે એટલે મહારાજનું કહેવું એમ છે કે જ્યાં તડો પાયા છે તે જગત એક થગે ત્યારે હુ તમારા ગામમા આવીશ આનું અમાગ મહારાજનું કહેવું છે ત્યારે મેં કહ્યું કે તમારા મહારાજને હુ તેડી લાવુ તો તમે મને શું આપો ? બધામે એકે અવાજે કહ્યું કે તમે જે મરો તો અમે આપીશુ ત્યારે મેં કહ્યું કે બાઈ હુ ત્યાનો ભોખીઓ નથી મારે મારી સાથે તમે આવો એટલે પા વિઠ્ઠલમાઈ ઇશ્વરમાઈ તથા પા ભૂતાખ્ખર તથા પા ઝવેરમાજ વગેરે મારા સુદા પાત્ર જણુ જવાને કષ્ટન થયા અને જવાનો દિવસ નક્કી કરી બધા રાત્રે વેરાઈ ગયા જવાના દિવસે બધા એઠા થયા અને સાંપનેથી નીચરા ને પાદરે આવી બપોરે જમી ગાડીમા બેઠા ને વિધામિત્રી હારી પાદરે રોશન હાથે જાવવાને આત્યા રેન ગાડી રસ્તે અમે આલ્યા મેં ।

પડી ગઇ, તે મેં ઉડીને લીધી અને જોવા સડક ઉપર ચઢ્યા જઈ છુ કે પાંચી તારની આટી આની અને હુ પડી ગયો ફરીથી ઉડી અને બધા મોટા સ્ટેશન ઉપર આની ગાડીમા બેસી પીનોન સ્ટેશને ઉતર્યા ત્યારે મેં મારી સાથેના માણુમોને પુછ્યુ કે હવે અહીંથી મળુસર ટેલે દૂર છે? એટલે મને કહ્યુ કે મસ્તર અહીંથી બે ગાઉ થાય છે મને મનમા જરા શંકા થઈ કે ત્યાં ક્યારે પહોંચીશુ ? અધાર થઈ જગે, ખાવાનુ ક્યારે મળશે, ત્યાં કેવું હશે વગેરે વિચારો થતા અને બધા ત્યાં પહોંચ્યા. ગામમા પેસતા બધાએ સદ્ગુણદેવકી જે બોલ્યા તેમની સાથે હુ પણ બોલ્યો ધામમા ગયા એટને બધા પગે લાગ્યા એટલે પાઠગથી હું પણ પગે નાચ્યો. ફક્ત મહા રાજના ઘનમા મને માતુશ્રી સૂરજખાસિવાય મેં બોલ્યો જ નહિ કારણ કે સૂરજખાને બોલખવાનુ કારણ કે પોને સાપને પધાર્યા હતા તેથી ગોળખે મહારાજને પગે લાગી પછી અને નીચે ઉતર્યા એટને પ્રીતિપૂર્વક અગળખાએ રણો જ પ્રેમ દેખાડ્યો તેથી જ મને વધુ આનંદ થઈ ગયો પગે વાગીન હુ ઉત્તો થયો એટલે પોતે મહારાજને કહ્યુ કે કેમ છે મારા ?

મેં ફક્ત એટનુ જ કહ્યુ કે સાર છે મહારાજને તે વખતે વધુ મેં પુછ્યુ નહિ કારણ કે પ્રથમ જ મહારાજનો મેળાપ તેથી નેમજ આ વખતે તેમની જોડમા તેમની ન્યાતના બે નણુ માણુસ ચાલ કરતા હતા આટલુ જ થયુ એટલે હુ સૂરજખ સાથે વાતચીત કરવા નીચ બેઠો થોડી વારે મહા રાજને મને બારીએ આવી દાક મારી ને કહ્યુ કે માતર ઉપર આવો હુ ઉપર ગયો.

મહારાજ સાથે મેળાપ

મહારાજ—કેમ છે મારતર ?

મે—સાર છે મહારાજ,

મહારાજ—તમે ક્યા નોકર છો ?

એક સર્જન નીચેપ્રમાણે પોતાનો અનુભવ લખી જણાવે છે —

મહારાજનો પ્રથમ પરિચય

મોજે સાંપ ૧૧ તા પાદરાના ગામે જ્યારે ૮ માર્ત્તર હતો તે વખતે તે ગામના લોકો ધણુ કરીને મહારાજના સિંચ હતા મારી બદલી તા ૧-૭-૧૯૦૬ના રોજ સદર ગામે યઈ હુ પ્રથમ ત્યા હાજર થવા માડ ગયો હાજર થયો એટલે રહેવાને સાર મકાન જોઈએ એનો સ્વાભાવિક જ છે તપાસ કરતા ત્યાના રહીગ જોર સુનીમાઈનીએ-ઝોરડી મે માડે રાખી મુકામ કર્યો શાળા ટેના-વખતથી બધ હતી તેથી બે નહુ માસ રા જા આખા કરતા વખત ગયો એમ કરતા પ્રથમ સત્સંગ ગ સુનીમાઈ સાથે થવા લાગ્યો અને તે પછી બીજા જે જે મહારાજશ્રીના સિ રો હતા તેમ રો પરિચય થયો ત્યારે મે તેમને પૂછ્યું કે બાઈએ તમાગ મુક મહારાજ અત્ર કેમ પડારતા નથી, એટલે વાનચીત જતા વચમા મંમાળા બોલી ઉઠ્યા કે-મારતર અમારા ગામમા બે તડ પડના છે અને ખ-ને તડમા મહારાજના મેનમે છે એટલે મહારાજનુ કહેવુ એમ છે કે જ્યા તડો પાયા છે તે જ્યાર એ થયે ત્યારે હુ તમારા ગામમા આવીશ આપુ અમાગ મહારાજનુ કહેવુ છે ત્યારે મે મ્હુ કે તમારા મહારાજને હુ તેડી લાવુ તો તમે મને શુ આપો ? બધામે એકે અવાજે કહ્યું કે તમે જે કોરો તે અમે આપીશુ ત્યારે મે કહ્યું, કે બાઈ હુ તમાનો બોમીએ નથી માટે મારી સાથે તમે ચાનો એટલે પા વિકુલમાઈ ઇશ્વરભાઈ તથા પા [પતાખર તથા પા ઝવેરમા] વગેરે મારા સુદા પાય જાણુ જવાને કણુન થયા અને જવાનો દિવસ નક્કી કરી બધા રાત્રે વેરાઈ ગયા જવાના દિ-સે બધા એમ્યા થયા અને સાપનેથી નીકળતા ને પકડે આવી બપોરે જમી ગાડીમા બેતા ને વિશ્વામિત્રી ઉતરી વડોદરા સ્ટેશન ઉપર માવવાને આન્યા રેલ ગાડી રસ્તે અમે ચાલ્યા એટલે પછવાડેથી ગાડીનો ધમમરો સળગ્યો એટલે હુ જોવા ખસવા ગયો એટલે મને ઠેસ વાળી અને હુ પડી ગયો મારી પાછડી ગળડીને ગટરમા

પડી ગઇ, તે મેં ઉઠીને લીધી અને જોવા સડક ઉપર ચડવા જઈ છું કે પાંત્રી તારની આગી આવી અને હું પડી ગયો. ફરીથી ઉઠી અને બધા મોટા સ્ટેશન ઉપર આવી ગાડીમાં બેસી પીનોન સ્ટેશનને ઉતર્યા ત્યારે મેં મારી સાથેના માણસોને પુછ્યું કે હવે અહીંથી મજબૂત કેટલે દૂર છે? એટલે મને ક્યું કે માસ્તર અહીંથી મેં ગાઉ થાય છે અને મનમાં જરા શંકા થઈ કે ત્યાં મારે પહોંચીશું ? અધાર થઈ જશે, ખાવાનું મારે મળશે, ત્યાં કેવું હશે વગેરે વિચારો થતાં અને બધા ત્યાં પહોંચ્યા, ગામમાં પેસતા બધાએ સદ્ગુણદેવકી જે બોલ્યા તેમની સાથે હું પણ બોલ્યો ધામમાં ગયા એટલે બધા પગે લાગ્યા એટલે પાછળથી હું પણ પગે લાગ્યો. ફક્ત મહા રાજના ધરમાં મને માતૃશ્રી સૂરજનાસિંવાળ પ્રેમ ઝોળાએ જ નહિ ઘરણું કે સૂરજબાને ઝોળાખવાનું કારણ કે પોતે સાપડે પધાર્યા હતા તેથી ઝોળાએ મહારાજને પગે લાગી પછી અને નીચે ઉતર્યા એટલે પ્રીતિપૂર્વક સૂરજબાને ઇશ્વર જ પ્રેમ દેખાડ્યો તેથી જ મને વધુ આનંદ થઈ ગયો. પગે લાગીને હું ઉભો થયો એટલે પોતે મહારાજને ક્યું કે કેમ છે માસ્તર !

મેં ફક્ત એટલું જ ક્યું કે સારું છે મહારાજને તે વખતે વધુ મેં પુછ્યું નહિ કારણ કે પ્રથમ જ મહારાજનો મેળાપ તેથી તેમ જ આ વખતે તેમની જોડમાં તેમની ન્યાતના બેત્રણ માણસ વાત કરતા હતા આટલું જ થયું એટલે હું સૂરજબા સાથે વાતચીત કરવા નોન્ય બેઠો. થોડી નારે મહા રાજને મને બારીએ આવી હાક મારી ને ક્યું કે માસ્તર ઉપર આવો હું ઉપર ગયો.

મહારાજ ગાથે નેળાપ

મહારાજ—કેમ છે માસ્તર !

મેં—મારું છે મહારાજ,

મહારાજ—તમે ક્યા નોમર છો ?

મેં—સાંપલામાં.

મહારાજ—શું પગલ મળે છે?

મેં—સાત રૂપિયા.

આવી વાતચીત કરી રહ્યા એટલે નીચેથી સૂરજખાએ કહ્યું કે માત્રને નહાવા સાર મોઢલો કર્યું કે જમવા જવાનો વખત થઈ ગયો છે. આ સાંભળી મહારાજ કહે માસ્તર તમે નીચે જઈને નાહી લો? મેં કહ્યું કે મહારાજ હું ઘેરથી નિકળ્યો ત્યારે એક પથ્થુ લઈને નિકળ્યો છું. મહારાજ કહે શું પથ્થુ લીધું છે? મેં કહ્યું કે તમે મારી સાથે સાંપલે પધારો તો મારે આ ગામનું પાણી તથા અન્ન ખાવું. આવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે. મહારાજે થોડીવાર વિચાર કરી કહ્યું કે જાઓ હું આવીશ. પથ્થુ મને વિશ્વાસ નહિ પડવાથી મેં કહ્યું કે મને વચન આપો. ત્યારે મહારાજે હસ્તે મુખે મારા હાથમાં તાલી મારી એટલે હું ખુશી થતો નિચે જઈ આન કર્યું. એટલે મહારાજ નીચે પધાર્યા અને મને સાથે તેડી પેાને જમવાને તેડી ગયા અને ગયા એટલે હું અને મહારાજ સાથે જમવા બેઠા. મારા આદાર પ્રમાણે મેં બે લાડુ ખાધા પછી હું જેસી રહ્યો હતો, એટલામાં મારા સામે મહારાજે જોઈને કહ્યું કે માસ્તર લાડુ લો. મેં કહ્યું કે મહારાજ મારાથી હવે જમાશે નહિ. મહારાજ કહે કેમ નહિ જમાવ? જમાશે, એમ કહી એક લાડુ મુકાવ્યો. તે ખુશીથી જમી ગયો અને ફરીથી ખીંતે લાડુ લેવાનો બાવ થયો એટલે મહારાજે કહ્યું કે માત્રને હજી બીજો લાડુ જોઈશું કે? મેં કહ્યું હા. એટલે તે પથ્થુ જમી ગયો એમ ચાર, પાંચ લાડુ ખુશીથી જમી ગયો. પછીથી અને મહારાજને મુકામે -માખ્યા.

રાત્રે મહારાજનો મેળાપ તથા સંવાદ.

રાત્રે મહારાજની પાસે અને બેઠા એટલે બધા મેરફે મહારાજની સેવા કરવા લાગ્યા એટલે હું પથ્થુ સેવા કરવા લાગ્યો. મહારાજે મને ખુબ્યું-

માસ્તર—તમે મારે માટે બહુ જ ધામધુમ કરાવવા માડી છે.

મેં—મહારાજ શાની ધામધુમ?

મહારાજ—કોઈ કુવ હાર કંચાળી છડીઓ વીગેરે સાહિત્ય લાવવાને વિચાર કરે છે આ બધી ધામધુમ આપણે બ્રાહ્મણને જાણે નહીં. છતાં શા માટે કરાવે છે ?

મે કહ્યું—મહારાજ હું કંઈ જાણતો નથી.

મહારાજ—માસ્તર તમે, રેલ ઉપરથી પડી ગયા અને તમારી પાંધડી પણ ગટગટા પડી ગઈ એટની બધી હિતાવળ શા માટે કરતા હતા?

મે—મહારાજ ગાડી આવે છે એ બચથી પડી ગયો હતો.

મહારાજ—ફરીથી તારની આટી આવે તમે પડી ગયેલા કે નહિ ?

મે—હા મહારાજ

મહારાજ—તમે ટીકિટ લેવાને ગયા ત્યારે તમારા બે આના પડી ગયા પણ તમને તેની ખબર નથી.

મે —મહારાજ મારા પૈસા પડી ગયા નથી.

મહારાજ—તમારા પૈસા ગણી જુઓ.

મે—પૈસા મહારાજની રૂમરૂ ગણતા બે આના ઓછા થયા. આવ્યા પ્રત્યક્ષ હાખનાથી મારૂ ચિત્ત ખરાબર બેઠું અને મને થયું કે આ ચમત્કારી પુરુષ છે પછી અમે સુધ ગયા સવારે અમારી મડગીમાંથી બે જણને આગળ સાંપને મોકલ્યા અને કહ્યું કે તમે ગાડીઓ લઈ સ્ટેશન ઉપર હાજર રહેજો એટલે તેઓ ગયા હું. નાહીને સંધ્યા પરવારીને મહારાજની પાસે ગયો અને મેં કહ્યું કે મહારાજ મને ઉપદેશ આપો—મહારાજ કહે દસ દિવસ પછી—મે કહ્યું ન કર્યું. અમે નિમેશ દિવસે મજબૂતરથી કમણીયું બેડી સાંપને આવવા સારું નિહાળ્યા આશોજ અને પીપીલાલ સ્ટેશન વચ્ચે આવ્યા એટલે એક બળાદ બેસી ગયો ગાડી સિંગને આવી તેથી મને ચિત્ત થઈ ત્યારે મહારાજ કહે છે કેમ ગભરાઓ છો, માસ્તર?

મેં કહ્યું મહારાજ ગાડી આવી ગઈ અને આપણે શી રીતે પહોંચીશું ? મહારાજ કહે આપણને લીધાસિવાય ગાડી જવાની નથી. એટલામાં મહારાજને બળદને કહ્યું કે બાઈ ઉઠને યાક મટ્યો છે. એટલામાં તો બળદ જઈ ઉઠી જપાટાબંધ આસ્યો. મેં ગાડીમાંથી ઉતરી ઊંટ દાઢી ટિકીટ લેવા ગયો. તેથી જ ગાડીએ પીસવો કરવા જાય છે કે અહરથી કળ બગડી ગઈ એટલે ઈંછનીયર ડ્રાયવરે આવી માસ્તરને કહ્યું. કે સાહેબ તાર કરોને, બીજું ઇંછન આવે. કારણ કે આ જલ્દ શકશે નહિ. આવા વખતમાં મેં ટિકીટ માગી ત્યારે માસ્તર કહે હમણા ચાર છે. મેં કહ્યું સાહેબ ગાડી જતી રહેશે ત્યારે કહે છે કે ઈંછન બગડ્યું છે ને જ્યારે બીજું વડોદરથી આવશે ત્યારે ગાડી જશે. એટલે હું ઉભો રહ્યો. મહારાજ આવ્યા અને પોને આશીસમાં ગયા અને ત્યાં બેઠા એટલે હું ગયો.

મહારાજ કહે માસ્તર તમે ગાડીમાં બેઠા નથી ? મેં કહ્યું ના મહારાજે હસ્તે મુખે કહ્યું કે તમે શા માટે ઉતાવળ કરતા હતા ? આવી વાતચીત કરતા હતા એટલે ઈંછન આવ્યું એટલે ગાડીમાં બેઠા. અમે વિશ્વામિત્રી ઉતરી નાની ગાડીમાં બેઠા અને દાઢ વાળે માસરરોડ ઉતર્યાં. તે વખતે કક્ષા પ્રભાણે સ્ટેશન ઉપર બળદ ગાડીઓ તૈયાર હતી તેમાં બેઠા. હું બીજી ગાડીમાં બેઠો હતો. ત્યારે મહારાજ કહે કે માસ્તર તુમ હમેરી ગાડીમાં બેઠો. મેં તે પ્રભાણે કહ્યું. તાપ હનો તેથી મેં જતી ઉધાડી એટલે મહારાજ કહે હ જતીની કંઈ જરૂર નથી; જેને શીકર હશે તે જતી ધરશે મેં જતી મંધ કરી. થોડી વારે પ્રમુકપાથી વાદળ એટલું આજીવું કે જાણે વરસાદ ધરશે. બાવા આનંદથી અમે સાંપડે પહોંચ્યા. ભાગ્યે ગાડી કરી મહારાજને બેસાડ્યા અને અમે જધા વાગને માજતે મહારાજને ગામમાં સપ જઈ રા. ચુનીભાઈને ત્યાં મુકામ કર્યો. હરહમેશ બજન કીર્તન આનંદ ધાય, મિશ્રાન આલે તેમાં મને નો મહારાજે પ્રથમથી જ નોતર દીધું કે જ્યાં-સુધી હું અડી રહું ત્યાંસુધી માસ્તર તમારે મારી સાથે જમવું. આથી આપણે તો એકલા હતા એટલે આનંદનો પાર રહ્યો જ નહિ. હંમેશાં

મિત્રાન્ન મારી જે દિવસે શાગાલું કામ કરી પછીથી રાત્રે મહારાજની પાસે
 બેઠીજો આવા આનંદમાં દિવસ ગુજરતા હતા. ગામમાં મહારાજની
 પાંગમણીઓ યાચ, ઝોઝ્ય યાચ, પઢાડે ગૈરાં ગીતો ગાય ને જ્યાં
 પધરામણી હોય ત્યાં જતા ત્યાં આસ્તિઓ ઉતરે ને આનંદનો પાટ જ
 નહિ, જતજે સોંપયા તો જત્રાનું સ્થળ હોય તેમ થઈ રહેયું હતું.

મહારાજના સેવકે વહેરમગામે હતા ત્યાં પણ કમણીઆ લેડીને
 ગયા હતા આમ દરે જ આનંદ થઈ રહેતો હતો. એટલામાં મને કહેયું
 કે તમને દશ દિવસ પછી ઉપદેશ આપવામાં આવશે તે મુદત પુરી થઈ
 એટલે મેં મહારાજને પૂછ્યું કે મહારાજ. મને ઉપદેશ આપો. પ્રભુ કૃપાથી
 જે દિવસે મને ઉપદેશ આપવાનો હતો તે દિવસે સોમવાર હતો એટલે
 મહારાજે કહ્યું કે ભારતર તમે સવારમાં વહેવા નાહી મહાદેવની ઉપર
 એક અભિગેક કરીને પછી આનંદે એટલે તમને ઉપદેશ આપવામાં આવશે
 આવા આનંદના વચન સાંભળી મને તો હર્ષનો પાર જ રહ્યો નહિ.
 મહારાજના કહેવાપ્રમાણે વહેલો ઉડી નહાઈ પૂજા પરવારી મહાદેવમાં
 જઈ સવારોર હુધનો અભિગેક કરી પરવારીને હું મહારાજની પાસે ગયો.

“ મને ઉપદેશ આપ્યો ”

મહારાજ—ભારતર આવ્યા ?

મે—હા, મહારાજ.

મહારાજ—તમે સંધ્યા ગાયત્રી કરો છો ?

મે—હા

આવી વાતચીત કરી પછીથી મહારાજે મને પૂજા કરાવી શુભ મંત્ર
 આપ્યો અને કહ્યું, કે તમે હમેશાં આ મંત્રની માળા ફેરવજો. મેં કશું
 કહ્યું. પછી મહારાજ કહે છે કે તમે ગાયત્રીની દરરોજ આગીવારથી આજી

માળા કરશે નહિ. આ પ્રમણે મને ઉપદેશ કર્યો. પછીથી મેં મહારાજને
મારે ઘેર પધરામણીને માટે આમંત્રણ કર્યું. મહારાજે તે કબુલ કર્યું
આ વાત સાંભળતાં બધા હરિજનેને આનંદ થયો. આનંદ થવાનું કારણ
મહારાજનો વરઘોડો ખુબ ભપકાથી બધા હરિજનેને ફેરવવાનો વિચાર
હતો. તેથી આ વખતે હું રા. સુનીબાઈના ધરમાંથી બીજે રહેવાને ગયો
હતો તેથી વરઘોડો સારી રીતે લઈ જવાને સર્વેને આનંદ થયો.

“ વરઘોડાની તૈયારી ”

આ વાત સાંભળતાં કોઈ કુલદાર કલમી દારખાતું વિગેરે જે જે
સાહિત્ય જોઈએ તે લેવાને ગયા. બધું સાહિત્ય તૈયાર થયું. મારા ઘરને
પણ સાધારણ જોઈએ તેણું બનાવ્યું. પછીથી રાત્રે સપ્તાસાત વાગે
રા. સુનીબાઈને ઘેરથી વરઘોડો શરૂ થયો તે વખતે સ્ત્રી પુરુષ વિગેરે
માણસો બ્રાહ્મણથી તે અંત્યજસુધીના ગામના તથા નજીકના ગામના
લોકોથી ઠંઠું 'વાગી' હતી. વરઘોડો ચાલ્યો એટલે આગળ ભજન
કીર્તન થવા લાગ્યાં. પછવાડે સ્ત્રીઓ મંગળ ગીત ગાવા લાગી. વરઘોડો
બજારમાં આવ્યો તે વખતે મસાસો-છત્રી-ચમર મહારાજ પાને
હાજર હતાં. આગળ દારખાતું કુટે. આવા પૂર ભપકાથી વરઘોડો નીકળ્યો
તે જાણે વડોદરા શહેરમાં જેમ નરસિંહજી મહારાજનો વરઘોડો ચલ્યો
હોય તેવા જ રૂપમાં ચાલ્યો. ગામ નાનું તેમ જ રસ્તો ડુંકો પણ મારા
ઘર આગળ વરઘોડો સાડા નવ વાગે પધાર્યો. તે પહેલાં હું નાદી ધોતને
તૈયાર હતો. આસન ઉપર-શ્રી ગુરુ મહારાજજીરાજમાન થયા. હું પૂજાની
સામગ્રી લઈને આવ્યો. મને વિધિસર પૂજા રા. સુનીબાઈએ કરાવી પછી
આરતિ વખત થઈ તે વખતે ચોતરફ અગરબત્તી, ઘીના દીવા વિગેરે
રેશનાઈથી શ્રી ગુરુ મહારાજની મેં આરતિ કરી, પુષ્પાંજલિ કરી.
પછીથી સર્વ કોઈને પ્રસાદ વહેંચવામાં આવ્યો.

પછીથી પાછો વરવોડો વિદામ થયો ને રાતના બાર વાગ્યે મુકામે પહોંચ્યો. થોડી વાર બેઠી સર્વ વેરાઈ ગયા. બીજો દિવસે હું ને મહારાજ જમવા બેઠા હતા ત્યારે મહારાજે કશું કે માસ્તર નમે ખુબ લાડુ ખાધા. એ' કશું કે મહારાજ લાડુ ખાઈ ખાઈને થાક લાગ્યો. હવે તો રાટલા ખાવાનો તથા ખીચડી કઢી એવું ખાવાનો બાવ થાય છે. મહારાજ કહે આપણે બ્રાહ્મણને તો લાડુ ભાવે. રાટલામાં શું ખાવું છે ? થોડા દિવસ પછી મહારાજ પોતે મગ્ગુસર પધાર્યા. ત્યાર પછીથી મારી પણ ત્યાંથી બીજો ગામ બદલી થઈ. ત્યાર પછીથી હું મગ્ગુસર જવા લાગ્યો. બામણુ-ગામે મનસુખરામ મહારાજે યજ્ઞ કર્યો તે વખતે પોતે મહારાજ પધાર્યા હતા. તેમણે એક દિવસ મહાભોજન કરાવ્યું હતું. તે સીધું તોળવામાં મને મુક્યો હતો. મહારાજના કહેવાપ્રમાણે સીધું આપ્યું હતું. મહારાજે કહેલું કે ગમે તે જાત હોય પણ તેને જમવાને અટકાવવો નહિ.

શ્રી ગુરુ મહારાજને ત્યાં અગીયારસે વખતની તથા કાશીબેનના વિવાહસમંધીની હકિકત.

પ્રથમ જુદા માતૃત્રી ગુજરી ગયેલા તેમની અગીયારસે કરવાનો દસાવ કર્યો તેમાં કરતા કરતી જમણુ કરવાનો પણ તે સાથે દસાવ પ્રસિદ્ધ થયો. પહેલે દિવસે દસાર ને ઘી, બીજે દિવસે છુદ્ડ ચરમું ને ઘી તથા ત્રીજે દિવસે કેળાં રાટલી ને ઘી, આ પ્રમાણે મહારાજનો અભિપ્રાય થયો. નિમેલો દિવસ નાચક આવ્યો. જેને તેને કામની સાંપણી કરી દીધી. મને ફક્ત મોદીખાતું તોળવાને સાર ત્યાં મુક્યો તૈયારી કામની સર્વ કરી, રસોઈના ગામ ઉમરેહના બોલાવ્યા હતા. તે જે પ્રમાણે સીધું સામાન માગે તે પ્રમાણે હું આપવા લાગ્યો આ બધા કામેની દેખરેખ રાખનાર ઉમરેહના રા. માણિકલાલ બાઈ હતા. તે હાલમાં વર્ગવાસ થયા છે. ત્રિજે દિવસે મહારાજશ્રી પોતે મોદીખાતામાં પધાર્યા અને મને પૂછ્યું કે

આજે રાટલીના વારો છે આટ રેટલી રાટલી કલવજો? મેં કહ્યું કે આપને
ફુંકમ હજો તેટલી કગલીશું.

મહારાજે કહ્યું કે ચોવીસ મણ રાટલીના લોટ આપવાનો છે. મેં તે
પ્રમાણે હા કહી-ત્યારે અને પૃછ્યું કે તમારી પામે ધી કેટલું સીલકમાં છે?
મેં કહ્યું કે ફક્ત દસ બારડા છે. મહારાજ કહે કે મારતર એટલા ધીથી
પૂર થશે નહીં. આટ બીજા પંદરડા તમે તૈયાર રાખી મુકજો. મેં કહ્યું
કે મહારાજ ફરતાં ગામડાંમાં પણ હાલમાં ધીની તપાસ કરતાં મજાતું
નથી. મહારાજ કહે તમે ગમે તરીકે લાવજો. બરેસેં રાખજો તે
બધું આવી મજાશે, એમ કહી પોને મોદીખાનામાંથી વિદાય થયા. મહારાજના
કહેવાથી ચોવીસ મણ લોટ આપ્યો. ત્રીજે દિવસે રમેલ તૈયાર
થઈ. પણ ફક્ત ધીની છુમ રહેવી. આવી વાત ચીત કરીએ છીએ કે
હાલોલથી એક માણસ વીસડા બરી ગાડું લઈ તરત જ આવ્યો અને
મને બોલાવીને કહ્યું કે આ તમારું ધી આવ્યું છે આટ તમારા મોદીખાને
ઉતારી લો. મેં તે પ્રમાણે કયું. ન્યાત જમવા બેઠી. રસોઈનું પીરસવાનું
ચાર કયું ને લાગતી જ બૂમ પડી કે રાટલી પહોંચી નથી ને અંદર પણ છે
નહીં. આવાત મહારાજને કાને ગઈ. પોને આવ્યા અને મને કહે છે કે મોદી
કેટલો લોટ આપ્યો હતો? મેં કહ્યું કે ચોવીસ મણ. ત્યારે ખુટવાનું કારણ
શું? એમ કહી પોને રસોઈ ખાનામાં જઈ તરીકે ન્યાતમાં ફરી વળીને
આવીને જુએ તે રાટલીથી પંદરો બરાઈ રમેલો બધાના જોવામાં
આવ્યા. મહારાજ કહે ગમરાગો નહિ, પુછ્યો રાટલી છે. આમ થનાંમાં
પોને બહાર નીકળવાને પોતાના ગુરુને સમાગમ થયો, તેમની સાથે વાત
ચીત કરતા કરતા આવના હતા એટલામાં મારા દીકરા આવ્યા ત્યારે
મારા મનમાં એમ થયું, કે આ દેહની સાથે લડે છે.

હું તેમની પાછળ આવ્યો. થોડે છોટે ગયા એટલે અંધાર આવ્યું
મહારાજે પાછા વળી મારા સામું જોયું અને કહ્યું કે તમે પાછળ કેમ આવો.

છો ? આવાં વચન સાંભળી હું ખડો વળ્યો. થોડી વારે પોતે મહારાજ એકલા પાછા આવ્યા. આ અગીયારસેમાં હજારો લોકોએ ખાધપી પરમ આનંદ કર્યો હતો. અવસર ગયા પછી જેને તેનો હિસાબ કરી પૈસા આપવા માંડ્યા. એક વાણીયાને ત્યાંથી ઘીનો ડબો આવ્યો હતો તેમાંથી લોદાનો શેર નીકળ્યો હતો તે શેરના પૈસા કાપી લેવા માંડ્યા એટલે વાણીયાએ મહારાજને જાણી કહ્યું, મહારાજે મને બોલાવી હકીકત પુછી. બધી હકીકત સાંભળી પોતે બોલ્યા.

માસ્તર, એ શેર પાછો આવો ને એ ગેકને એમના પૈસા ચુકતે આપી દેજો. કાપવાના નથી. તો કાપીને આપજો તો હું શુભે ઘટ્ટાશ. અમે ને પ્રમાણે કરી પૈસા ચુકતે કર્યા હતા. દાશી બેનના લગ્નમાં પણ એવો જ ખનાવ બન્યો હતો. પહેલે દિવસે ગામની બધી ચાપોતે લાવી કંસારને ઘી ખૂબ જમાડી તૃપ્ત કરી હતી.

એક વખત મહારાજને ત્યાં(દામજી વડ) છઠ્ઠું ઉપર ઘસ હતો તે વખતે હું મારા કુટુંબસાથે ગયો હતો. આ વખતે અચાનક મારી દીકરીની આંખો ધાવી તે એવી કે જરા પણ મુશ્કે નહિ.

આવી પીડાની વાત મહારાજને કહેવાનો ભાવ થયો. હું મહારાજની પાસે કહેવાતે સાર ગયો ત્યારે રમોઢઆએ શુભ પાડી કે દુલાણું જોઈએ છીએ. આ શુભ મારા સામજીમાના આવી નહીં પણ પોતે મહારાજે સાંભળીને હું જેવો ઉપર ગયો કે મહારાજ કહે છે કેમ અડીં આવો છો ? નીચે રસોઢઆ કંઈ માગે છે. મે કહ્યું મહારાજ! ચિ. બસુની આંખો ઘસી જ આવી છે. કાચની ઉધડતી નથી. પોતે કહ્યું કે દહી બાધી દેજો. આ વાક્ય સાંભળી હું નીચે ગયો. દામ પરવાગે મહારાજના કહેરા પ્રમાણે કરાવ્યું. અઘા કમાકમા આંખો ઉઠડી અને ને રમવા લાગી. અવા પ્રપક્ષ દાખના મરી નજરે તેડ નગો ૪ અનંદ થયે હતો. ત્યાર પછીથી ધગી

જ વાતોથી શ્રી ગુરુ મહારાજની કૃપાથી તેમનાં વચનથી જે જે પ્રમાણે
મારણ્યા હતી તે થતી ગઈ છે અને મહારાજને જે જે મને કહેવું તે જે
પ્રમાણે હજુ મારી સ્થિતિ થતી જાય છે તે તે જે પ્રમાણે ચાલે છે.

પોતે સામાની મેંવા ઉઠાવી હશે પણ પોતાની સેવા કેંઈ બજાવતો તો
તેને પોતે નમ્રતાથી ના જ કહે. ગુરુ ઝૂં ગુરુ ઝૂં પોતે રટયા જ કરે તે
સામાને પણ તે પ્રમાણે કહે. આ સિવાય ધણી જ બાબતોના દાખલાઓ
કહીએ તો પાર આવે તેમ નથી, પણ કેટલે મુખ્ય મુખ્ય બાબતો કહી છે.

એ વખતે દશની ગાડીમાં ઉતરી દસ બાર માણસો આવ્યા હતા.
૨૬૦ રસોઈ દસ માણસની કરેલી. રસોઈમાં તે દિવસે સેવો રાટલી બનાવી
હતી, પંગતની તૈયારી થઈ એટલામાં તો આ મંડળી પૂરતપકાથી આવી
પહોંચી.

મહારાજે કહ્યું, કે માસ્તર રસોડામાં કેમ છે? મેં કહ્યું કે દસ માણસની
રસોઈ છે પણ આવેલા માણસોને માટે કરીથી તૈયારી કરાવીશું. મહારાજ
પોતે નીચે આવીને જોઈને કહ્યું કે બધી મંડળી માથે જમવા ઉઠો.
સૂરજખાના મનમાં ચિંતા થઈ પણ કંઈ જોડ્યા નહીં અને કહ્યું કે તમે
બધી મંડળીને પીરમી દો મેં તે પ્રમાણે કહ્યું. બધી મંડળી ખૂંટીથી
જમી રહી ને પાછળથી કંઈ કું, મહારાજ ને સૂરજખા એટલાં બાકી
હતાં. અમે ખુશીથી જમી પરવારી રહ્યા. એટલે બે જણ જમે તેટલી
રસોઈ સીસક હતી. આ દાખલો મારી નજરે જોયેલો છે.

લી૦ તાબેદાર માસ્તર.

અંબાલાલ ઈશ્વરભાઈ વ્યાસ.

૨૦ જોજ તા૦ પાદરા. પૃ૦ ૨૫૫

શ્રીમાન્ પરમાનંદજીનો પત્ર.

ૐ

વાંસદા.

॥ ૐ શ્રીગુરુવે પરમાત્મને નમઃ ॥ તા ૨૬-૬-૨૫

શ્રી સદ્ગુરુકૃપાપાત્ર, પરમ પવિત્રાત્મન શ્રીમાન્ પશ્ચિત્ત !

આપનો તા ૨૨-૬-૨૫ નો કાગળ મળ્યો વાગી સર્વે હકિકત માલૂમ થઇ સાથે સાથે આનંદનો અનુભવ પણ થયો આપ પ્રભુશ્રી સખધી જે હકીકત માગો છો તે હકીકત વર્ણવતા મને થયો જ આનંદ થાય છે આ સ્થળે પ્રભુશ્રીમખધી વર્ણન કરતા મને સાક્ષાત્ પ્રભુશ્રીનું ભાન થાય છે તથા શરીર રોમાય થઇ હૃદય ગદગદ અને આનંદાશ્રુ ઝરે છે. પ્રભુશ્રીની ઘટનાનો જે જે સાક્ષાત્ અનુભવ મારી રૂબરૂમાં થયો છે તે હું આપની ઇચ્છાથી નીચેપ્રમાણે રચત્પમા નખી જણાવ છું —

હું પાંચ ૭ વર્ષસુધી હિમાનયમાં રહ્યો ત્યાર બાદ ત્યાંથી ઉતરી આણના પહાડની ચુકામાં બે મહિના રહીને ગુજરાતમાં આવ્યો. ફત્તા હરતા બે. આવી વાતક (વૈત્રાવતી) નદીના કિનારા ઉપર મોમનાથ મહાદેવના મંદિરમાં મુકામ કર્યો ત્યાં રહેતા રહેતા બેઠાનાસીઓના પરિચયમાં આવ્યો મંડુભાઇ, હિમતભાઇ વિગેરના વિગેર પરિચયમાં આવવાથી વડોદરા પાસે મંજુસર ગામમાં એક શુદ્ધઆશ્રમી છતાં એક મહાન્ યોગી પુરુષ ગ્રહે છે, એમ મારા સામગવામાં આવ્યું આ વાત સાંભળ્યા પછી તેઓશ્રીના દર્શનની તથા સમાગમની ઇચ્છા થતી હતી પણ તે સામાન્ય જ હતી. દેવચાત્ર સને ૧૮૭૦માં જ્યારે મહારાજશ્રીએ મંજુસરમાં અભિષેકાત્મક જપાત્મક અતિરૂદ્ર યજ્ઞ કર્યો ત્યારે તે પ્રસંગે મંડુભાઇ વિગેરના આગ્રહથી મારે મંજુસર જવાનું થયું હતું ત્યાં જઈને મંજુસરની ભાગ્યે તળાવના કિનારે મહાદેવમાં મુકામ કર્યો પછીથી મહારાજશ્રીને આ સ્થાન સ્વતઃ ન લાગવાથી મારા

જઠને પરમાનંદ હો । પરમાનંદ હો । કહીને મોટીથી પોકારવા માંડ્યું.
તે સાંભળીને હું પાસે ગયો. મને જતાં જ મારા હાથ પકડીને કહ્યા
-લાગ્યા કે બોલો મોટીથી પરમાનંદ હો. પંજી જુઓ એ શબ્દ ક્યાં જાય
છે, ક્યાં લય થાય છે. એમ કહીને મને શુદ્ધ સ્વરૂપનું તથા અભ્યાસનું
માન કરાવ્યું. તે વખતે મારી પણ તે સ્થિતિ થઇ ગઇ હતી. તેનું હું
આ વખતે વર્ણન કરવા અસમર્થ છું. કેમકે તે અનુભવનો વિષય છે.
કુખીરજી પણ કહે છે કે:—

“ દેખતસરખી વસ્તુ હય, કહેને સરખી નાહી,
એસાં અદ્ભુત દેખકર, સમજ રહેના મનમાંહી ”

તે દિવસે મને પણ પૂર્ણ આનંદનો અનુભવ થયો. લોકો ધણા ધણા
અમત્કારની વાતો કરે છે પણ મને તો એ જ અમત્કાર જોઇતો હતો જે
મને પોતાથીએ દેખાડ્યો. કેમ કે અન્ય અમત્કારોને હું બહુ માન આપતો
નથી. સ્વરૂપ સ્થિતિરૂપ જે અમત્કાર છે અને જે હું મુખ્યત્વે કરીને માનું
છું. જેથી મારા મનની વૃત્તિ જાણી જઠને એ અમત્કાર દેખાડ્યો હતો.
યજ્ઞનો પ્રસંગ સમાપ્ત થયા બાદ સર્વ લોકો પોત પોતાના ગામે ગયા.
દક્ષતે હું ત્યાં એકલો હતો. આ વખતનો લાભ સહ દરેકજણ સાંજના ચાર
વાગે મહારાજશ્રીના મુકામ પર આવીને સમાગમ કરતો હતો. જ્યારે જ્યારે
હું આપું ત્યારે ત્યારે દશવિમ્ભ આદમી તો હોય જ. મારી વૃત્તિ તો ખીસકુલ
એકાન્તમાં મળવાની થતી હતી. પરંતુ એવો અવસર કોઈ પણ વખત ન
મળવાથી હું ત્યાં જ બેસતો. પરંતુ મહારાજશ્રીની કૃપા મારાપર ધણી જ
હતી. તે વખતે મારી સ્થિતિ એવી હતી કે હું એક ટાટની તુટીફાટી કંથા
પહેરતો હતો કે જેને જોઈને લોકોને ગ્લાનિ ઉપજે. પણ જ્યારે જ્યારે હું
આવતો ત્યારે ખીજાઓની સાથે ચર્ચા ચાલતી હોય તે વખતે મને જોઈને
એકદમ ખીજાઓની ચર્ચા બંધ કરાવીને આવો પરમાનંદ મહારાજ (એજ
શબ્દથી મને હંમેશા બોલવતા હતા) કહીને મને નદન પોતાથીની નજદીક
બેસાડતા અને કહેતા કે કંઈક વેદાંતમાંથી વિચારની ચર્ચા ચલાવો. કારણ

સ્વભાવને મમજીને મને જે ધ્યાનમાં આતિરૂઢ થતો હતો ત્યાં એક બાજુ
 દૂર નાનોસરખો તણુ પાડી આપ્યો, ત્યાં હું ગહેતો હતો એમ રહેતા રહેતા
 મહારાજશ્રીના ગાંઠ પગિયથમાં આપ્યો એમના મમાનમમાં ધણો જ સ-
 પડનારી હું તે વખતે ત્યાં જ વીસ પચીસ દિવસ ગ્યો ત્યાં યજ્ઞની ધમાનમાં
 પહેના બેઠાથુ દિસસ સુની મહારાજશ્રીને મગસાની પલ્લુકુરસદ મગી ન હતી
 પરંતુ આ યજ્ઞની સમાપ્તિના દિવસે મગજે ચાર વાગે ત્યાં મંડુભાઈ તથા
 હિંમતનાન ભાઈ વિગેરે મડગાને નિઠામથી હાડીને તેજોશ્રી યનમડપમાં
 પધાર્યા પોતાના મુકાબેથી આવતા પોતાશ્રી પૂર્ણસ્વરૂપાન હતી મરતીમાં
 ચાનના હતા આવના આવના ટ્રીક કવિતાઓ, ગોમે તથા પદો મુકનમે
 ગાતા ગાતા ચાલ્યા આવના હતા તે વખતે હું તણુમાં ધ્યાનમાં બેઠો હતો
 ત્યાં બેઠા બેઠા પોતાશ્રીનો અવાજ માત્રગીને મેં ધણું કે મહારાજશ્રી
 જ્ઞાન હતો લહેરમાં આ તરફ ચાલ્યા આવે છે તેથી હું તણુમાંથી બહાર
 નીકળ્યો, હડી ધ ધી પડતી હતી તેથી મેં મારી કથા જોડેની હતી ત્યાં તો
 મહારાજશ્રી આગળ આગળ ચાલ્યા આવે છે અને પાછળ મડગી પલ્લુ ચાને
 છે મેં જ્યારે પોતાનીની દગા જોઈત્યારે પરમહ સરમક જુની પલ્લુ આની
 દશા થતી હતી એણે જાન થયું તે વખતે મને ખરેખર એમ જ લાગતું કે જાણે
 રામકૃષ્ણ પરમહ સ દેવ જ ખુદ આગળ આગળ ચાલ્યા આવે છે અને
 પાછળ પાછળ એમની મડગી ચાની આવે છે આ વખતની દશા તો મને
 ધણી અદ્ભુત જ લાગી હતી તો આ સ્થિતિ જોઈને જાનદમાં સંગઠ
 જ થઈ ગયો પોને નજીક આવી મારો હાથ પકડી બોલ પર મને સાથે
 લઈ બેસી પડ્યા અને શુદ્ધ સ્વરૂપની વાતો કરતા કરતા જાન હતી મરતીમાં
 અમ્મુર થઈ ગયા તે વખતે પોતાશ્રીને દેહનું જાન ન હતું હમ્મ એક
 સાદર જોડેની હતી તે પલ્લુ જપ્તી જતી હતી પાછળ બેરેવાસિ યજ્ઞમાંથી
 પોતાશ્રીને સાદર જોડાડતા હતા એવી રીતે યનમગ એક કરામ્મુધી ત્યાં
 જ બેસીને ખૂબ મરતીમાં વાતો કરી પછી તો સવાર થઈ જવાથી અન્ય
 પ્રવૃત્તિમાં જોડાયા, પરંતુ થોડીવાર પછી પોતાશ્રી મજાથી જરા દૂર

જઈને પરમાનંદ હો । પરમાનંદ હો । કહીને મોટી પોકારવા માંડ્યું.
તે સાંભળીને હું પાસે ગયો. મને જતાં જ મારા હાથ પકડીને કહેવા
લાગ્યા કે ખોલો મોટી પરમાનંદ હો. પંજી જુઓ એ શબ્દ ક્યાં જાય
છે, ક્યાં લાય થાય છે. એમ કહીને મને શુદ્ધ સ્વરૂપનું તથા અખ્યાસનું
જ્ઞાન કરાવ્યું. તે વખતે મારી પણ તે સ્થિતિ થઈ ગઈ હતી. તેનું હું
આ વખતે વર્ણન કરવા અસમર્થ છું. કેમકે તે અનુભવનો વિષય છે.
કૃપીરજી પણ કહે છે કે:—

“ દેખતસરખી વસ્તુ હય, કહેને સરખી નાહી,
એસાં અદ્ભુત દેખકર, સમજ રહેના મનમાંહી ”

તે દિવસે મને પણ પૂર્ણ આનંદનો અનુભવ થયો. લોકો ધણા ધણા
અમત્કારની વાતો કરે છે પણ મને તો એ જ અમત્કાર જોઈતો હતો જે
મને પોતાશ્રીએ દેખાડ્યો. કેમ કે અન્ય અમત્કારને હું બહુ માન આપતો
નથી. સ્વરૂપ સ્થિતિરૂપ જે અમત્કાર છે અને જે હું મુખ્યત્વે કરીને માનું
છું. જેથી મારા મનની ટૂંક જાણી જઈને એ અમત્કાર દેખાડ્યો હતો.
મનનો પ્રસંગ સમાપ્ત થયા બાદ સર્વ લોકો પોત પોતાના ગામે ગયા.
ફક્ત હું ત્યાં એકલો હતો. આ વખતનો લાભ મારે દરરોજ સાંજના ચાર
વાગે મહારાજશ્રીના મુદ્દામ પર આવીને સમાગમ કરતો હતો. જ્યારે જ્યારે
હું આવું ત્યારે ત્યારે દશવિસ આદમી તો હોય જ. મારી ટૂંક તો ખીલકુલ
એકાન્તમાં મળવાની થતી હતી. પરંતુ એવો અવસર કોઈ પણ વખત ન
મળવાથી હું ત્યાં જ બેસતો. પરંતુ મહારાજશ્રીની કૃપા મારાપર ધણી જ
હતી. તે વખતે મારી સ્થિતિ એવી હતી કે હું એક ટાટની તુડીકાટી કંચા
પહેરતો હતો કે જેને જોઈને લોકોને ગ્લાનિ ઉપજે. પણ જ્યારે જ્યારે હું
આવતો ત્યારે ખીજાઓની સાથે ચર્ચા ચાલતી હોય તે વખતે મને જોઈને
એકદમ ખીજાઓની ચર્ચા બંધ કરાવીને આવો પરમાનંદ મહારાજ (જે
શબ્દથી મને હંમેશા બોલવાના હતા) કહીને મને તદ્દન પોતાશ્રીની નજીક
બેસાડના અને કહેતા કે કંઈક વેદાંતમાંથી વિચારની ચર્ચા ચલાવો. કારણ

સ્વભાવને સમજીને મને જે ધ્યાનમાં અતિરૂઢ થતો હતો ત્યાં એક બાજુ
 દર નાનો સરખો તથા પાટી આપ્યો, ત્યાં હું ગડેતો હતો એમ રહેતા રહેતા
 મહારાજશ્રીના ગાંઠ પરિચયમાં આવ્યો એમના મનાવમમાં ધણો જ સ્પ
 પડનારી હું તે વખતે ત્યાજવીમ પચીસ દિવસ ગયો ત્યાં જ ની ધમાવમાં
 પડેના એમણે દિવસ સુધી મહારાજશ્રીને મનાવની પશુ કુરસદ મળી ન હતી
 પરંતુ આ યજની સમાપ્તિના દિવસે મારું ચાર વાગે ત્યાં મંડુભાઈ તથા
 હિંમતનાથ ભાઈ નિજેરે મડળીને નિદામાથી ઉઠાડીને તેઓની યજમડપમાં
 પંધાર્યા પોતાના મુકામેથી આવતા પોતાની પૂર્ણસ્વરૂપાનંદની મસ્તીમાં
 આનંદા દતા આવતા આવતા ટેલીક કવિતાઓ, ગ્યોગે તથા પદો શુકન-કે
 ગાતા ગાતા ચાલ્યા આવતા હતા તે વખતે હું તથા ધ્યાનમાં બેઠો હતો
 ત્યાં બેઠા બેઠા પોતાનીનો આવાજ સામગ્રીને મેં ધ્યાન કે મહારાજશ્રી
 જ્ઞાનની સદેશમાં આ તરફ ચાલ્યા આવે છે તેથી હું તથા ધ્યાનમાં બેઠા
 નીકળ્યો, હડી ધણી પડતી હતી તેથી મેં મારી કયાં જોડેલી હતી ત્યાં તે
 મહારાજશ્રી આગળ આગળ ચાલ્યા આવે છે અને પાછળ મડળી પશુ ચાને
 જે મેં જ્યારે પોતાનીની દશા જોઈ ત્યારે પરમહંસ સદામકુળની પશુ આવી
 દશાધરી હતી એણે જાન થયું તવખતે મને ખરેખર એમ જ લાગ્યું કે જાણે
 રામકૃષ્ણ પરમહંસ દેવ જ ખુદ આગળ આગળ ચાલ્યા આવે છે અને
 પાછળ પાછળ એમની મડળી ચાલી આવે છે આ વખતની દશા તો મને
 ધણી અદ્ભુત જ લાગી હું તો આ સ્થિતિ જોઈને આનંદમાં સળંગડ
 જ થઈ ગયો. પોતે નજીક આવી મારો હાથ પકડી જોય પર મને માથે
 લઈ બેસી પડ્યા અને શુદ્ધ સ્વરૂપની વાતો કરતા કરતા આનંદની મસ્તીમાં
 ચક્રચુર થઈ ગયા તે વખતે પોતાનીને દેહનું જ્ઞાન ન હતું હમન એક
 ચાદર જોડેલી હતી તે પશુ ખસી જતી હતી પાછળ બેરેલા શિવચર્મમાંથી
 પોતાનીને ચાદર ઓઢાડના હતા એવી રીતે લગભગ એક કલાક સુધી ત્યાં
 જ બેસીને ખૂબ મસ્તીમાં વાતો કરી પછી તો સ્વામી થઈ જવાથી અન્ય
 પ્રવૃત્તિમાં જોડાયા, પરંતુ શોડીવાર પછી પોતાની મડળીની જરૂર દૂર

જાહેરે પરમાનંદ હો ! પરમાનંદ હા ! મ્હીને મોઝી પોઠારવા માડ્યુ
 તે સામળાને હુ પાસે ગયો મને જતા જ મારા હાથ પકડીને કહવા
 લાગ્યા કે બોલો મોઝી પરમાનંદ હો પડી શુભો એ સમઠ કંપા જાય
 છે મ્યા લલ યાય છે એમ કહીને મને શુદ્ધ અરૂપનુ તથા અન્યાસનુ
 જ્ઞાન કરાખ્યુ તે વખતે મારી પણ તે સ્થિતિ થઈ મમ હતી તેનું
 આ વખતે વર્ણન કરવા અમર્થ છુ મારે તે અનુભવનો વિષય છ
 ક્રમીરણ ખરુ કહે છે કે —

‘ દેખતસરખી વસ્તુ હય કંઈને સખી નાહી,

કે તમે જે ચૂપ બેસી રહેશો તો કદને કદ બધવહાની જ ચચા ચાલી રહેશે માટે કદને કદ વિચારની જ વાતો ચલાવો એવી ગીતે હું જ્યારે જ્યારે જતો ત્યારે ત્યારે વેદાત્મક મધ્ય વિચારની ચર્ચા ચાલી હતી કેટલીક વેદાત્મક શાસ્ત્રની પ્રક્રિયાસંબંધી મહાગજથી મને ખુલાસો આપતા હતા. એવી ગીતે ધણ જ આનંદનો અનુભવ થતો હતો. એક દિવસે પોને મારા સ્થાનમાં આવ્યાં જો, હંમેશા આવના અને મારી ખબર લેતા, પણ તે દિવસે પોનાથી આવી બેઠા હું પણ પાંચે નમસ્કાર કરી બેઠા અને જ્ઞાનની વાતો આવી તેમાં મેં પોતાની સાધનસંબંધી પ્રશ્ન પૂછે. તેમાં પોતાની એ કશું, કે ચાર પ્રશ્નના સાધન છે જે હું હંમેશા કરું છું પ્રથમ તો બાહ્ય પૂજા ઇત્યાદિક કર્મ બોળું માર્ગસિક પદ્યકાવિની પૂજા ત્રીજી સુતા, પ્રાણઅપાનની ગતિમાં અને નાસાગ્રહિની ધારણા ચોથું સર્વ યજ્ઞભાવના એમ કહીને ચોથું સર્વ યજ્ઞભાવના એ કળેતાની સાથે જાણે પોને સરજ્ઞ સ્થિતિમાં અવી ગયા, એમ મને તે વખતની સ્થિતિ જોવાથી લાગતું હતું. પોને પણ કશું કે પરમાનંદ મહાગજ જોયું, એ ચોથું સાધન મવથી ઉત્તમ છે હું હમણાં ધણી ધીરે એમાં જ સ્થિત રહું છું આમ વચાગે પરિચય થવાથી મેં પોતાથીના આશ્રમમાં દિવસના એ ત્રણ વખત જવાનું રાખ્યું કોઈ વખત સંસારના તથા માળે પણ જતો હતો તે વખત પોતે સધ્યાપૂજામાં બેસતા હતા સવારે ધ્યાનમાંથી હળી નીચે આવીને બધાની સાથે મળતા હતા તે વખત હું પણ પાંચે જઈને પ્રજ્ઞામ ધીરે બેસતો હતો અને જે કદ વાત કરવી હોય તે પણ કરતા હતા એમ કરતા કરતા એક દિવસ પોને જ મને કહ્યું, કે સવારના અગર સાંજે હું જે વખત ઉપની જોરડીમાં ધ્યાનમાં બેસું હોઉં તે વખતે તમને આવવાની દૃષ્ટિ છે આ વખતે બીજાઓને આવવા દેતા નહિ ત્યારબાદ હું કોઈ મોઢા વખત એમની સંધ્યાની જોરડીમાં એમને જઈને એક બાજુ બેસી જતો. પોતાનો નિત્ય કર્મ પૂરો કર્યા બાદ મારી સાથે વાતો કરતા તે પછી ધીરે ધીરે મડળી ભરાતી. ઘણું કરીને હું તો સાંજે જ્યારે પોને મધ્યામાં બેસ

હોય ત્યારે જતો અને એક બાજુ બેસી જતો પણ દીવો બીનકુન ન ગખતા હોવાથી અધારમા કાંઈ સુજતુ નહિ પરંતુ થોડી વાર બેસનાથી એક જ્યોતિર્ભય દિવ્ય સ્વરૂપ-તુલ્ય એમનું સ્વરૂપ દેખાતું જ્યાં પોતાથી નજીક, કે હું આબો છું ત્યારે ઈશ્વર વખત મોટેથી પ્રજ્વળી ધૂન લગાવતા, હું પણ એમની સાથે સાથે ધન કરતો. જાણી થોડી વાર ધૂન કરીને કહેતા કે આવી રીતે રોજ થોડીવાર પ્રજ્વળી ધૂન કરીએ તો બહુ આનંદ થાય ઈશ્વર વખત તો 'રા' મંત્રની પણ ધૂન મચાવતા તે વખતે તો મને ગેમ આશ્ચર્ય લાગતું એના શરીરમાંથી નજીક ચારે તરફથી કિરણો નીકળતા હોય તથા આખમાંથી, નાકમાંથી, કનમાંથી તથા ઓરડાની મન તરફથી શબ્દોની મર્મના થતી હોય એમ લાગતું એક દિવસ મનારના ઉપરની ઓરડીમાં પોતે ધ્યાનમાં બેઠા હતા તેવામાં હું પણ ઉપર ગયો ધ્યાનમાંથી ઉઠવાની થોડી વખત બાકી હતી એટલે હું એમ નજીકને થોડી વાર પાંચ મહારાજાઓ મારી સાથે વાત કે વા લાગ્યા એમ કરતા ધીમે ધીમે લોન આવવા લાગ્યા થોડી મંડળી બરાહ, ચર્ચા ચાલતી હતી પણ તે દિવસ મારા મનમાં એક શક હતી. તે એક મહા માના સમાગમમાં જે મંદિર આવે તે મને નેવા રાજસ તામ્રમ પ્રતિભા હોય તો પણ નમની રાજસ તામ્રમ પ્રતિભા કમે કમે ચાલ થતી જાય છે અને માત્સ્વિક પ્રતિભા પામે છે જે સાધારણ મહારાજાઓના સમાગમમાં પણ એવી પ્રતિભા થાય તો આપ જેવા મહારાજાઓ પુરુષના દર્શનમાંથી જ તેમ કેમ ન થાય ? થવું જ જોઈએ, પણ છતાં હું જોઉં છું કે આપના સમાગમમાં જે આદમી આવે છે તેમના પ્રતિભા કંઈ વિશેષ દેશકાં જણાતો નથી, બરું જોઈએ જોઈ જામનો જાય છે, એટલે વધારે વધારે પ્રતિભા રસાનો જાય છે, એ મને ધરૂં જ આશ્ચર્ય લાગે છે એનું કારણ શું ? આ સકંપ મારા મનમાં જ ઉઠ્યો હતો અને મેં તે પ્રશ્ન પોતાથીને પૂછ્યા ન હતો, પણ ચાલતી ચર્ચામાંથી માગ મનનો વિચાર નજીક વધ મારા તરફ વેદને પોતે હમતા હમતા બે વા, કે

કે તમે જે ચૂપ બેઠી રહેશો તો કદને કદ બધવદારની જ ચર્ચા ચાલતી રહેશે. મારે કદને કદ વિચારની જ વાતો ચલાવો એવી રીતે હું જ્યારે જ્યાર જતો ત્યારે ત્યાર વેદાત્મક મધ્ય વિચારની ચર્ચા ચાલતી હતી. કેટલીક વેદાત્મક શાસ્ત્રની પ્રતિષ્ઠાસંબધમાં મહાનજ્ઞો મને ખુલાસો આપતા હતા. એવી રીતે ધર્માનુસારના અનુભવનો હતો એકદિવસે પોતે મારા નમા આપ્યા જે, કે હંમેશા આવના અને મારી ખબર લેતા, પણ તે દિવસે પોતાના આવી બે. હું પણ પામે નમસ્કાર કરી બેઠો અને જાનની વાતો આની તેમાં મે પોતાનીને સાધનસંબધી પ્રશ્ન પૂછ્યો તેમાં પોતાનીએ કહ્યું, કે ચાર પ્રકારના સાધન છે જે હું હંમેશા કરું છું પ્રથમ તો બાહ્ય પૂજા દત્તાદીક કર્મ બોળુ માનસિક ધર્મ્યકાદિની પૂજા ત્રીજી સુ તા, પ્રાણઅપાનની ગતિમાં અને નાસાગ્રહિની ધારણા એવું સર્વશક્તિમાવના એમ કહીને ચોથું સર્વશક્તિમાવના એ કળેનાની માથે જાણે પોતે સર્વશક્તિ સ્થિતિમાં આવી ગયા, એમ મને તે વખતની સ્થિતિ જોવાથી લાગ્યું પછી પોતે પણ કહ્યું કે પરમાનંદ મહાગજ જોયું, એ ચોથું સાધન સર્વથી ઉત્તમ છે હું હંમેશા ધર્મ કરીને એમાં જ રિયત રહું છું આમ વચગ ધર્મિક ચવાથી મે પોતાનીના આશ્રમમાં દિવનના બે ત્રણ વખત જવાનું શરૂ કર્યું મેં વખત સંભાળતા તથા મારે પણ જતો હતો તે વખત પોતે સધ્યાપૂજામાં બેસતા હતા. સવાર ધ્યાનમાંથી હી નીચે આવીને બધાની માથે મળતા હતા તે વખત હું પણ પામે જઈને પ્રણામ કરીને બેસતો હતો અને જે મધ્યવાત કરવી હોય તે પણ કરતા હતા. એમ કરતા કરતા એક દિવસ પોતે જ મને કહ્યું કે સવારના અગર સાંજે હું જે વખત ઉપરની ઓરડીમાં ધ્યાનમાં બેઠો હોઉ તે વખતે તમને આવવાની હટ આ વખતે બાળકોને આવવા દેતા નહિ ત્યારબાદ હું મેં મેં વખત એમની સધ્યાની ઓરડીમાં એમને જઈને એક બાળક બેસી જતો. પોતાનો નિત્ય ક્રમ પૂરો કર્યા બાદ મારી સાથે વાતો કરતા તે પછી ધીરે ધીરે મહા ભરાતી ધણ કરીને હું તો સાંજે જ્યારે પોતે સધ્યામાં બેઠા

દોષ ત્યારે જતો અને એક બાણુ એમી જતો. પણ દીવો બીવકુવ ન
 ગાખના દોષથી અંધારામાં કાઈ સુજાતું નહિ. ખંડુ ચોડી વાર બેસવાથી
 એક જ્યોતિર્ભય દિવ્ય સ્વરૂપ-તુલ્ય એમતું સ્વરૂપ દેખાતું. જ્યારે પોતાથી
 જાણના, કે હું આજ્યો હું ત્યારે કોઈક વખત મોટેથી પ્રભુવતી ધૂન ઘગા-
 વના, હુ પણ એમનો સાથે આવે જન કરતો. જગી ચોડી વાર ધૂન કરીને
 કંઈના કે આવી રીતે રાજ ચોડીવાર પ્રભુવતી ધૂન કરીએ તો બહુ આનંદ થાય.
 ગાઈક વખત તો “ ગો ” મંત્રની પણ ધૂન મચાવતા તે વખતે તો મને
 એમ આશ્ચર્ય લાગતું કે એના સરીખાથી જાણે મારે તરફથી કિસ્કો
 નીકળના તેવ તથા આંખમાંથી, નાકમાંથી, કાનમાંથી તથા ઔરગાતી
 નર્વ તરબી શરોની મરના થતી દોષ એમ લાગતું. એક દિવસ
 મવારના ઉપરની ઝોડીમાં પોતે ધ્યાનમાં બેસા હતા તેવામાં હુ પણ
 ઉપર ગયો. ધ્યાનમાંથી ઉઠવાની ચોડી વખત બાણી હતી હુ બેઠો છુ એમ
 જાણીને ચોડી વાર જગી મદારાગથી મારી સાથે વાત કરવા લાગ્યા.
 એમ કરના પ્રતિ પ્રતિ લોભે આવવા લાગ્યા. ચોડી મંડળી બરાહ, મધ્યા
 ગાવતી હતી પણ તે દિવસે મારા મનમાં એક મંડા હતી. તે એક મદારાગના
 સમાગમમાં જે કંઈક આવે તે મને તેના મગસ તામસ શિવિરાજા હોય તો પણ
 ગમતી રાગસ તામસ શિવિજો કેમે હમે જાન થતી જાય છે અને માનવિક
 રીતે ઉદય થાય છે. જે સાધારણ મદારાગના સમાગમમાં પણ એવી
 વાત થાય તો આપ જેવા મદારાગેની પુરુષના હર્ગનમાંથી જ તેમ કેમ
 ન થાય ? પણ જ જોઈએ; પણ જતા હુ જોઈ હું કે આપના
 સમાગમમાં જે આવે આવે છે તેમની શિવિમાં કંઈ વિશેષ ફેરફાર
 જાણતો નથી, જાહેર એવું શકિ પ્રાપ્તો જાય છે, એટલે વધારે વધારે
 પ્રાણમાં રહેતો જાય છે, એ મને થઈ જ આવે છે જો છે. એનું
 કંઈ નું ? આ મદારાગ મારા મનમાં જ ઉભો હતો અને મેં તે પ્રમ
 જેન પ્રીતે પૂજા ન હતો, પણ આપની સર્વામાંથી મારા મનને વિચાર
 જાણી નહ મદારાગ તરફ જોઈને પોતે હમના હના બેઠા, કે -

જુઓ પગમાનદ મદાગજ ! મારું પામે જે જે માણુઓ ચાહે છે
 ને કકન ચા પગુને મારે જ. 'હા' નો ધનની છંદ ગમે છે, મેંધ તો
 પુનની, મેંધ તો જીની અને મેંધ તો આરોગ્યનો છંદ ગમે છે તમાગ
 ન્યા નિર્વિકલ્પની છંદવાળા તો મેંધ જ વિરના આવે છે તો 'હુ' શું
 કરું ? જેની જેની છંદ તેતુ તે લઈ જાય છે એક વખત સાંગે હું
 તથા જૈન મુનિજોમા જે એક તથા વિદ્વાન કહેવાય છે તે તથા એક બે
 પુરુષ મહારાજશ્રી સાથે પોતાના મકાનથી બહાર ફરના નીકળ્યા. ગામની
 બહાર ભાગોળે આવ્યા ત્યારે મહારાજશ્રીએ કહ્યું, કે ચાનો આંગે આપણે
 આપણા કુપા પર ફરના જઈએ. એમ કહીને બન્ના ચાનવા માડ્યા. આઠ
 દોકડ હદમ ચાનવા એટલામા મહારાજશ્રી કહેવા વાગ્યા, કે તમે જુઓછો
 કે મારા દૂરા પર એક વાણીઓ પાનડી ધાવીને આમનેમ કોં છે અને
 કહ્યું ના મહારાજ અને કેવી રીતે જોઈએ. અહિંથી દૂરો ધણો દૂર છે
 અને તો કશું જોતા નથી દૂરો ત્યાંથી આશરે એક મેંધે કે માંધન દૂર
 હતો ત્યારે મહારાજશ્રીએ હમીને કહ્યું, કે મારા હૃદયની અદર બધું
 મને દેખાય છે. એમ કહીને તથા અન્ય વાનચીન કરતા કરતા જ્યારે
 દૂરા પામે આવી પહોંચ્યા ત્યારે અને બધાએ પેના ઉપર જણાવેના
 વાણીઆને આમતેમ વનસ્પતિ તોડના જોયો આ વાન સંત્ય જાણી અને
 બધા આશ્ચર્ય પામ્યા મહારાજશ્રીએ હસતા હસતા ખીંજે પ્રસંગ કાઢીને
 વાતને પવટારી નાખી પડી ત્યાંથી પાછા ફરતા સંધ્યાતો વખત થઈ
 ગયો, આજવાળો રાત હતી ચંદ્રમાનો પ્રકાશ થયો હતો મધ્ય ગસ્તે
 આવ્યા ત્યારે મહારાજશ્રી બે હાથ મસ્તક ઉપર મૂકીને ગંધર્વ દર્શિ કરીને
 ચંદ્રમા તરફ જોવા વાગ્યા ઘોડીવાર પડી મને તથા મુનીજીને કહ્યું, કે
 તમે પણ આમ કરીને જુવો કે તપત જ ચંદ્રમા તમરી પામે ઉતરી
 આવશે. આવી રીતે જોવાથી મને તો ખર જ લાગ્યું મુનીજીએ પણ
 કહ્યું, કે મને પણ લાગે છે પડી યોગશાસ્ત્ર સખધી અનેક વાનો કરતા
 કરતા બધા વેર આવ્યા. એક વખત સાંગે મેંધાએક આદમીઓની

સાથે પોતાની વાડીમા બેસા હતા. ૬ પશુ ત્યા બેસે હતો. એ વખતે
 એક બચ્ચાનુ રોળુ અમાગી પાસે થઈને નીકળ્યુ ત્યારે મહારાજશ્રીએ
 મારા તરફ હમલા વદને દ્રષ્ટિ કરીને કહ્યુ, કે “ જુઓ પરમાનંદ
 મહારાજ ! એક ગમ્મત જુઓ ” એમ કહીને પોતાની આગળથી
 બચ્ચાએ તરફ આગળી જતાની એટને બધા ચરતા બકરાઓ
 કે જેમની મહારાજશ્રી તરફ દ્રષ્ટિ પશુ ન હતી તે બધા એકાએક
 નિશ્ચેટ થઇ ગયા, જાણે કે સમાધિમા સ્થિત થઇ ગયા. એક ક્ષણ
 બાદ મહારાજે આગળીના ઇસારે કહ્યુ “ જાઓ ચરો ” એટને બધા
 ચાનના માડના આવી રીને ઘણા ચમત્કાર મારી સમક્ષ પશુ થયા હતા.
 આવી આવી બાખનો લખરાનો કંઈ જરૂર મને જણાતી નથી,
 કાણુ, કે હુમ્મુએને માટે તો શુ કર્તવ્ય છે કે જેથી મોક્ષરૂપી ૦ થાય
 થાય તે જ જાણવાની ખામ જરૂર છે ત્યારે તેમની સાથે મિદ્ધાત-
 સબધી વિચારની જ વાનો ચાનતી હતી એક વખત ૬ અને
 મહારાજશ્રી એકલા જ હતા તે વખતે મને કહ્યુ, કે હુ જાણ છુ કે બધી
 પ્રગતિ ખટપટ જીવનમકિતના શુખમા પ્રતિનિધકરણ છે છતા આ
 ખીચાગ નેમિને જોઈને મારા હૃદયમા દયાની શક્તિ ઉભરાઈ આવે છે
 જેથી આ બધા યજ્ઞદિક ઈર્મો વખતે નખત કર છુ આ બધુ હુ કર
 છુ પણ તમે ના કરો તમે તો જેવી સ્થિતિમા છો તેવી જ સ્થિતિમા
 રહેજો એ વાત મને એક બે વખત નહિ પણ વડી વખત કરેલા હતા.
 મારા મહારાજશ્રી માથેનો આ બધો પ્રશ્નિય ધરો તે અગાહથી મારા
 પર તો પોતાથીની ઘણી જ કૃપા હતી કાણુ કે એટથી મંત્રુમાઇ દર
 પૂર્ણિમાપર મંત્રુસર જતા ત્યા પોતાનીને મારા સબધી વાત કરતા હશે
 તે ઉપરથી મારી ધગી વખતે ખનગ પૂછના અને મોટક વખતે મારા પર
 સંકેશ પણ મોકવતા, પડી જ્યાર હુ પરિચયમા આવ્યો તથા મંત્રુસરમા
 એમના સમાગમમા નેહો ત્યા બાદ તો હમેશા જ ખબર પૂછના હતા
 અને સંદેશ પણ મોકવના હતા. મંત્રુમંથી હુ ગળ લઈને નૃમંદા કાઢે

જુઓ પગમાનદ નર ગગન ! મારી પામ ને જે માણુઓ આવે છે
 તે કંઈ આ વસ્તુને મારે જ છે નો વનની ઈંજા નામે છે, મેં તો
 પુત્રની, મેં તો લીડી અને મેં તો આગેગનની ઈંજા નામે છે તમાગ
 જેવા નિર્વિષપની ઈંજાવાળા તો મેં જ વિગા આવે છે તો , હ
 મેં ? જેની જેની ઈંજા તેડુ તે લઈ જાય કે જે વખત સાજે હ
 તથા જૈન મુનિસામા જે એ કે તથા વિદ્વાન વેવાય છે તે તથા ગોક જે
 પુત્ર મહારાજની સાથે પોતા ॥ મહાનથી બહાર દર નીચા ગામની
 બહાર બાગોડ આવ્યા ત્યાં મહારાજનીએ કહ્યું, કે ચાલો આ ૭ આપણે
 આપણા કુના પગ દરવા જઈએ જેમ કહીને બા નાનવા મારા બાહ
 દોક મદમ ૫૫ એટલામા મહારાજની મેંવા ગામ્યા, કનમે જુઓછો
 કે મારા , ૫૫ એક વાળીઓ પાપડી ધાવીને આમનેમ મેં છે અમે
 મુના મહારાજ અને મી રોને જોઈએ અદિથી કૂવો ધણો દર છે
 અમે તો મુજેતા નથી , વે ત્યાથી બાસરે એક દોરે માધન દર
 હોતો ત્યારે મહારાજનીએ કહીને મુજ, કે માગ હવેની અદર બધુએ
 મને દેખાય છે જેમ મહીને તથા અવ વાનચીન દરતા દરતા વ્યારે
 વા પામે આરી પદોડા વારે અમે બધાએ પેલા ઉપ જણાવેલા
 વાણીઆને આમનેમ વનરપતિ તોડતા જોડો આ વાન સત્ય બધી અમે
 બધા આશ્ચર્ય પામ્યા મહારાજનીએ દસતા હમતા બીજે પ્રમગ મહીને
 વાનને પતંગડી નાખી પડી ત્યાથી પાછા ૫૫ તા સંધ્યાનો વખત થઈ
 મેં, અ ત્યાગી તદ્દતી અમાનો નમદ થયો હતો મ પ રમે
 આ મા ત્યાં મહારાજની બે હાથ મસ્તક ઉપર મૂકીને નિર્વ દિટી મરીને
 અદમા તર નેવા ગામ પોડીવાર પડી મને તથા મુનીશને મુજ, ૫
 તમે પણ આમ મહીને જુવો કે તરત જ અદમા તમરી પામે ઉતી
 આવશે આવી રીત જોતાથી મને નો અર જ હાથ મુનીશને ૫ ;
 મુજ, ૫ મને પણ વાગે ૭ પડી પોગવાસ સબધી અનેક વાનો દરતા
 કરતા બા દર ના જે વખત સાજે મેં રાએક આદમીઓની

તરફ દરવા નોંહ્યો. ત્યાં જાડેશ્વરથી મહારાજની પર એક વન પશ્ચ
 સામ્યો હતો. પછી તેા કું. ખેડમાં પાછો આવ્યો, તે પછી મહારાજની
 દર્શન જે ત્રણ વખત થયાં હતાં. એક વખત નડીઆદમાં શ્રીમાન રા. મ.
 દાદુભાઈને ત્યાં થયાં હતાં. ત્યાં પણ થોડી મંડળી મહારાજનીની આગળ
 બેઠી હતી. ચર્ચા પણ ચાલતી હતી. કું જઈને નમસ્કાર કરીને બેઠી કે
 તરત જ હથું, કે પરમાનંદ મહારાજ : કંઈ વિચારસાગરની વાત
 કરે. કું પણ " જીવેશ્વર અતિઆનંદ કહત વેદ. " રૂપાંકિ કવિનાઓ
 હતી. પછી મહારાજનીએ પણ સિદ્ધાંત ઉપરથી જ મને પ્રભાસો આપ્યો
 થોડીક વાર પછી મેં નમસ્કાર કરીને જવાની રજા માગી. બિદ્યાને માટે
 મને ધણી જ આગ્રહ કર્યો મેં બિદ્યા કરી હતી માટે મેં ના પાડી હતી.
 પછી મહારાજનીએ શ્રીમાન રા. રા. દાદુભાઈ વિગેરેના તરફ દર્શારો કરીને
 હથું કે જાણી છે. માથે સાથે થોડા દસવા લાગ્યા. પછી કું ત્યાંથી
 વિદાય થયો. પછી ખેડમાં સોમનાથ મહાદેવના દેવાલયમાં મહારાજના
 યજ્ઞપ્રસંગે મહારાજથી પદ્મામાં હતા, ત્યારે ત્યાં પણ દર્શન થયાં હતાં.
 કું શુજરાતમાં ખેડ તથા બીજા સ્થળોમાં ચાર વર્ષથી રહેતો રહું છું.
 એક ઠેકાણે-કું રહેતો નથી પણ જ્યારે જ્યારે આવો પ્રસંગ આવતા ત્યારે
 ત્યાંથી પણ દેવચારુ કું ખેડમાં આવી જતો. એવી રીતે કું રહેતો
 રહેતો ખેડમાં આવ્યા ને દિવસ બાદ મંડુભાઈને ત્યાં બિદ્યાને માટે ગયો
 હતો. તેમજો-કું, કે મહારાજનીની તખીયત ધણી જ ખરાબ છે. આ
 સાંભળતાં મને ધણું ખોટું લાગ્યું. એટલામાં તેા મંડુસરથી કાગળ
 આવ્યો તેમાં મહારાજનીની તખીયત ધણી જ નરમ છે, તાવ ઉતરતો
 નથી, માટે તમને કુરસદ તથા રજા મળે તેા આવી જતો. આવો કાગળ
 મળવાથી મેં તથા મંડુભાઈ તથા સ્થિતનાથભાઈ બધા મળીને વિચાર
 કર્યો કે આવંતી કાલે મંડુસર જઈશું. ત્યાંથી કું મહાદેવના મંદિરમાં
 આવીને આરામ કરતો હતો એટલામાં જાપોરના મંડુભાઈના ચિરંજીવી-
 એ તાર લાવીને મારા કામમાં ચક્રો અને હથું કે મારા પિતાથી મંડુસર